

Inkomen en netto profijt van sociale zekerheid gedurende de levensloop

Uitkomsten van een TRAIL (Transities van Inkomens tijdens de Levensloop) analyse

Auteurs: Rob Waaijers en Marcel Lever¹

16 april 2013

¹ r.j.waaijers@cpb.nl en m.h.c.lever@cpb.nl

Korte samenvatting

Dit rapport beschrijft de ontwikkeling van inkomensbronnen, inkomens en het gebruik en netto profijt van de sociale zekerheid gedurende de levensloop in Nederland.² De analyse berust op TRAIL (Transities van Inkomens tijdens de Levensloop), een database met 100000 individuele inkomenslevenslopen die zijn geconstrueerd op basis van paneldata van 1,1 mln personen in de periode 1999-2005. De belangrijkste inkomensbron gedurende de levensloop van 15 tot en met 64 jaar is 37 jaar loon of winst, 5 jaar een uitkering wegens werkloosheid, arbeidsongeschiktheid of bijstand, ruim 2 jaar vervroegd pensioen en bijna 5 jaar geen eigen inkomen. Voor gemiddeld 1 jaar is er geen Nederlandse inkomensbron wegens emigratie of overlijden. Aangezien veel Nederlanders in deeltijd werken is de arbeidsduur (met loon of winst als inkomensbron) uitgedrukt in voltijdsjaren veel korter, namelijk 29 jaar. Autochtone mannen (35 jaar) verrichten, uitgedrukt in voltijdsjaren, gemiddeld veel langer betaalde arbeid dan autochtone vrouwen (23 jaar), en autochtonen (29 jaar) veel langer dan niet-westerse allochtonen (20 jaar).

De ongelijkheid van inkomens binnen een jaar is groter dan die van het gemiddelde inkomen per levensloopjaar. Dit geldt vooral voor het gemiddelde inkomen van de twee hoogste decielen in vergelijking met dat van de twee laagste. In een bepaald jaar zijn inkomens betrekkelijk vaak nul of negatief, bijvoorbeeld door studie of verlies uit onderneming, of juist heel hoog, bijvoorbeeld door winst uit onderneming of een bonus of ontslagvergoeding. Meestal staan hier andere jaren met hogere of juist lagere inkomens tegenover, waardoor de verschillen over de levensloop gezien gemiddeld kleiner zijn.

De verschillen in participatie en in inkomen werken door in het profijt van de sociale zekerheid. Bij de uitkeringen wegens werkloosheid, arbeidsongeschiktheid en bijstand is er gemiddeld sprake van een overdracht van mannen naar vrouwen, van autochtonen naar niet-westerse allochtonen en van hoogopgeleiden naar laagopgeleiden. Ook bij de AOW is er per saldo een overdracht van mannen naar vrouwen en van hoogopgeleiden naar laagopgeleiden. Het gebruik van de sociale zekerheid vóór 65 jaar is tamelijk geconcentreerd: de 10% met het hoogste gebruik is verantwoordelijk voor 39% van het uitgekeerde bedrag, terwijl 22% van de bevolking gedurende de levensloop tot 65 jaar in het geheel geen gebruik maakt van een uitkering wegens werkloosheid, arbeidsongeschiktheid of bijstand.

JEL codes: D31, I31, H53, H55

Sleutelwoorden: Sociale zekerheid, Spaar WW, Levensloop inkomensverdeling, Inkomensongelijkheid, Jaarinkomen.

Abstract

This report describes the development of the sources of income, incomes and the use and net benefit of social security during the course of life in the Netherlands. The analysis is based on TRAIL (Transitions of Income during Lifetime), a database of 100000 lifetime income trajectories, derived from paneldata of 1.1 million individuals in the period of 1999-2005. The most important source of income during the course of life from 15 up to and including 64 years old is 37 years wage or profit, 5 years of social security due to unemployment, disability or supplementary benefit, over 2 years of early retirement and nearly 5 years of no personal income. For on average 1 year there is no Dutch income due to emigration or decease. As many Dutch people work part-time the duration of work (with wage or profit as source of income) measured in full-time years is much lower, viz. 29 years. Autochthonous men work, measured in full-time years (35 years), much more than autochthonous women (23 years), and autochthones (29 years) much more than non-western immigrants (20 years).

² Ten opzichte van een eerdere versie van dit rapport, gepubliceerd op 21-2-2013, zijn kleine correcties aangebracht aangaande de GINI coëfficiënten voor het totale inkomen in paragraaf 4.6; de verhouding (r)emigratie versus overlijden in paragraaf 4.7 is eveneens gecorrigeerd. Van dit rapport is ook een Engelstalige versie gepubliceerd: Income and net gains from social security during the Life course, Results from a TRAIL (Transitions of Income during the Life course) analysis, CPB Background Document, 2013, <http://www.cpb.nl/en/publication/income-and-net-gains-from-social-security-during-the-life-course>.

The income inequality within one year exceeds the inequality in the average income per year during the course of life. This applies especially to the average income of the two highest income deciles compared with the two lowest. Within a specific year incomes are relatively often zero or negative, e.g. due to study or loss from business, or just very high, e.g. due to profit from business or a bonus or severance pay. Usually this is compensated by other years with higher or just lower income, so that the differences over the course of life are on average smaller.

The differences in labour participation and income affect the net benefit of the social security. Within the social security due to unemployment, disability and supplementary benefit there is on average a transfer from men to women, from autochthones to non-western immigrants and from high-educated to low-educated. In the Old Age pension there is on balance a transfer from men to women and from high-educated to low-educated as well. The application of the social security before the age of 65 is rather concentrated. The 10% with the highest application is responsible for 39% of the expenditure on social security, whereas 22% of the population during the course of life until the age of 65 does not at all apply for social security because of unemployment, disability or supplementary benefit.

JEL codes: D31, I31, H53, H55.

Key words: Social insurance, Welfare accounts, Life time income distribution, Income inequality, Current income.

Inhoud

	Ten geleide—5
1	Inleiding—6
2	Constructie levenslopen—7
2.1	Databronnen—7
2.2	Constructie levenslopen—7
3	Inkomensbronnen gedurende de levensloop—16
3.1	Inleiding—16
3.2	Belangrijkste inkomensbron per jaar—17
3.3	Duur belangrijkste inkomensbronnen—23
4	Inkomen gedurende de levensloop—31
4.1	Totale inkomen naar leeftijd, geslacht, herkomst en opleiding—31
4.2	Inkomenssamenstelling—32
4.3	Mediane inkomens per bron—34
4.4	Inkomens van werknemers—34
4.5	Cumulatieve arbeidsduur en cumulatief loon—35
4.6	Levensloopinkomen—36
4.7	Overlevingskansen—42
5	Beroep op sociale zekerheid gedurende de levensloop—43
5.1	Inleiding—43
5.2	Ontvangen uitkeringen gedurende de levensloop—43
5.3	Betaalde premies gedurende de levensloop—44
5.4	Uitkeringen minus premies gedurende de levensloop—46
5.5	Netto ontvangers en netto betalers gedurende levensloop—50
5.6	Invoering van een spaarvariant bij sociale zekerheid—67
5.6.1	Netto profijt bij spaar-WW en bij spaar-WW+AO+Bijstand—67
5.6.2	Spaarsysteem voor sociale zekerheid—73
	Referenties—75

Ten geleide

Er is veel onderzoek gedaan naar inkomens, arbeidsparticipatie en gebruik en netto profijt van sociale zekerheid, maar er zijn weinig studies vanuit het perspectief van de levensloop. Beleidsmatig gezien is het echter wel van belang om te weten of mensen kortdurend of langdurend een laag inkomen hebben en of steeds dezelfde of andere mensen een beroep doen op sociale zekerheid. Deze studie voorziet in de behoefte van een analyse vanuit het perspectief van de levensloop.

Tijdpaden voor inkomensbronnen, inkomens en het gebruik van sociale zekerheid op individueel niveau over een langere tijdshorizon zijn niet beschikbaar, maar moeten geconstrueerd worden. De constructie van deze tijdpaden, resulterend in de database TRAIL, bleek geen sinecure. Om recht te doen aan de grote mate van heterogeniteit van levenslopen is een bronbestand van zeer veel individuen en voldoende opeenvolgende waarnemingen in de tijd onontbeerlijk. Bij het vinden van de individuen die qua sociaaleconomische levensloop het meest op elkaar lijken en bij het managen van de omvangrijke datasets, bleek de begrensde geheugencapaciteit van de apparatuur een serieuze restrictie voor de programmering in SAS. De analyse van andere, beleidsmatig urgente, vragen was soms een belemmering voor de voortgang van het onderzoek.

Veel mensen hebben bijgedragen aan deze studie. Het CBS (Els Hoogteijling c.s) heeft meegedacht over de keuze van de databronnen en is buitengewoon behulpzaam geweest bij de beschikbaarstelling van de data. Miriam Gielen heeft een bijdrage geleverd aan de berekening van de netto inkomens en de betaalde premies en belastingen.

De IT-afdeling heeft alle medewerking verleend qua reken capaciteit, filebeheer en grafische weergave van resultaten. Leden van de klankbordgroep van de ministeries van EL&I, FIN en SZW en deelnemers aan een doorzaagseminar bij het CPB hebben nuttig commentaar geleverd. Tenslotte wordt Martin Hansen van Danmarks Statistik bedankt voor zijn uitgebreide toelichting op een soortgelijke studie voor Denemarken waaraan hij in het verleden heeft meegewerkt.

Coen Teulings
Directeur

1 Inleiding

In beleidsdiscussies over mogelijke hervormingen van de sociale zekerheid worden regelmatig voorstellen gedaan waarbij de rechten op een uitkering afhankelijk zijn van het aantal gewerkte jaren of het aantal jaren dat een uitkering is genoten. In het kader van de discussie over de verhoging van de AOW-leeftijd zijn bijvoorbeeld voorstellen gedaan om uitzonderingen te creëren voor mensen met een langdurig arbeidsverleden. Op basis van gepubliceerde statistieken is wel duidelijk hoe hoog de werkgelegenheid en het aantal uitkeringsgerechtigden naar leeftijd, geslacht, opleidingsniveau en herkomst op een bepaald moment is. Minder inzicht is er in het aantal gewerkte jaren en het gebruik van sociale zekerheid gedurende de levensloop en de mate van concentratie bij bepaalde personen of groepen. Het doel van dit onderzoek is om in deze lacune te voorzien.

Het doel van dit project is een databestand te construeren dat een beeld geeft van:

- de ontwikkeling van de inkomenssamenstelling en van de inkomens gedurende de levensloop.
- de ontvangen uitkeringen en de betaalde premies en het netto profijt van sociale zekerheid.
- de inkomensongelijkheid over de levensloop in vergelijking tot die binnen één jaar.³

Dit document beschrijft de resultaten van analyse van het resulterende databestand TRAIL (Transities van Inkomens tijdens de Levensloop). De effecten van demografische veranderingen, zoals vergrijzing, op bijvoorbeeld de AOW-premie kunnen geanalyseerd worden via comparatief statische analyse. De studie omvat geen endogeen gedrag, zoals in een dynamisch microsimulatiemodel.⁴

De opbouw van dit document is als volgt. Paragraaf 2 beschrijft de onderzoeksaanpak en de gebruikte data. Paragraaf 3 beschrijft de uitkomsten voor de inkomensbronnen gedurende de levensloop van 15 tot en met 64 jaar. Paragraaf 4 analyseert de ontwikkeling en samenstelling van het inkomen gedurende de levensloop. Paragraaf 5 beschrijft de ontvangen uitkeringen, de betaalde premies en het netto profijt van de sociale zekerheid.

³ Recente buitenlandse studies tonen aan dat de inkomensongelijkheid over de levensloop kleiner is dan die binnen één jaar; zie Bowlus en Robin (2012), Aaberge en Mogstad (2012) en Baldini (2001).

⁴ Zie de classificatie van microsimulatiemodellen in G. Dekkers et al. (2009), What are the consequences of the AWG-projections for the adequacy of social security pensions?, Enepri research report 65, www.enepri.org.

2 Constructie levenslopen

2.1 Databronnen

Het CBS heeft op verzoek van het CPB een panelbestand (CBSP9905) samengesteld van gegevens uit meerdere bronnen (zie tabel 2.1). De variabele opleidingsniveau, die is ontleend aan de EBB, is niet voor de gehele Nederlandse bevolking van 15 jaar en ouder beschikbaar; de andere variabelen wel. Onder de veronderstelling dat het opleidingsniveau van volwassenen niet veel verandert in de tijd, kunnen meerdere golven van de EBB worden benut. Gecombineerd over tien jaar omvat de EBB gegevens voor zo'n 1,1 mln personen. Instroom respectievelijk uitstroom bij het resulterende panel is in principe alleen mogelijk door geboorte en immigratie respectievelijk sterfte en emigratie.

Tabel 2.1 Bronnen CBSP 1999-2005

Bron	Periode	Soort data	Dekking	Variabelen
Sociaal Statistisch Bestand (SSB)	1999-2005	Paneldata Administratief	Gehele bevolking	Inkomensbronnen Inkomens Arbeidsduur Inkomensduur
Gemeentelijke Basisadministratie (GBA)	1999-2005	Paneldata Administratief	Gehele bevolking	Leeftijd Geslacht Etniciteit Huissituatie
Enquête Beroepsbevolking (EBB)	1996-2005	Cross sectie	Steekproef	Opleidingsniveau
Centrale Registratie Inschrijvingen Hoger Onderwijs (CRIHO)	1983-2007	Paneldata Administratief	Alle studenten in hoger onderwijs	Inschrijving hoger onderwijs

De inkomensduur, uitgedrukt in aantal weken per jaar, geeft de lengte van de periode aan waarin het inkomen verworven is. Voor werknemers is daarnaast de deeltijdfactor van de baan (of van de banen gezamenlijk) bekend; gecombineerd met de duur van de baan in weken per jaar resulteert een deeltijdfactor op jaarbasis. Voor zelfstandigen is de omvang van de arbeidsduur onbekend. Er is alleen bekend of het aantal gewerkte uren wel of niet voldoende is (minstens 1225 uren per jaar) om in aanmerking te komen voor zelfstandigenaftrek.

2.2 Constructie levenslopen

Koppelen van gegevens van gelijksoortige individuen tot synthetische levenslopen

Voor een actueel beeld van de levensloop zouden we bij voorkeur beschikken over een databestand met inkomens en inkomensbronnen gedurende de levensloop, uitgaande van de actuele situatie ten aanzien van bijvoorbeeld de arbeidsparticipatie van vrouwen, het opleidingsniveau van de beroepsbevolking en het stelsel van belastingen en sociale zekerheid. Zo'n bestand bestaat niet en kan hooguit benaderd worden. Teneinde goed aan te sluiten bij de actuele situatie verdient het de voorkeur uit te gaan van waarnemingen gedurende een recente, korte periode. Teneinde een goed beeld te krijgen van de ontwikkeling van het inkomen en de inkomensbronnen gedurende de levensloop verdient het de voorkeur om gebruik te maken van waarnemingen gedurende een langere periode. Gezien de tegengestelde belangen is een compromis onvermijdelijk. In dit onderzoek wordt de ontwikkeling van het inkomen en de inkomenssamenstelling van individuen gedurende de levensloop geconstrueerd op basis van paneldata gedurende een periode van zeven jaar (1999-2005).

Er zijn verschillende methoden om op basis van paneldata voor een beperkte periode een ontwikkeling gedurende een volledige levensloop te construeren. Eén methode is om op basis van de beschikbare data een Markov-matrix van

overgangskansen tussen verschillende toestanden (bijvoorbeeld inkomensbronnen) te schatten en vervolgens via kanstrekking levenslopen te simuleren. Deze methode is bijvoorbeeld toegepast in een onderzoek door SEOR naar het gebruik van sociale regelingen, uitgaande van paneldata voor 1989-2000.⁵ Deze aanpak lijkt minder geschikt voor deze studie waarin niet alleen de ontwikkeling van de inkomensbron, maar ook van het inkomen gedurende de levensloop centraal staat. Zelfs bij een tamelijk grofmazige indeling in inkomensklassen zou het aantal onderscheiden toestanden (inkomensbronnen maal inkomensklassen) behoorlijk oplopen, waardoor het aantal te schatten parameters in de matrix van overgangskansen erg groot wordt en de schattingen zeer onzeker worden.

In deze studie wordt de ontwikkeling van de inkomenssamenstelling en van het inkomen geconstrueerd door het combineren van data van inkomens van verschillende, min of meer vergelijkbare, personen in verschillende fasen van hun leven. Deze methode is eerder toegepast door Sørensen, Hansen en Bovenberg (2006), kortweg SHB.⁶ Deze aanpak vertoont grote gelijkenis met het 'nearest neighbour resampling principle', zoals toegepast in Wong (2012).⁷ Een voordeel van deze aanpak is dat het mogelijk is om veel toestanden, zoals inkomenshoogten, te onderscheiden. Voor het realiteitsgehalte van de geconstrueerde levenslopen is van belang dat de individuen waarvan gegevens worden gecombineerd goed vergelijkbaar zijn.

Gekoppelde individuen hebben vergelijkbare kenmerken

In het onderzoek van SHB worden alle individuen van dezelfde leeftijd ingedeeld in 60 groepen op basis van geslacht, drie opleidingsniveaus en deciel van beschikbaar inkomen. Vervolgens worden inkomensgegevens van individuen die behoren tot dezelfde groep, maar met verschillende geboortejaren, aan elkaar gekoppeld. De koppelingspartner wordt zodanig gekozen dat het verwachte beschikbare inkomen zoveel mogelijk overeenkomt. De koppeling is op basis van verwacht inkomen, in plaats van feitelijk inkomen, om de effecten van toevallige fluctuaties in inkomen in hun studie te elimineren. De feitelijke inkomens van koppelingspartners kunnen overigens niet al te ver uit elkaar liggen, aangezien zij in hetzelfde inkomensdeciel liggen. Het verwachte beschikbare inkomen wordt bepaald op basis van een OLS-regressie op basis van 53 verschillende sociaaleconomische karakteristieken, zoals huishoudsamenstelling, opleidingsniveau, inkomensbron en etnische achtergrond.

In de voorliggende studie worden alle individuen van dezelfde leeftijd ingedeeld naar:

- geslacht (man, vrouw);
- vier opleidingsniveaus (VMBO en lager, Havo/VWO/MBO, HBO en WO);
- zeven belangrijkste inkomensbronnen (loon, winst, WW, AO, bijstand, pensioen en geen eigen inkomen);
- drie inkomensklassen (tertielen);
- vijf huishoudsituaties (kind, alleenstaand, alleenstaand met kind, paar zonder kinderen en paar met kinderen);
- twee soorten afkomst (autochtoon of westerse allochtoon en niet-westerse allochtoon).

Bij de niet-westerse allochtonen zijn slechts twee opleidingsniveaus, vier inkomensbronnen en drie huishoudsituaties onderscheiden, teneinde uitval door het ontbreken van koppelingspartners te reduceren. De autochtonen en westerse allochtonen zijn ingedeeld in 840 groepen, de niet-westerse allochtonen in 144 groepen; in totaal dus 988 groepen.

In de studie koppelen we dus gegevens van werknemers aan die van andere werknemers en van werklozen aan die van andere werklozen, etc. Het gebruik van de sociaaleconomische positie (inkomensbron) in het koppelingsproces, een vernieuwing ten opzichte van SHB, is om twee redenen van belang. Ten eerste is de inkomensbron een belangrijke determinant van het inkomen. Ten tweede beoogt deze studie een databestand op te leveren dat bruikbaar is voor onderzoek naar de gevolgen van eventuele veranderingen in de sociale zekerheid. De eis dat koppelingspartners in het koppelingsjaar dezelfde bron van inkomen hebben beperkt mogelijke vertekening van de cumulatieve duur van inkomensbronnen gedurende de levensloop door de koppeling.

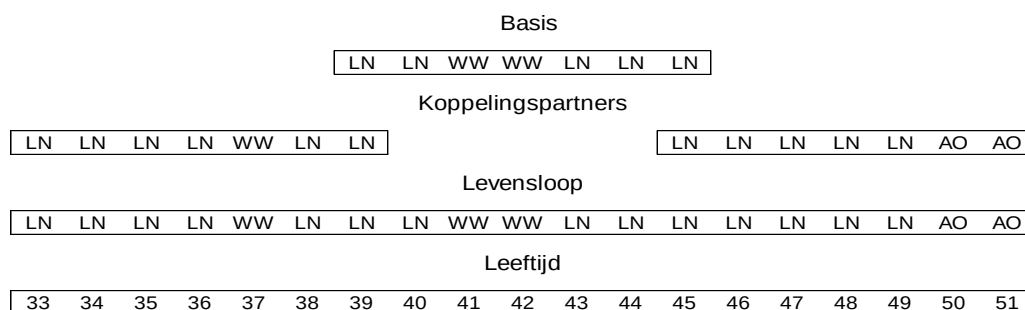
⁵ J. de Koning, H. Kroes en A. van der Steen (2006), Patronen van werk en gebruik van sociale regelingen, onderzoek uitgevoerd in opdracht van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid door SEOR, Werkdocument 362, Ministerie van SZW, Den Haag. Het panelbestand (IPO) waarop dit onderzoek is gebaseerd heeft betrekking op de periode 1989 tot en met 2000 en omvat 65000 personen. Om de overgangskansen te schatten wordt een multinomiaal logitmodel gebruikt met 3 discrete (geslacht, etniciteit (2 klassen), opleiding (2 klassen)) en 2 continue regressoren (leeftijd en verblijfsduur in de huidige situatie (werk of uitkering)). De simulatie op basis van de geschatte overgangskansen leidde tot bevredigende resultaten voor de duur in de verschillende situaties, maar tot onderschatting van de herhalingsfrequenties, met name voor de WW.

⁶ P.B. Sørensen, M.I. Hansen en A.L. Bovenberg (2006), Individual savings account and the life cycle approach to social insurance, EPRU Working Paper Series 2006-3, University of Copenhagen, Denmark, www.econ.ku.dk/epru.

⁷ A. Wong (2012), Describing, explaining and predicting health care expenditures with statistical methods, proefschrift Tilburg University.

De ontwikkeling van de inkomenssamenstelling en van de inkomens wordt geconstrueerd uitgaande van individuen die in 1999 39 tot en met 44 jaar zijn. Individuen die in 1999 39 jaar zijn, zijn aan het eind van de waarnemingsperiode, in 2005, 45 jaar. De reeks wordt voor de leeftijd 33 tot en met 38 jaar aangevuld met gegevens van een individu dat in 2005 39 is en voor de leeftijd 46 tot en met 51 jaar met gegevens van een individu dat in 1999 45 jaar oud was.⁸ De partners hebben op de leeftijd waarop gekoppeld wordt dus dezelfde kenmerken qua leeftijd, geslacht, opleidingsniveau, belangrijkste inkomensbron, inkomensklasse, huishoudsituatie en herkomst. De koppeling van inkomensbronnen gedurende de levensloop is geïllustreerd in figuur 2.1. De kenmerken geslacht, opleiding (na afronding van de studie) en herkomst blijven bij veronderstelling gedurende de gehele levensloop hetzelfde. De leeftijd neemt uiteraard ieder jaar toe. De kenmerken inkomensbron en huishoudsituatie kunnen gedurende de waarnemingsperioden van steeds zeven jaar veranderen. Op analoge wijze wordt de keten door koppeling naar links en rechts uitgebreid.

Figuur 2.1 Koppeling van inkomensbronnen gedurende de levensloop

LN=loon, WW=WW-uitkering, AO=AO-uitkering

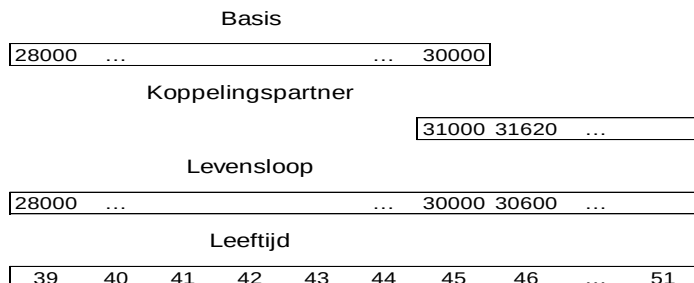
Koppeling van inkomens en deeltijdfactoren

De inkomens en de deeltijdfactoren zijn als volgt gekoppeld:

- In deze studie zijn geen verwachte, maar waargenomen inkomens gekoppeld. Verschillen in inkomens kunnen slechts voor een beperkt deel verklaard worden door waargenomen kenmerken. Gebruik van geschatte in plaats van waargenomen inkomens leidt daarom tot een verlies aan informatie. Bovendien bevatten de inkomensdata in deze studie waarschijnlijk niet al te veel ruis, aangezien het om door de fiscus gecontroleerde administratieve gegevens gaat. Aangezien het nadeel van verlies aan informatie zwaarder weegt dan het nadeel van mogelijke waarnemingsfouten zijn geen verwachte, maar waargenomen inkomens gekoppeld.
- De koppelingspartners zijn zodanig gekozen dat de individuele inkomens en de inkomensduur in het koppelingsjaar zoveel mogelijk overeen komen. Hiertoe is een afstandsfunctie gedefinieerd, die meet hoe veel de inkomens en de inkomensduur van de potentiële koppelingspartners (i,j) van elkaar verschillen. De verliesfunctie is gelijk aan: $L = [(y_i - y_j)^2 + (w_i - w_j)^2]^{1/2}$, waarbij y het (geschaalde) weekinkomen en w het aantal weken inkomen is. Binnen de klasse van potentiële koppelingspartners (qua leeftijd, geslacht, opleiding, herkomst, inkomensbron, inkomenstertiel en huishoudsituatie) wordt per receptorrecord een donorrecord gezocht met de kleinste afstand.
- Alle inkomens zijn uitgedrukt in euro's van 2005. De inkomens uit eerdere jaren zijn opgehoogd met de stijging van de gemiddelde (contractloon)inkomens tussen het waarnemingsjaar en 2005. Bij de analyse van sparen als alternatief voor verzekeren in paragraaf 5 wordt hier bovenop nog gedefleerd met een reële rentevoet van 2%.
- Verschillen in inkomensniveau en arbeidsduur tussen koppelingspartners zijn geëlimineerd, door de niveaus in het koppelingsjaar aan elkaar gelijk te stellen en alleen de relatieve mutaties te gebruiken in de constructie van de levensloop. Stel de partner uit het centrale cohort verdient op 45-jarige leeftijd 30 000 euro. De koppelingspartner verdient op 45-jarige leeftijd 31 000 euro en op 46-jarige leeftijd 31 620 euro, een inkomensstijging van 2%. In de gekoppelde levensloop stijgt het inkomen dan van 30 000 euro op 45-jarige leeftijd naar 30 600 euro op 46-jarige leeftijd; zie figuur 2.2.

⁸ Vgl. het trailervervoer met de donorrecords als 'trekkers', de receptorrecords als 'trailers' (opleggers), samen een 'TRAIL' (spoor) vormend.

Figuur 2.2 Koppeling van inkomens gedurende de levensloop

Levenslopen geen afspiegeling van huidige bevolking

De resulterende levenslopen zijn vooral representatief voor individuen in de centrale cohorten, namelijk individuen die in 1999 39 tot en met 44 jaar waren. Jongere en oudere cohorten hebben andere kenmerken (opleidingsniveau) en andere preferenties (arbeidsaanbod). In de gekoppelde levenslopen zijn deze verschillen tussen cohorten grotendeels geëlimineerd. In 2005 waren de arbeidsparticipatie van vrouwen en het opleidingsniveau hoger dan in 1999. De kenmerken in 2005 bepalen van welke individuen de gegevens in 1999 in aanmerking komen voor koppeling. In de gekoppelde levenslopen liggen het opleidingsniveau en de arbeidsparticipatie van vrouwen bij leeftijden boven 45 jaar daarom hoger dan in het oorspronkelijke databestand. De cohorteffecten zijn dus grotendeels geëlimineerd; de effecten van leeftijd op bijvoorbeeld arbeidsparticipatie blijven intact. In het bestand met complete levenslopen zijn bovendien alle leeftijdscohorten (inclusief personen die zijn geëmigreerd of overleden) even groot, terwijl dat in werkelijkheid niet zo is. Door te corrigeren voor cohorteffecten en gelijkenschakeling van de omvang van de leeftijdscohorten zullen de gemiddelde waarden (bijvoorbeeld opleidingsniveau, arbeidsparticipatie en inkomen) over de gekoppelde levenslopen niet gelijk zijn aan de gemiddelden over de Nederlandse bevolking.

De arbeidsparticipatie en het beroep op sociale zekerheid zijn mogelijk niet geheel representatief voor de actuele situatie, als gevolg van beleidswijzigingen die rond het einde van de waarnemingsperiode of daarna zijn genomen. Het gaat hierbij om de volgende maatregelen.

- **WW:** Sinds januari 2004 geldt een sollicitatieplicht voor uitkeringsgerechtigden van 57½ jaar of ouder die nog een reële kans op de arbeidsmarkt hebben. Sinds oktober 2006 bedraagt de WW-uitkering in de eerste twee maanden 75%, daarna 70% van het laatstverdiende loon; de maximale WW-duur is verkort van 5 jaar naar 38 maanden.
- **AO:** In januari 2006 is de wet Werk en Inkomen naar Arbeidsvermogen ingevoerd. Volledig en duurzaam arbeidsongeschikten kregen op grond van de IVA een uitkering van 70% van het laatstverdiende loon. Gedeeltelijk arbeidsongeschikten die hun verdien capaciteit voor meer dan 50% benutten ontvangen op grond van de WGA een uitkering van 70% van het laatstverdiende loon over het arbeidsongeschiktheidsdeel; gedeeltelijk arbeidsongeschikten die hun verdien capaciteit voor minder dan 50% benutten of werkloos zijn ontvangen een uitkering over het arbeidsongeschiktheidsdeel van 70% WML. Het WGA-gat is mogelijk deels gerepareerd via aanvullende verzekeringen. In juli 2007 is de uitkering voor volledig arbeidsongeschikten in WAO/WIA/Wajong verhoogd van 70% naar 75%.
- **Bijstand:** In januari 2004 is de Wet Werk en Bijstand van kracht geworden, waarin gemeenten een financiële prikkel krijgen om het aantal bijstandsgerechtigden te verminderen.
- Sinds 2006 zijn de regelingen voor VUT en pensioen versoberd en is de gemiddelde uittredleeftijd gestegen.

Resultaten van koppeling

Indien er meer receptorrecords zijn dan potentiële donorrecords, wordt herhaald gebruik van donorrecords toegestaan. In verreweg de meeste gevallen is het voldoende als de donorrecords één tot drie maal gebruikt worden. Teneinde te voorkomen dat teveel levenslopen (gedeeltelijk) identiek worden en mogelijk minder representatief worden voor de Nederlandse bevolking worden de donorrecords niet meer dan zeven maal gebruikt. Indien een donorrecord het maximale aantal keer is gebruikt in een koppeling, wordt het geblokkeerd zodat het niet meer voor koppeling in aanmerking komt.

Vanwege het grote aantal kenmerken waar iemand aan moet voldoen, lukt het soms niet om een koppelpartner te vinden. Dit gebeurt met name bij zeldzame kenmerken (zeer hoge leeftijd) of combinaties van kenmerken (een academicus met een AO-uitkering). Onvolledige levenslopen ontstaan doordat op zeker moment geen donorrecord beschikbaar is of dat voor alle potentiële donorrecords het maximale aantal van zeven kopieën is bereikt. In dat geval kan

de levensloop niet meer naar oudere of jongere leeftijden worden uitgebreid. Vanaf 65 jarige leeftijd is er weinig verschil tussen donoren met dezelfde koppelingskenmerken (het aanvullend pensioen wordt op basis van het arbeidsverleden - dus op basis van eerdere koppelingen - berekend, een groot deel van het inkomen betreft AOW en de belangrijkste inkomensbron - pensioen - verandert niet meer). Voor 93% van het uiteindelijke bestand voldeed de restrictie van maximaal 7 koppelingen. Om onnodige uitval tegen te gaan en extra levenslopen met langere levensduur te verkrijgen is voor de onvolledige levenslopen van 65 jaar en ouder een deel van de eerdere koppelingen opnieuw gebruikt (gemiddeld bedraagt het aantal koppelingen 2,9).

Het CBSP9905 bevat gegevens van 1,1 mln personen, waarvan 120.170 in 1999 met een leeftijd van 39 tot en met 44 jaar. Voor 112.466 personen in 1999 met een leeftijd van 39 tot en met 44 jaar zijn alle gegevens beschikbaar; zij vormen de basis voor de constructie van de levenslopen. De koppeling heeft geresulteerd in 98.555 volledige levenslopen van 15 tot en met 64 jaar.⁹

Tabel 2.2 Kenmerken 39- t/m 44-jarigen in brondata en in complete levenslopen van 15- t/m 64-jarigen

	Aandeel in % (ongewogen)							
	Geslacht		Herkomst		Opleiding			
	Man	Vrouw	Autochtoon ^a	Allochtoon ^a	Laag	Midden	HBO	WO
Brondata	49,2	50,8	93,8	6,2	32,6	41,8	17,2	8,3
Bruikbaar	50,6	49,4	94,2	5,8	32,0	42,2	17,6	8,2
Levenslopen	53,7	46,3	95,7	4,3	32,8	43,9	16,6	6,7
	Positie in huishouden							
	Paar zonder kind	Paar met kind	Alleenstaand	Alleenstaand ouder	Kind	Overleden/emigratie		
Brondata	14,8	67,7	9,9	4,6	1,9	1,0		
Bruikbaar	15,0	68,1	10,1	4,7	2,0	0,1		
Levenslopen	13,7	71,4	8,9	4,0	1,7	0,2		
	Inkomensbron							Overleden/emigratie
	Werknemer	Zelfstandige	WW	AO	Bijstand	Pensioen	Geen eigen inkomen	
Brondata	74,2	7,2	2,6	3,0	2,1	0,5	9,5	1,0
Bruikbaar	76,0	7,4	2,6	3,1	2,1	0,5	8,1	0,1
Levenslopen	76,6	7,0	1,9	3,0	1,8	0,4	9,1	0,2
(a) Autochtoon is inclusief westerse allochtoon; allochtoon betreft alleen niet-westerse allochtoon. Bij niet-westerse allochtonen zijn paren met kinderen meegeteld bij paren zonder kinderen, alleenstaande ouders bij alleenstaanden, HBO en WO bij middelbaar opgeleiden, zelfstandigen bij werknemers en AO en bijstand bij WW.								

In 12% van de gevallen is het wegens het ontbreken van een geschikte koppelpartners niet gelukt de levensloop van 15 tot en met 64 jaar te completeren. Voor onderzoek naar het beroep op WW, AO en bijstand is het voldoende als de geconstrueerde levensloop de volledige periode van 15 tot en met 64 jaar dekt. De koppeling heeft geresulteerd in 95.817 volledige levenslopen tot en met emigratie of overlijden. Voor onderzoek naar de mate van inkomensherverdeling door de overheid dient de levensloop te eindigen met uitval uit het bestand wegens overlijden of emigratie.

⁹ Alle bewerkingen betreffende het voorafgaand opschonen en incidenteel bijschatten van data en de daarop volgende constructie van levenslopen zijn geprogrammeerd in SAS versie 9.1.3 service pack 4 (met matrix module IML) met gebruikmaking van een Desktop PC met een Intel E8600 CPU processor en een SSD-systeemschijf, naast een fileservers voor de dataopslag. Het eerder beschreven rekenintensieve zoekproces naar de juiste koppelpartners en de omvang van de data stelden door capaciteitsrestricties hoge eisen aan het memory management (indeling en volgorde van bewerkingen).

De vraag rijst of door selectieve uitval tijdens het koppelingsproces de kenmerken van de geconstrueerde levenslopen afwijken van die in de oorspronkelijke data. Tabel 2.2 presenteert de kenmerken van personen in de centrale cohorten van 39 tot en met 44 jaar voor de brondata, de brondata voor zover bruikbaar (compleet en consistent) en de volledige levenslopen voor 15- tot en met 64-jarigen. De vergelijking betreft de kenmerken geslacht, herkomst, opleidingsniveau, positie in het huishouden en belangrijkste inkomensbron.

Tabel 2.3 Kenmerken 39- t/m 44-jarigen in complete levenslopen voor 15- t/m 99-jarigen na herweging op basis van situatie in 2005

	Aandeel in % (gewogen)		Herkomst	Opleiding		Midden	HBO	WO	
	Geslacht			Laag	Niet-Laat				
	Man	Vrouw							
Autochtoon	50,4	49,6	89,1	25,3	74,7	45,4	18,3	11,0	
Allochtoon	52,8	47,2	10,9	36,0	64,0				
Totaal	50,7	49,3	100,0	26,5	73,5				
Positie in huishouden									
	Paar	Paar zonder kind	Paar met kind	Alleen- staande (ouder)	Alleen- staand	Alleen- staande ouder	Kind	Overleden/ emigratie	
Autochtoon	78,9	13,6	65,3	18,3	13,0	5,3	2,3	0,6	
Allochtoon	67,0			29,0			3,5	0,5	
Totaal	77,5			19,5			2,4	0,6	
Inkomensbron									
	Arbeid	Werk- nemer	Zelf- standige	Uitkering	WW	AO	Bijstand	Pensioen	Geen eigen inkomen
Autochtoon	82,9	74,6	8,3	8,2	1,9	4,1	2,2	0,4	7,9
Allochtoon	59,8			28,2				0,1	11,5
Totaal	80,3			10,5				0,4	8,3

a) Niet-laag is totaal van opleidingsniveaus midden, HBO en WO, paar is totaal van paar zonder kind en paar met kind, alleenst. (ouder) is totaal van alleenstaand en alleenstaande ouder, arbeid is totaal van werknemer en zelfstandige en uitkering is totaal van WW, AO en bijstand. Bij sociaaleconomische positie is de categorie overleden/emigratie weggelaten; de betreffende cijfers staan wel bij positie in huishouden.

De conclusie is dat de kenmerken van de geconstrueerde levenslopen voor 15- tot en met 64-jarigen redelijk overeenstemmen met die in de oorspronkelijke brondata. Bij vrouwen, niet-westerse allochtonen, hoger opgeleiden, paren zonder kinderen, alleenstaanden, alleenstaande ouders en werklozen is de uitval bij de constructie van de synthetische levenslopen iets bovengemiddeld; bij mannen, autochtonen en westerse allochtonen, middelbaar opgeleiden, paren met kinderen en werknemers is de uitval minder dan gemiddeld.

De representativiteit van de levenslopen is verbeterd door weging (tabel 2.3). Hiertoe is gebruik gemaakt van de methode van lineair begrensd wegen; zie Waaijers (2006)¹⁰. De weegfactoren corrigeren voor ongelijke trekkingkansen in de steekproef, voor een minder goede respons van bepaalde groepen bij de EBB en voor uitval tijdens de constructie van de synthetische levenslopen.¹¹

¹⁰ R.J. Waaijers, 2006, Herwegingsprocedure bij het op IPO gebaseerde microsimulatiemodel, CPB Memorandum 146, CPB, Den Haag.

¹¹ Herwogen is naar de brondata-kenmerken van 39- t/m 44-jarigen in 2005. Vanwege het kortdurend karakter van de WW-uitkeringen is er ook voor de overige leeftijdscategorieën herwogen naar de WW-niveau's in 2005.

Validatie

Het gebruik van inkomens in het koppelingsproces draagt bij aan de vergelijkbaarheid van de partners, waarvan de stukjes levensloop worden gecombineerd. Het inkomen wordt immers mede bepaald door de hoeveelheid human capital. Het loon weerspiegelt namelijk ook de invloed van niet waargenomen kenmerken, zoals ambitie, sociale vaardigheden, beheersing van de Nederlandse taal en de hoeveelheid werkervaring. De levensloop van een individu met een loon dat relatief hoog/laag is gezien de leeftijd, geslacht, opleiding en herkomst wordt zodoende verlengd met een stukje levensloop van iemand die dat ook heeft. Het gebruik van inkomen in het koppelingsproces bevordert dat verschillen tussen mensen met meer en minder succesvolle loopbanen blijft bestaan. Uit eerder onderzoek blijkt bijvoorbeeld dat gebruik van sociale zekerheid op jonge leeftijd leidt tot een verhoogde kans op gebruik van sociale zekerheid op latere leeftijd. Het is aannemelijk dat langdurig of frequent gebruik van sociale zekerheid schadelijk is voor de hoeveelheid human capital en de onderhandelingspositie van de (aanstaande) werknemer bij het vinden van een baan. Een loon dat relatief hoog of laag is in verhouding tot wat gebruikelijk is voor iemand met de betreffende opleiding, leeftijd, geslacht en herkomst geeft zodoende informatie over iemands inzetbaarheid en kans op toekomstig gebruik van sociale zekerheid. Door de hoogte van het loon mee te nemen in het koppelingsproces, zal samenhang tussen vroeger en later uitkeringsgebruik naar verwachting blijven bestaan, ondanks dat dit in het koppelingsproces niet expliciet een rol speelt.

De gebruikte methode brengt met zich mee dat uitkeringen met een duur langer dan 7 jaar alleen het gevolg kunnen zijn van koppeling van verschillende individuen, zoals eerder beschreven (het CBSP9905 beslaat de periode 1999-2005). Daarnaast berust een deel van de uitkeringen die 7 jaar of korter duren eveneens op informatie van gekoppelde individuen. Het percentage van deze 'virtuele' duren verschilt per uitkeringscategorie: bij WW gaat het om 10% van de uitkeringen, bij AO en bijstand om 30% en bij de combinatie van WW+AO+bijstand om 25% van de uitkeringen. Bij de koppeling wordt geen rekening gehouden met een eerdere aanwezigheid van uitkeringen gedurende de levensloop ('padafhankelijkheid' van uitkeringen), waardoor de frequentie van 'herhalingsuitkeringen' vertekend kan zijn ten opzichte van de werkelijkheid. Vergelijking met paneldata die een langere periode beschrijven zoals het IPO 1989-2000 laat echter zien dat de verschillen in dit opzicht beperkt zijn.¹²

Binnen de 7-jaarsperiode levert vergelijking van deze 'virtuele' duren met feitelijke duren het volgende op. Het verschil in gemiddelde frequentie van de virtuele duren ten opzichte van de in het bronbestand voorkomende duren voor WW, AO, bijstand en het totaal van deze uitkeringen bedraagt zo'n 2% (tabel 2.4).¹³ De virtuele uitkeringsduren zijn gemiddeld iets korter dan die uit het bronbestand. Gecumuleerd (inclusief de herhalingsuitkeringen) zijn de verschillen in uitkeringsduur voor de virtuele duren ten opzichte van het bronbestand respectievelijk -2%, -4.2%, 5,0% en -1,6% (gewogen naar achtergrondkenmerken -2,4%, -5,7%, 9,6%, en -2,7%). Met name voor de uitkeringen als geheel zijn de verschillen in uitkeringsduur dus gering. De standaardafwijkingen van de virtuele duren verschillen respectievelijk -5%, -8,6%, -1,5% en -4,9% (gewogen -5,5%, -9%, -0,3% en -5,2%) van die van het bronbestand. Omdat het hier metingen binnen een 7-jaars periode betreft, geven deze uitkomsten voor de langere uitkeringen (zoals AO en bijstand) slechts een beperkte indicatie, maar in het algemeen lijkt hier het verlies aan variatie klein.

¹² In de SEOR-studie (J. de Koning, e.a. 2006) worden op basis van het 12-jarig IPO-panel de volgende percentages voor meermalige uitkeringen genoemd: voor WW 45% (TRAIL 43%), AO 18% (TRAIL 23%), Bijstand 33% (TRAIL 23%), WW+AO+Bijstand+VUT 49% (TRAIL exclusief VUT 54%). Bij TRAIL worden bij de koppeling de persoonskenmerken van geslacht, opleidingsniveau, inkomensbron en huishoudsituatie betrokken. Voorzover herhalingsuitkeringen niet door deze kenmerken worden bepaald zijn er nog het inkomensniveau en de inkomensduur, die ook bij de koppeling worden betrokken, als mogelijke factoren die bepalen welke individuen bij herhaling in een uitkering vervallen.

¹³ Het gaat hier om het aantal jaar waarin van een uitkering sprake is en dit omvat ook uitkeringen tijdens deelperioden van het jaar.

Tabel 2.4 Vergelijking binnen een 7 jaars-periode: duren, integraal waargenomen en samengesteld

Integraal waargenomen	Ongewogen				Gewogen			
	WW	AO	Bijstand	Totaal	WW	AO	Bijstand	Totaal
Gemiddelde cumulatieve duur (CD)	2,06	3,97	3,25	3,45	2,10	4,10	3,21	3,69
Standaardafwijking van CD	1,40	2,33	2,31	2,29	5,54	9,37	9,34	9,88
Gemiddelde frequentie uitkering	1,10	1,03	1,07	1,09	1,11	1,03	1,08	1,10
Gemiddelde cumulatieve tussenduur (TD)	2,04	1,74	2,01	2,03	2,01	1,74	1,96	2,02
Standaardafwijking van TD	1,18	0,94	1,15	1,18	4,73	3,62	4,85	5,29
Gemiddelde frequentie tussenduur	1,05	1,06	1,04	1,05	1,04	1,06	1,04	1,04
Samengesteld	Ongewogen				Gewogen			
	WW	AO	Bijstand	Totaal	WW	AO	Bijstand	Totaal
Gemiddelde cumulatieve duur (CD)	2,02	3,80	3,42	3,39	2,05	3,87	3,52	3,56
Standaardafwijking van CD	1,33	2,13	2,28	2,18	5,23	8,52	9,32	9,38
Gemiddelde frequentie uitkering	1,09	1,03	1,05	1,08	1,09	1,03	1,05	1,08
Gemiddelde cumulatieve tussenduur (TD)	1,81	1,65	1,72	1,82	1,81	1,66	1,74	1,81
Standaardafwijking van TD	1,05	0,96	0,95	1,05	4,13	3,78	3,98	4,58
Gemiddelde frequentie tussenduur	1,04	1,02	1,02	1,04	1,04	1,02	1,02	1,04

In de tabel is ook de gemiddelde tussenduur tussen twee opeenvolgende uitkeringen opgenomen. Ook hier zijn de verschillen tussen virtuele en integraal waargenomen tussenduren niet groot, al zijn ze groter dan bij de uitkeringsduren.¹⁴

Door koppeling van records met hoge en lage inkomensgroei zou ‘middeling’ van inkomensgroei kunnen optreden, met als gevolg een minder gevarieerde groei dan in werkelijkheid het geval is (verlies van heterogeniteit). Daarom is ook een vergelijking gemaakt tussen de verdelingen van inkomensverhoudingen van het 7e en het 1e jaar uit de 7-jaarsperiode, zowel voor de virtuele inkomens als voor de broninkomens. De standaardafwijking van de inkomensverhoudingen van de integrale segmenten bedroeg 1.2314 en die van de virtuele segmenten 1.2346, zodat er geen aanwijzing is voor een verlies aan heterogeniteit (verschil in variatie van inkomensgroei) bij de constructie van het inkomenstijdpad.

Geconcludeerd kan worden dat het gebruik van de koppelingsmethodiek niet tot grote vertekening lijkt te hebben geleid in de uitkomsten van de rapportage.¹⁵ Dit geldt met name waar het om groepsgemiddelden gaat. Bij gemiddelden

¹⁴ De gemiddelde frequentie van de tussenduren ligt in de regel lager dan de gemiddelde frequentie van de uitkeringsduren. Als t_1 , t_2 en t_3 het aantal uitkeringsduren met frequentie 1, 2 en 3 zijn dan ligt de gemiddelde frequentie van de tussenduren hoger dan die van de uitkeringsduren als geldt $t_1 \cdot t_3 - (t_2 + t_3)^2 > 0$. Dit is bij AO het geval. Omdat het aantal uitkeringsduren met een herhaling van 2 (dit is t_3) binnen de 7 jaar klein is, geldt dat het percentage uitkeringsduren met 1 herhaling (t_2) ongeveer gelijk is aan de gemiddelde frequentie -1; dit is voor WW dus zo'n 10%. Dit is ook ongeveer het percentage uitkeringen met 1 tussenduur.

van individuele kenmerken (netto ontvanger, netto betaler, zelf gefinancierd en door andere betaald deel van de uitkering en de verhouding hiervan tot het individuele loon) zal de onnauwkeurigheid mogelijk wat groter zijn. Toepassing van de methode op een CBSP dat een wat groter aantal jaren beslaat (bijvoorbeeld 1999 tot en met 2010) kan hierin verbetering brengen.

¹⁵ Om meer inzicht te krijgen in de eigenschappen van de koppelingsmethodiek zou een virtueel bronbestand met levenslopen kunnen worden gesimuleerd waarin de padafhankelijkheid van uitkeringen is opgenomen. Door dit vervolgens in segmenten te knippen à la CBSP9905 en hiervan daarna middels de koppelingsmethodiek weer complete levenslopen samen te stellen à la TRAIL, kunnen de verschillen in netto profijt tussen de samengestelde levenslopen en de in dat geval bekende volledige levenslopen uit het bronbestand worden geanalyseerd en kan inzicht worden verkregen in een mogelijke bias in de uitkomsten op basis van TRAIL.

3 Inkomensbronnen gedurende de levensloop

3.1 Inleiding

Dit hoofdstuk beschrijft de inkomensbronnen gedurende de levensloophase van 15-64 jaar. De inkomensbronnen die worden onderscheiden zijn: loon, winst, WW-uitkering, AO-uitkering, bijstand, pensioen (inclusief AOW) en geen eigen inkomen.¹⁶ De meting van de inkomensbronnen is vaak wel, maar soms niet evident. Bij personen die het gehele jaar voltijds werknemer zijn, het gehele jaar bijstand ontvangen of in een jaar in het geheel geen inkomen ontvangen is duidelijk dat de inkomensbron respectievelijk loon, bijstand of geen eigen inkomen is. Bij personen die gedurende het jaar meerdere inkomensbronnen hebben of die in deeltijd werken, is de inkomensbron minder eenduidig. In deze studie worden de inkomensbronnen volgens twee verschillende methodes bepaald.

De eerste methode gaat uit van de belangrijkste inkomensbron gedurende het jaar. Ingeval er gedurende het jaar meerdere inkomensbronnen zijn, is bepalend welke bron het hoogste inkomen oplevert. De enige uitzondering hierop is dat personen met winst uit onderneming, ongeacht de hoogte van eventueel inkomen uit andere bronnen, als zelfstandigen worden geclassificeerd. Individuen die gedurende een kort deel van het jaar inkomen verwerven, bijvoorbeeld via een vakantiebaan, hebben als belangrijkste inkomensbron loon. Alleen personen die gedurende een heel kalenderjaar geen regulier inkomen (loon, winst, WW, AO, bijstand of pensioen) ontvangen worden geclassificeerd als 'geen eigen inkomen'. Bij de koppeling van gegevens van verschillende individuen wordt ook uitgegaan van de belangrijkste inkomensbron.

De tweede methode maakt gebruik van informatie over het aantal weken inkomen in het jaar, de deeltijdfactor per week bij werknemers en de samenstelling van het inkomen. Indien niet het hele jaar inkomen wordt genoten of niet voltijds per week wordt gewerkt, is er volgens deze methode een deel van het jaar geen eigen inkomen.

Deze twee methoden leiden tot enigszins verschillende resultaten, door de wijze van 'afronding' bij de bepaling van de belangrijkste inkomensbron gedurende een kalenderjaar.

- Bij de combinatie van enige tijd loon of uitkering en de rest van het jaar zonder eigen inkomen is de belangrijkste inkomensbron op jaarbasis loon of uitkering; bij meting van werkgelegenheid (jaargemiddelden) en beroep op sociale zekerheid (uitkeringsjaren) zou dit slechts voor een gedeelte van het jaar meetellen.
- Bij de combinatie van een half jaar loon en een half jaar uitkering is de belangrijkste inkomensbron op jaarbasis veelal loon, omdat de maandelijkse uitkering in het algemeen minder is dan 100% van het maandelijkse loon.

De frequentie van loon is hierdoor hoger bij meting op basis van de belangrijkste inkomensbron dan op basis van de samenstelling van de inkomens binnen het jaar en in vergelijking met de gebruikelijke jaargemiddelden betreffende de (netto) arbeidsparticipatie. Bij uitkeringen vallen de afrondingsfouten deels tegen elkaar weg, doordat uitkering in

¹⁶ In dit hoofdstuk heeft pensioen betrekking op het prepensioen (inclusief uitkeringen van ANW/AWW). De groep 'geen eigen inkomen' omvat tevens personen met overig inkomen, dat wil zeggen inkomen uit andere bron dan loon, winst, WW, AO, bijstand of pensioen. Het merendeel der tabellen en grafieken heeft in dit hoofdstuk betrekking op autochtonen, daar niet altijd alle onderverdelingen (bijvoorbeeld naar 4 opleidingscategorieën) voor allochtonen bekend zijn.

combinatie met loon tot een onderschatting van het beroep op uitkeringen leidt en doordat uitkering in combinatie met geen eigen inkomen tot een overschatting leidt.

Merk verder op dat de frequentie van de inkomensbronnen hier is gemeten ten opzichte van de gehele bevolking van 15 tot en met 64 jaar en niet ten opzichte van de (werkzame of werkzoekende) beroepsbevolking.

3.2 Belangrijkste inkomensbron per jaar

3.2.1 Inkomensbronnen naar geslacht

Voor 76% van de personen van 15 tot en met 64 jaar is loon of winst de belangrijkste inkomensbron per jaar; zie tabel 3.1. Dit kan een laag of kortdurend inkomen zijn, bijvoorbeeld uit vakantiewerk. In 9% van de gevallen is er in het hele jaar geen eigen inkomen. Uitkeringen vanwege werkloosheid, arbeidsongeschiktheid en bijstand zijn in 9% van de gevallen de belangrijkste inkomensbron en (pre)pensioen in 5%. Pensioen omvat ook VUT, prepensioen, nabestaandenpensioen en lijfrenten. Mannen hebben vaker dan vrouwen loon of winst als belangrijkste inkomensbron; vrouwen hebben vaker dan mannen geen eigen inkomen of een uitkering.

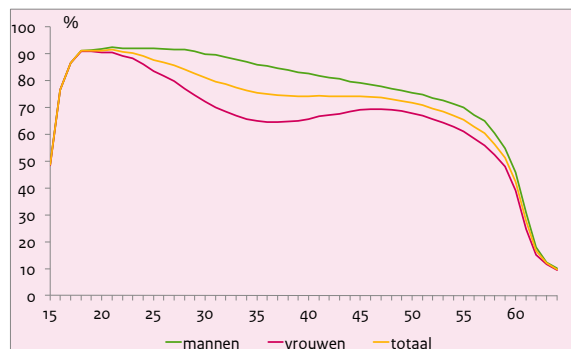
Tabel 3.1 Belangrijkste inkomensbron, 15-64 jaar, autochtonen naar geslacht

	Loon	Winst	WW	AO	Bijstand	Pensioen	Geen eigen inkomen	Emigratie of overlijden	Totaal
	In %								
Mannen	76	7	2	4	1	5	4	2	100
Vrouwen	66	4	2	6	2	5	14	2	100
Totaal	71	5	2	5	2	5	9	2	100

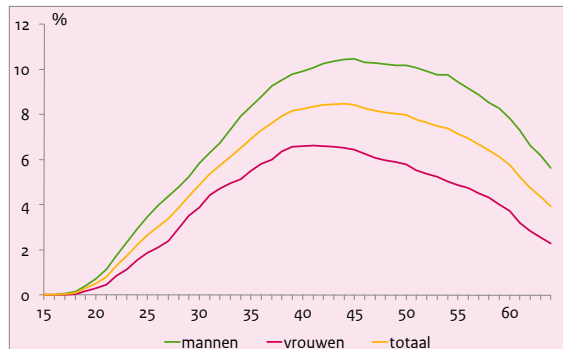
De belangrijkste inkomensbron naar leeftijd en geslacht is afgebeeld in figuur 3.1. Jongeren van 15 tot en met 17 jaar hebben meestal nog geen eigen inkomen. Bij mannen vanaf 18 en bij vrouwen vanaf 19 jaar vormt loon/winst in meerderheid van de gevallen de belangrijkste inkomensbron. Bij mannen loopt de nettoparticipatie op tot 95% bij leeftijden van 26 tot 29 jaar. Bij vrouwen ligt de top qua nettoparticipatie rond 20 jaar (90%) en 46 jaar (73%). Vrouwen rond 35 jaar hebben relatief vaak geen eigen inkomen of ontvangen WW of bijstand. Tussen 55 en 65 jaar neemt het aandeel personen met loon/winst als belangrijkste inkomensbron sterk af; het aandeel met WW, AO en pensioen als belangrijkste inkomensbron is relatief hoog. Op 63- en 64-jarige leeftijd is prepensioen in 45% van de gevallen de belangrijkste inkomensbron; loon/winst is slechts in 14% van de gevallen de belangrijkste inkomensbron.

Figuur 3.1 Belangrijkste inkomensbron, 15-64 jaar, autochtonen naar geslacht

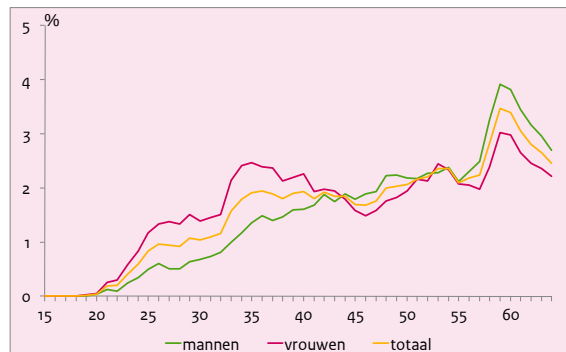
Loon

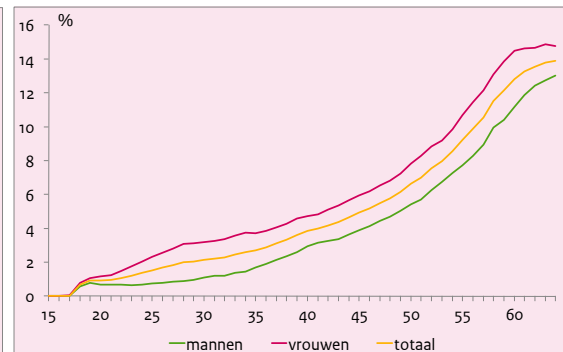
Winst

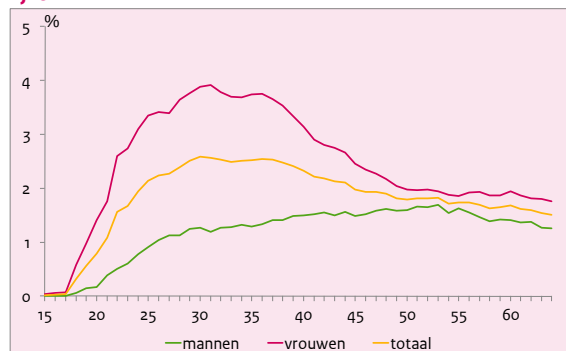
WW

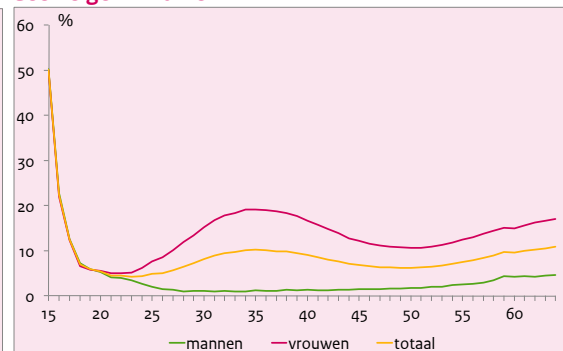
AO

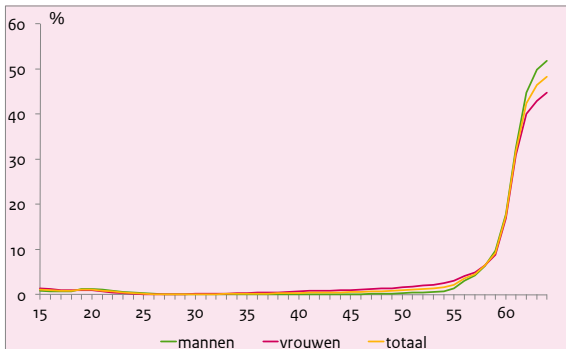
Bijstand

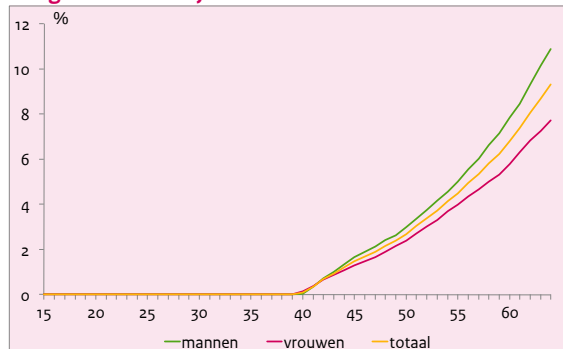
Geen eigen inkomen

Pensioen

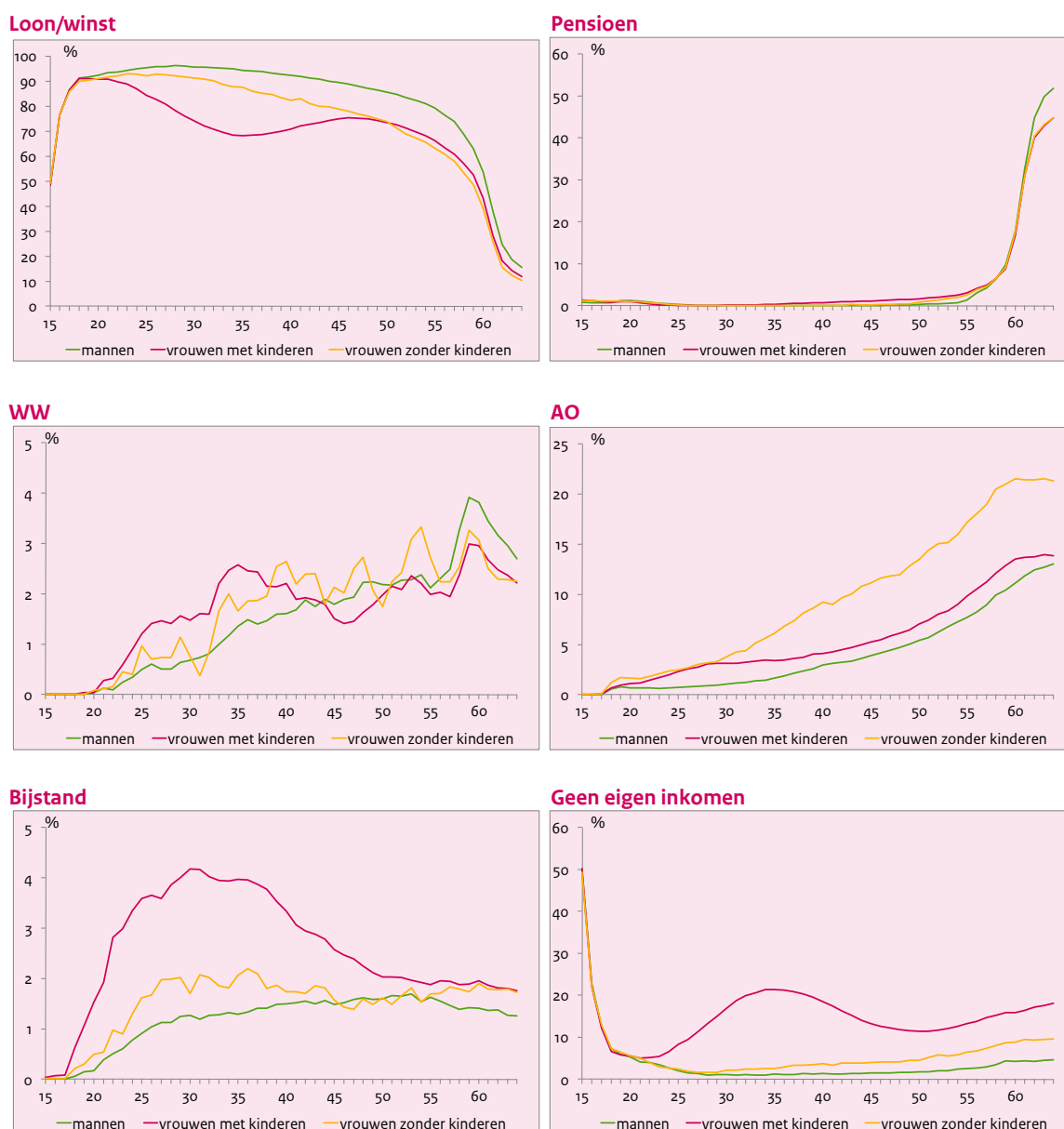
Emigratie of overlijden

3.2.2 Inkomensbronnen van vrouwen met/zonder kinderen

Vrouwen die op enig moment wel kinderen hebben, hebben een lagere arbeidsparticipatie gedurende de levensloop van 21 tot en met 50 jaar dan vrouwen die op geen moment kinderen hebben. Vrouwen met kinderen hebben vaker geen eigen inkomen en ontvangen vaker bijstand dan vrouwen zonder kinderen. Vrouwen zonder kinderen hebben relatief vaak een uitkering wegens arbeidsongeschiktheid. Het onderscheid tussen vrouwen met en zonder kinderen is alleen beschikbaar voor autochtonen en westerse allochtonen. Met het oog op de vergelijkbaarheid blijven ook bij de mannen de niet-westerse allochtonen buiten beschouwing (figuur 3.2).

Figuur 3.2 Belangrijkste inkomensbron, 15-64 jaar, autochtonen naar geslacht en vrouwen met/zonder kinderen

3.2.3 Inkomensbronnen naar opleidingsniveau

Laagopgeleiden hebben relatief vaak geen eigen inkomen of inkomen uit sociale zekerheid; zie tabel 3.2 en figuur 3.3. Hoogopgeleiden hebben relatief vaak loon of winst als belangrijkste inkomensbron en hebben relatief zelden geen eigen inkomen of inkomen uit sociale zekerheid. De uitsplitsing naar vier opleidingsniveaus is alleen beschikbaar voor autochtonen en niet-westerse allochtonen.

Tabel 3.2 Belangrijkste inkomensbron, 15-64 jaar, autochtonen naar geslacht en opleidingsniveau

	Loon	Winst	WW	AO	Bijstand	Pensioen	Geen eigen inkomen	Emigratie of overlijden	Totaal	Verdeling
	In %									
Mannen en vrouwen										
Laag	62	4	2	8	4	4	13	2	100	26
Middelbaar	71	6	2	5	1	5	9	2	100	45
HBO	78	4	1	3	0	5	6	2	100	18
WO	77	7	1	1	0	5	6	2	100	11
Totaal	71	5	2	5	2	5	9	2	100	100
Mannen										
Laag	71	6	2	8	3	4	4	3	100	22
Middelbaar	75	8	2	4	1	5	4	2	100	44
HBO	81	5	1	2	0	5	4	2	100	19
WO	78	7	1	1	0	5	5	2	100	15
Totaal	76	7	2	4	1	5	4	2	100	100
Vrouwen										
Laag	56	3	2	8	6	4	20	2	100	30
Middelbaar	67	4	2	6	1	5	13	2	100	45
HBO	76	4	1	4	0	5	8	2	100	18
WO	74	7	1	2	0	5	8	2	100	7
Totaal	66	4	2	6	2	5	14	2	100	100

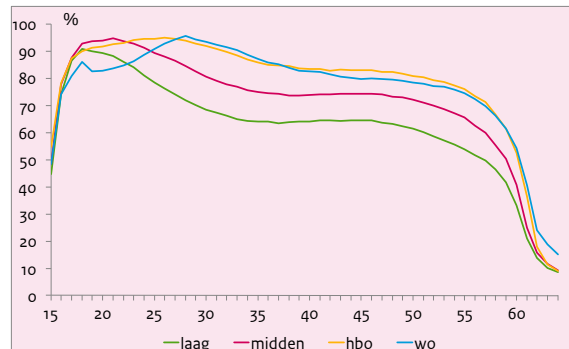
Het veelal kortdurende karakter van de WW-uitkering leidt tot een wat grilliger patroon dan bij de overige inkomensbronnen. Wel laat de grafiek zien dat naarmate het opleidingsniveau hoger is, er een trendmatig geringere stijging is met het toenemen van de leeftijd.

De verhoging van het percentage jongeren met een pensioen rond de leeftijd van 20 jaar heeft betrekking op ANW/AWW-uitkeringen, waarbij wezen die studeren nog tot hun 27e jaar een uitkering kunnen ontvangen.¹⁷

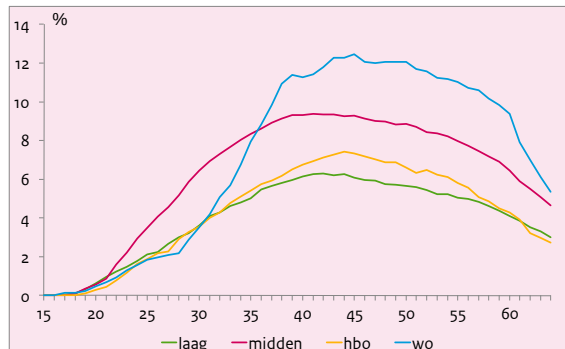
¹⁷ Conform het overgangsrecht dat in 1996 is vastgesteld bij de vervanging van de eerdere AWW-uitkeringen door ANW-uitkeringen. Gezien de voorwaarde hierbij van een geboortedatum vóór 1 juli 1980 is dit recht inmiddels niet meer van toepassing.

Figuur 3.3 Belangrijkste inkomensbron, 15-64 jaar, autochtonen naar opleidingsniveau

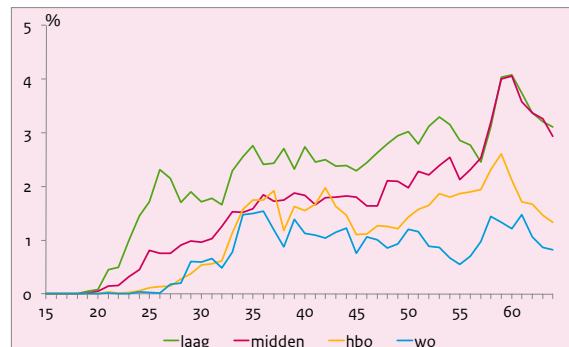
Loon

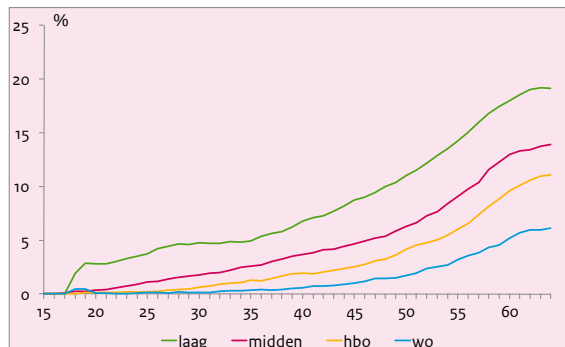
Winst

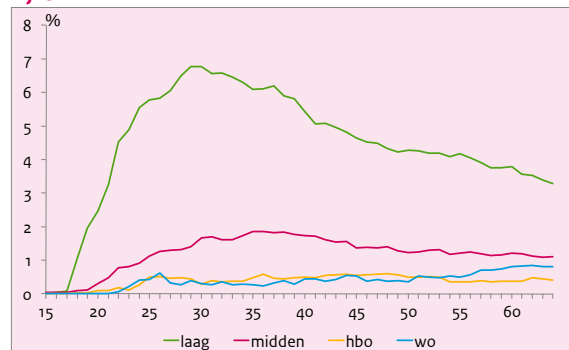
WW

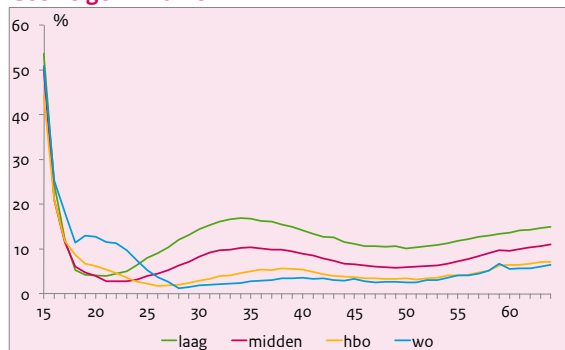
AO

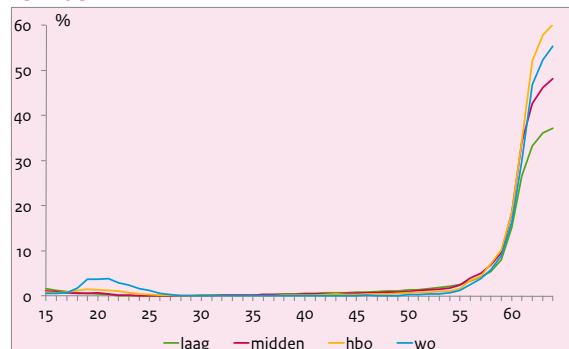
Bijstand

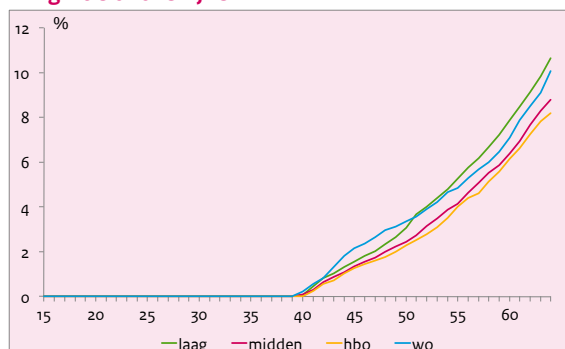
Geen eigen inkomen

Pensioen

Emigratie of overlijden

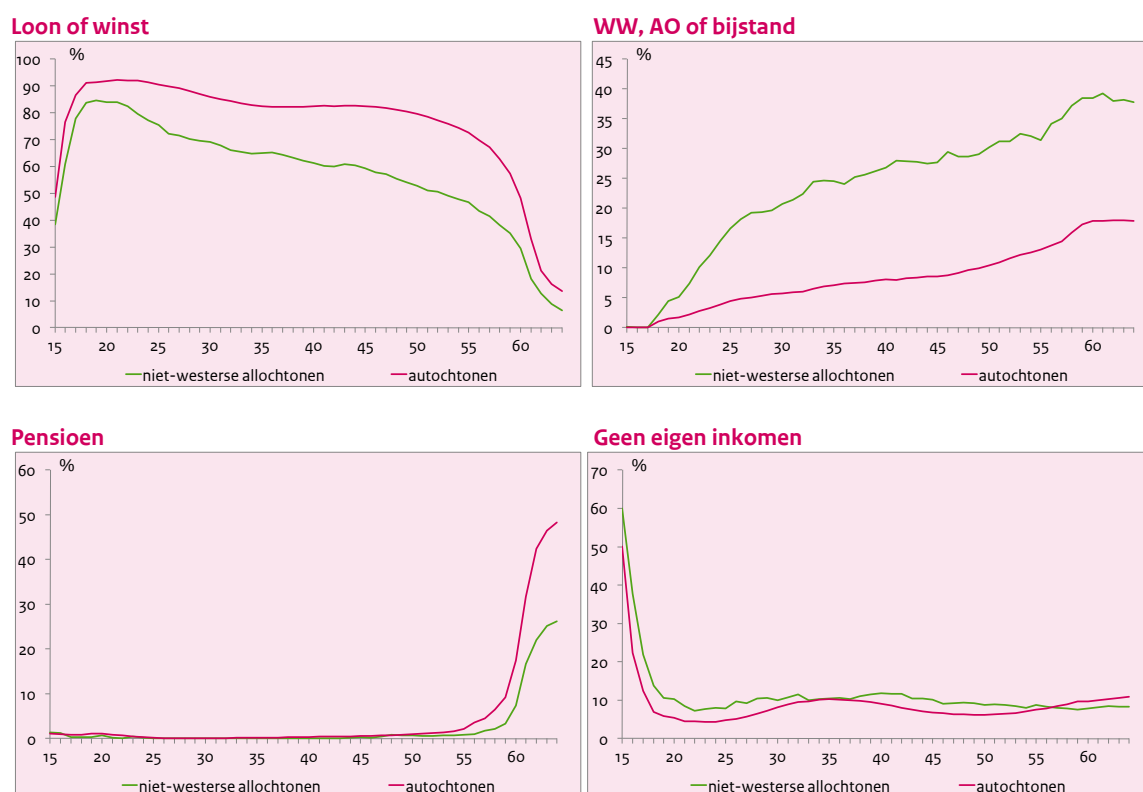
3.2.4 Inkomensbronnen naar herkomst

Niet-westerse allochtonen van 15 tot en met 64 jaar hebben in vergelijking tot autochtonen of westerse allochtonen duidelijk minder vaak loon of winst als belangrijkste bron van inkomen. Het beroep op sociale zekerheid (WW, AO of bijstand) ligt bij niet-westerse allochtonen duidelijk hoger. Dit spoort met de bevindingen van eerder onderzoek. Boerdam (2003) concludeert dat, uitgaande van een vergelijkbare leeftijdsopbouw bij niet-westerse allochtonen en de gehele bevolking, het aandeel 15- tot en met 64-jarigen met een uitkering bijna 2,5 maal zo hoog is als dat onder autochtonen. Meer recent concludeert CBS (2010) dat het werkloosheidspercentage onder niet-westerse allochtonen een factor drie hoger ligt dan dat van autochtonen; dit betreft overigens het zoeken naar werk en valt niet noodzakelijk samen met het beroep op WW of bijstand. Bij niet-westerse allochtonen zijn de verschillende vormen van betaalde arbeid en die van sociale zekerheid samengenomen, om uitval bij de constructie van levenslopen te beperken.

Tabel 3.3 Belangrijkste inkomensbron naar herkomst

	Loon of winst	WW, AO of bijstand	Pensioen	Geen eigen inkomen	Emigratie of overlijden	Totaal
	In %					
Autochtonen	76	8	5	9	2	100
Niet-westerse allochtonen	58	24	2	11	5	100

Figuur 3.4 Belangrijkste inkomensbron, 15-64 jaar, naar herkomst

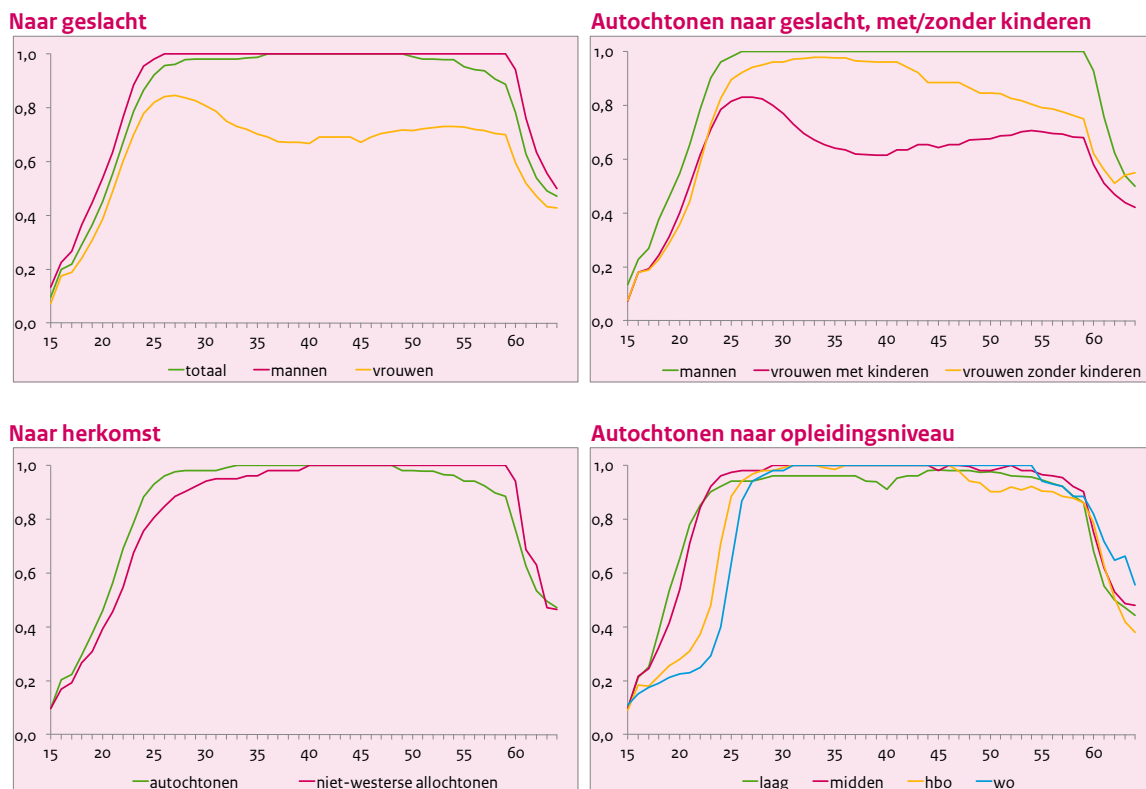

3.2.5 Deeltijdfactoren van werknemers

De mediane werknemer in loondienst heeft wel over alle weken van het jaar looninkomen, maar het aantal gewerkte uren per week verschilt duidelijk per groep. De informatie over het aantal gewerkte uren per week en over het aantal gewerkte weken per jaar kan worden gecombineerd tot een gewogen jaardeeltijdfactor. Bij een gewogen jaardeeltijdfactor van 1 is het hele jaar voltijds gewerkt, bij een gewogen jaardeeltijdfactor van 0,5 is bijvoorbeeld het hele jaar halftijds gewerkt of een half jaar voltijds. De mediane gewogen jaardeeltijdfactor gedurende de levensloop voor verschillende groepen is afgebeeld in figuur 3.5.

De mediane mannelijke werknemer werkt voltijds, de mediane vrouw werkt zo'n vier dagen per week rond de leeftijd van 25 jaar en zo'n drie dagen per week rond 35 jaar. Boven 45 jaar, als de kinderen wat ouder zijn, loopt de deeltijdfactor van vrouwen licht op. Op jonge leeftijd werken niet-westers allochtone werknemers vaker dan autochtone en westers allochtone werknemers in deeltijd, op oudere leeftijd is het andersom. HBO-ers en academici gaan op latere leeftijd voltijds werken, maar met name academici werken op oudere leeftijd langer voltijds door.

Figuur 3.5 Gewogen jaardeeltijdfactor gedurende de levensloop (mediaan)

3.3 Duur belangrijkste inkomensbronnen

3.3.1 Duur belangrijkste inkomensbronnen naar geslacht

De belangrijkste inkomensbron gedurende de levensloop van 15 tot en met 64 jaar is voor autochtonen gemiddeld 38 jaar loon/winst en 4 jaar een uitkering wegens werkloosheid, arbeidsongeschiktheid of bijstand (tabel 3.4).¹⁸ Gedurende ruim 2 jaar vormt pensioen de belangrijkste inkomensbron. Gedurende bijna 5 jaar wordt geheel geen eigen inkomen

¹⁸ De gemiddelde dueren van de inkomensbronnen (in jaren) in tabel 3.4 is gelijk aan de frequenties van de inkomensbronnen per jaar (in %) in tabel 3.1 maal 50 jaar.

genoten; personen zonder eigen inkomen zijn bijvoorbeeld scholieren, studenten, huisvrouwen. Wegens emigratie of overlijden wordt voor gemiddeld 1 jaar geen bron van inkomen waargenomen. Terwijl mannen gemiddeld ruim 41 jaar loon of winst ontvangen, is dit voor vrouwen bijna 35 jaar (tabel 3.4). Vrouwen hebben gemiddeld langer geen eigen inkomen en ontvangen gemiddeld langer een uitkering dan mannen. Relatief weinig mensen hebben langdurig winst als inkomensbron; mannen hebben vaker winst als inkomensbron dan vrouwen (tabel 3.5).

De duur van de inkomensbron loon gedurende de levensloop valt lager uit, indien deze niet bepaald wordt op basis van de belangrijkste inkomensbron in een jaar, maar op basis van voltijdsjaren. De meting van voltijdsjaren maakt gebruik van informatie over de deeltijdfactor van werknemers. Voor mensen die slechts een gedeelte van het jaar of in deeltijd in loondienst zijn, valt de duur van de inkomensbron loon dan lager uit en die van geen eigen inkomen hoger. Bij meting in voltijdsjaren valt het aantal jaren in loondienst, gecumuleerd over de levensloop tussen 15 en 64 jaar, gemiddeld lager uit en het aantal jaren geen eigen inkomen hoger. Loon is in ruim 35 jaar de belangrijkste inkomensbron, terwijl het in voltijdsjaren om slechts 26 jaar gaat (tabel 3.4). Bij mannen valt het aantal jaren in loondienst bij meting in voltijd 6 jaar korter uit, bij vrouwen 12 jaar. Bij de andere inkomensbronnen is het verschil tussen beide wijzen van meten geringer.

De verkregen resultaten voor gewerkte jaren gedurende de levensloop sporen goed met cijfers uit een andere bron. Het aantal jaren betaalde arbeid (loon of winst) ligt, afhankelijk van de wijze van meten bij deeltijd, dus tussen 34 en 40 jaar bij mannen en tussen 22 en 34 jaar bij vrouwen. De netto participatie van 15- tot en met 64-jarigen in 2008 impliceert een gemiddelde duur van 38 jaar bij mannen en 29 jaar bij vrouwen. Het CBS hanteert hierbij een ondergrens van minstens 12 uur per week; dit is soepeler dan onze meting in voltijd en wellicht minder soepel dan onze definitie van belangrijkste inkomensbron. De netto participatie van mannen en vrouwen van 67% impliceert 33,5 gewerkte jaren. Na correctie voor de verhouding tussen personen en arbeidsjaren (0,88) resulteert een gemiddeld aantal van ruim 29 voltijds gewerkte jaren. Uitgaande van loon in voltijd en aantal jaren winst resulteert hier een gemiddelde van ruim 28 jaar (zie tabel 3.9).

Tabel 3.4 Gemiddelde duur belangrijkste inkomensbronnen, 15-64 jaar, autochtonen naar geslacht, met/zonder kind

	Loon	Winst	WW	AO	Bijstand	Pensioen	Geen eigen inkomen	Emigratie of overlijden	Totaal	Loon in voltijds- jaren
Duur in jaren										
Mannen	37,8	3,4	0,8	2,0	0,6	2,3	2,0	1,1	50,0	32,0
Vrouwen	32,9	2,0	0,8	3,0	1,2	2,4	6,9	0,8	50,0	21,1
Vrouwen										
Met kind	32,5	2,1	0,8	2,7	1,3	2,4	7,4	0,8	50,0	20,3(a)
Zonder kind	35,8	1,4	0,8	4,7	0,8	2,2	3,1	1,2	50,0	26,5(a)
Totaal	35,3	2,7	0,8	2,5	0,9	2,4	4,5	1,0	50,0	26,5
(a) Voor vrouwen met en zonder kind gelden de volgende opleidings- en voltijdsjarenverdelingen:										
	Vrouwen met kind (88%)					Vrouwen zonder kind (12%)				
	Laag	Middel	HBO	WO	Totaal	Laag	Middel	HBO	WO	Totaal
Opleiding (in %)	31	46	17	6	100	20	44	24	12	100
Aantal voltijdsjaren	16,4	21,2	23,8	24,0	20,3	23,4	27,3	28,1	25,9	26,5

De cumulatieve duur van de belangrijkste inkomensbronnen gedurende de levensloop van 15 tot en met 64 jaar is weergegeven in figuur 3.6. Voor 87% van de mannen en 66% van de vrouwen is loon/winst gedurende 30 tot 50 jaar hun belangrijkste bron van inkomen. Bij vrouwen vertoont de duur dat loon/winst de belangrijkste inkomensbron is meer spreiding. De piek met een pensioenduur van zo'n 4 jaar is plausibel, aangezien veel VUT- en prepensioenregelingen in de waarnemingsperiode 1999-2005 een uittreed- of spilleeftijd hadden rond 60 tot 62 jaar. De meting van de inkomensbronnen loopt gemiddeld tot 64½ jaar, dus gemiddeld ½ jaar voor ingang van de AOW.

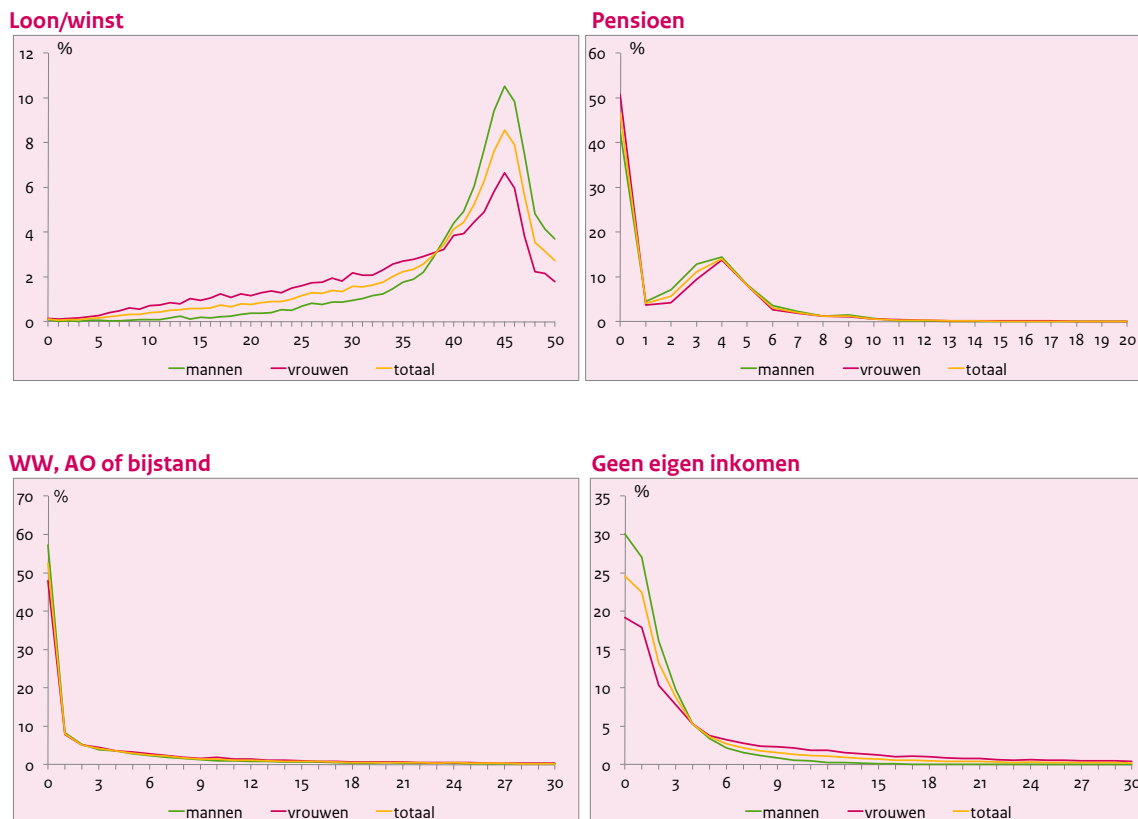
Zo'n 55% van de autochtone Nederlanders hoeft gedurende de leeftijd van 15 tot en met 64 jaar geen beroep te doen op WW, AO of bijstand, of het beroep is zo beperkt dat de uitkering niet de belangrijkste bron van inkomen is gedurende het

jaar. Voor 23% vormt één van deze uitkeringen gedurende 1 tot en met 5 jaar de belangrijkste bron van inkomen, voor 22% is dit meer dan 5 jaar (deze cijfers over alle uitkeringstypen samen zijn niet vermeld in tabel 3.5). Het aandeel personen dat gedurende cumulatief meer dan 5 jaar eenzelfde uitkering als belangrijkste bron van inkomen heeft, bedraagt 2,5% bij de WW, 14% bij de AO en 5% bij de bijstand.

Tabel 3.5 Duur belangrijkste inkomensbronnen, autochtonen, 15-64 jaar, naar geslacht

Duur in jaren	Loon	Winst	WW	AO	Bijstand	Pensioen	Geen eigen inkomen	Emigratie/overlijden
in %								
Mannen en vrouwen								
0	0,2	80,0	72,7	75,4	89,2	46,6	24,6	90,7
1 t/m 5	0,8	6,7	24,0	10,2	5,8	43,3	53,4	3,1
6 t/m 10	2,7	3,1	3,1	5,4	1,9	8,3	9,7	2,1
11 t/m 15	4,5	2,6	0,1	3,4	1,2	1,1	4,7	1,7
16 t/m 20	5,9	2,2	0,0	2,1	0,7	0,3	2,5	1,2
21 t/m 25	7,0	1,9	0,0	1,4	0,5	0,2	1,7	1,2
26 t/m 30	8,4	1,5	0,0	1,0	0,3	0,1	1,2	0,0
31 t/m 35	10,1	1,1	0,0	0,5	0,2	0,0	1,0	0,0
36 t/m 40	15,0	0,6	0,0	0,3	0,2	0,0	0,7	0,0
41 t/m 45	28,2	0,2	0,0	0,2	0,1	0,0	0,4	0,0
46 t/m 54	17,2	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,1	0,0
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Mannen								
0	0,1	76,0	73,4	78,3	92,7	42,5	30,1	89,1
1 t/m 5	0,5	7,8	23,1	9,9	4,1	47,4	61,7	3,8
6 t/m 10	1,5	3,5	3,0	4,6	1,1	9,4	6,4	2,6
11 t/m 15	2,9	2,9	0,1	2,9	0,7	0,6	1,4	1,9
16 t/m 20	4,2	2,8	0,0	1,7	0,5	0,1	0,3	1,3
21 t/m 25	5,3	2,3	0,0	1,1	0,3	0,0	0,1	1,4
26 t/m 30	6,5	2,0	0,0	0,8	0,2	0,0	0,0	0,0
31 t/m 35	8,3	1,5	0,0	0,3	0,2	0,0	0,0	0,0
36 t/m 40	15,2	0,9	0,0	0,2	0,1	0,0	0,0	0,0
41 t/m 45	33,7	0,4	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
46 t/m 54	21,7	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Vrouwen								
0	0,2	84,0	71,6	72,5	85,7	50,8	19,2	92,3
1 t/m 5	1,1	5,6	25,0	10,5	7,5	39,3	45,1	2,4
6 t/m 10	3,9	2,8	3,2	6,2	2,7	7,3	12,9	1,6
11 t/m 15	6,0	2,3	0,2	3,9	1,6	1,5	8,1	1,5
16 t/m 20	7,6	1,7	0,0	2,4	0,9	0,6	4,7	1,1
21 t/m 25	8,7	1,5	0,0	1,7	0,6	0,3	3,3	1,1
26 t/m 30	10,2	1,1	0,0	1,2	0,4	0,2	2,4	0,0
31 t/m 35	11,8	0,6	0,0	0,7	0,2	0,1	2,0	0,0
36 t/m 40	14,9	0,3	0,0	0,5	0,2	0,0	1,5	0,0
41 t/m 45	22,8	0,1	0,0	0,2	0,1	0,0	0,7	0,0
46 t/m 54	12,8	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0	0,2	0,0
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Figuur 3.6 Duur belangrijkste inkomensbron, 15-64 jaar, naar geslacht

Bij telling op basis van de belangrijkste inkomensbron blijven kortdurende en lage uitkeringen, die in dat jaar niet de belangrijkste inkomensbron vormen, buiten beeld. Teneinde zicht te krijgen op deze kleine uitkeringen is tevens de frequentie bepaald van het aantal jaren waarin een uitkering werd ontvangen (ongeacht of dit de belangrijkste bron van inkomsten was of niet). Tabel 3.6 geeft een overzicht van de uitkeringsduur en het aantal starts van uitkeringen gedurende de levensloop tot 65 jaar. Tabel 3.7 vergelijkt het aandeel van de populatie dat geen beroep doet op sociale zekerheid volgens beide maatstaven. In deze tabel zijn tevens de uitkomsten van een eerdere studie van SEOR door De Koning et al. (2006) opgenomen.

Het aandeel personen dat gedurende de leeftijd van 15 tot en met 64 jaar niet of nauwelijks een beroep doet op een bepaalde uitkering is mede afhankelijk van de wijze van meten. Voor de bijstand maakt het betrekkelijk weinig verschil of geteld wordt op basis van de belangrijkste inkomensbron of dat in een jaar een bepaalde uitkering wel/niet wordt ontvangen, omdat deze uitkering veelal langdurig ontvangen wordt. Bij WW en in mindere mate bij AO wordt het beeld wel duidelijk anders, indien ook kortdurende en lage uitkeringen worden meegeteld. De groep die nooit enige WW heeft ontvangen blijkt nu substantieel kleiner te zijn dan op basis van de belangrijkste inkomensbron. Een uitkering ingevolge AO duurt vaak ook lang, maar gaat vaak samen met ander inkomen (uit werk of uitkering wegens werkloosheid).

Het aandeel van de populatie dat (bijna) geen gebruik maakt van WW en AO ligt in het onderzoek van De Koning et al. (2006, tabel 3.1) lager dan volgens de CPB-cijfers gebaseerd op de belangrijkste inkomensbron, maar hoger dan volgens de CPB-cijfers gebaseerd op enige ontvangst van uitkering gedurende een kalenderjaar (tabel 3.7). Het aandeel dat geen beroep doet op de bijstand of enige vorm van uitkering is bij SEOR duidelijk lager dan volgens de CPB-cijfers. Het verschil in uitkomsten is in ieder geval deels te verklaren uit het feit dat het beroep op sociale zekerheid in hun waarnemingsperiode (1989-2000) veel hoger was dan in de onze (1999-2005) en doordat SEOR ook het beroep op ziektewet en VUT meetelt en CPB niet. Bovendien berusten alleen de SEOR-uitkomsten voor WW en totale uitkeringen op simulatie voor de gehele levensloop (de uitkomsten voor AO en Bijstand berusten op IPO-data voor de periode 1989-2000). Daarnaast neemt SEOR ook niet-westers allochtonen mee en CPB in deze tabel niet (uitgezonderd voor Totaal).

Tabel 3.6 Uitkeringsduur (inclusief kortdurende uitkeringen) naar aantal starts uitkeringen

Aantal starts	Aantal jaren waarin betreffende uitkering werd ontvangen naar aantal starts Gewogen, in % van de populatie												
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	>=11	Totaal
WW	Autochtonen												
0	42,2												42,2
1		15,2	7,4	3,4	2,4	1,7	1,3	0,7	0,4	0,2	0,1	0,1	32,7
2			3,6	3,3	2,6	1,9	1,5	1,2	0,9	0,5	0,3	0,5	16,3
>=3				0,7	1,1	1,1	1,1	1,0	0,9	0,8	0,6	1,6	8,8
Totaal	42,2	15,2	11,0	7,4	6,1	4,7	3,9	2,8	2,1	1,5	1,0	2,1	100
AO	Autochtonen												
0	55,6												55,6
1		4,3	4,3	3	2,6	2,4	5,2	1,4	1,0	1,0	0,9	8,3	34,4
2			0,3	0,5	0,5	0,7	0,5	0,7	0,6	0,5	0,4	3,7	8,5
>=3					0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,9	1,5
Totaal	55,6	4,3	4,7	3,5	3,2	3,1	5,8	2,1	1,7	1,6	1,5	12,9	100
Bijstand	Autochtonen												
0	81,7												81,7
1		5,1	2,8	1,2	0,8	0,5	0,5	0,3	0,2	0,3	0,2	2,0	14,0
2			0,3	0,4	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	1,2	3,4
>=3						0,1						0,6	0,9
Totaal	81,7	5,1	3,1	1,7	1,1	0,9	0,7	0,5	0,5	0,5	0,4	3,8	100
Totaal	Gehele bevolking												
0	22,0												22,0
1		9,1	5,3	2,7	2,0	1,7	2,7	1,2	0,8	0,6	0,6	6,4	33,2
2			2,2	2,5	2,1	1,9	1,6	2	1,4	1,1	1,1	8,6	24,5
>=3				0,5	0,9	1,0	1,0	1,0	1,2	1,3	1,1	12,5	20,4
Totaal	22,0	9,1	7,5	5,6	5	4,6	5,4	4,1	3,4	3,0	2,7	27,5	100

Tabel 3.7 Aandeel personen dat gedurende de levensloop geen beroep doet op sociale zekerheid

	Belangrijkste inkomensbron (CPB, tabel 3.5) In % van de populatie	Jaar waarin uitkering werd ontvangen (CPB, tabel 3.6)	SEOR (tabel 3.1)
WW	72,7	42,2	57 à 64
AO	75,4	55,6	69 à 71
Bijstand	89,2	81,7	52 à 54
Totaal (incl. nw-allocht.)	48,8	22,0	10 à 12
De SEOR uitkomsten voor WW en Totaal (met inbegrip van VUT en Ziektewet) berusten op simulatie en voor AO en Bijstand op IPO-waarnemingen voor 1989-2000. Voor WW, AO en bijstand zijn de SEOR-cijfers inclusief en de CPB-cijfers exclusief allochtonen.			

3.3.2 Duur belangrijkste inkomensbronnen naar opleidingsniveau

De gemiddelde duur van de inkomensbronnen, gecumuleerd over de levensloop van 15 tot en met 64 jaar, verschilt naar opleidingsniveau (tabel 3.8). Hoogopgeleiden beginnen gemiddeld later met werken dan laagopgeleiden, maar hebben gemiddeld korter een uitkering ingevolge WW, AO of bijstand. Per saldo hebben hoger opgeleide mannen iets meer jaren loon of winst als belangrijkste inkomensbron dan laagopgeleide mannen. Laag- en middelbaar opgeleide mannen en

vrouwen ontvangen relatief lang een uitkering wegens werkloosheid of arbeidsongeschiktheid. Laagopgeleide vrouwen hebben gemiddeld veel langer geen eigen inkomen dan hoogopgeleide vrouwen.

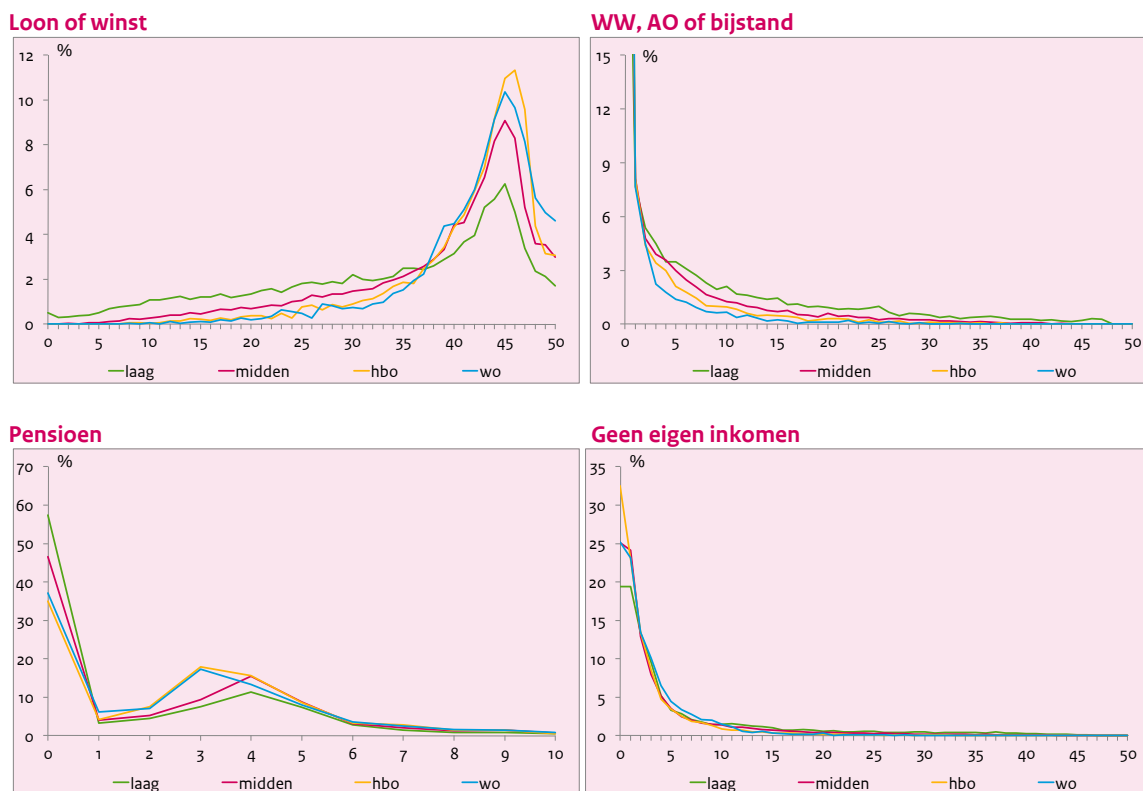
Door meting in voltijd neemt het aantal jaren met loon als inkomensbron zo'n 6 jaar (bij mannen) à 12 jaar (bij vrouwen) af (vergelijk eerste en laatste kolom van tabel 3.8) en die met geen eigen inkomen ongeveer evenveel toe.

Tabel 3.8 Gemiddelde duur belangrijkste inkomensbronnen, autochtonen, 15-64 jaar, naar opleidingsniveau en geslacht

	Loon	Winst	WW	AO	Bij-stand	Pensioen	Geen eigen in-komen	Emigratie of overlijden	Totaal	Loon in voltijds-jaren
In jaren										
Mannen en vrouwen										
VMBO en lager	31,0	2,0	1,1	4,1	2,2	2,0	6,4	1,1	50,0	22,9
Havo/VWO/MBO	35,5	3,1	0,8	2,4	0,6	2,4	4,3	0,9	50,0	27,1
HBO	39,2	2,1	0,6	1,5	0,2	2,7	2,9	0,8	50,0	28,8
Universitair	38,4	3,6	0,4	0,7	0,2	2,5	3,1	1,1	50,0	28,7
Totaal	35,3	2,7	0,8	2,5	0,9	2,4	4,5	1,0	50,0	26,5
Mannen										
VMBO en lager	35,4	2,9	1,1	4,1	1,4	1,9	1,9	1,4	50,0	30,9
Havo/VWO/MBO	37,5	4,1	0,8	1,9	0,5	2,4	1,9	1,0	50,0	32,6
HBO	40,3	2,3	0,7	1,0	0,2	2,7	1,9	0,9	50,0	32,9
Universitair	39,0	3,6	0,3	0,6	0,2	2,5	2,6	1,2	50,0	30,7
Totaal	37,8	3,4	0,8	2,0	0,6	2,3	2,0	1,1	50,0	32,0
Vrouwen										
VMBO en lager	27,8	1,3	1,1	4,2	2,8	2,1	9,8	0,9	50,0	17,0
Havo/VWO/MBO	33,5	2,2	0,8	2,9	0,7	2,4	6,6	0,8	50,0	21,9
HBO	38,0	2,0	0,5	2,0	0,2	2,7	3,9	0,8	50,0	24,5
Universitair	37,2	3,4	0,4	1,2	0,2	2,5	4,2	0,9	50,0	24,4
Totaal	32,9	2,0	0,8	3,0	1,2	2,4	6,9	0,8	50,0	21,1

In figuur 3.7 is de verdeling van jaren per belangrijkste inkomensbron en per opleidingsniveau weergegeven voor autochtonen. In het algemeen geldt dat hoe hoger het opleidingsniveau is, hoe kleiner de spreiding in het aantal jaren per inkomensbron is.

Figuur 3.7 Duur belangrijkste inkomensbron, autochtonen, 15-64 jaar, naar opleidingsniveau

3.3.3 Duur belangrijkste inkomensbronnen naar herkomst

Niet-westerse allochtonen hebben gemiddeld langer een uitkering of geen eigen inkomen en korter inkomen uit werk of pensioen dan autochtonen en westerse allochtonen. Ook emigratie en overlijden komen meer voor bij niet-westerse allochtonen dan bij de rest van de bevolking. Laagopgeleide niet-westerse allochtonen hebben gemiddeld 21 jaar inkomen uit werk en 18 jaar uit een uitkering (niet vermeld in tabel 3.9).

Tabel 3.9 Gemiddelde duur belangrijkste inkomensbronnen, 15-64 jaar, naar herkomst

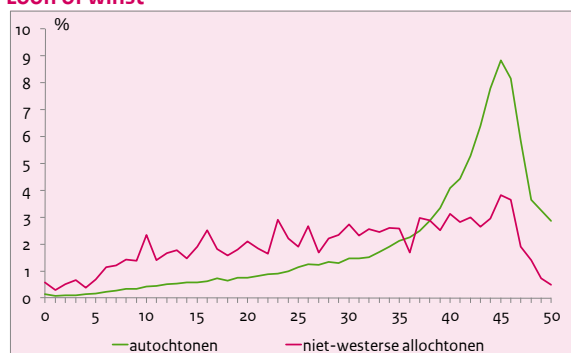
	Loon/winst	Uitkering	Pensioen	Geen eigen inkomen	Emigratie of overlijden	Totaal	Loon/winst in voltijds- jaren
In jaren							
Autochtonen	38,0	4,2	2,4	4,5	1,0	50,0	29,2
Niet-westerse allochtonen	28,8	12,0	1,2	5,7	2,3	50,0	20,3
Totaal	37,0	5,1	2,2	4,6	1,1	50,0	28,2

Ook bij niet-westerse allochtonen valt het aantal jaren looninkomen bij meting in voltijdsjaren zo'n 8 jaar lager uit dan op basis van de belangrijkste inkomensbron.

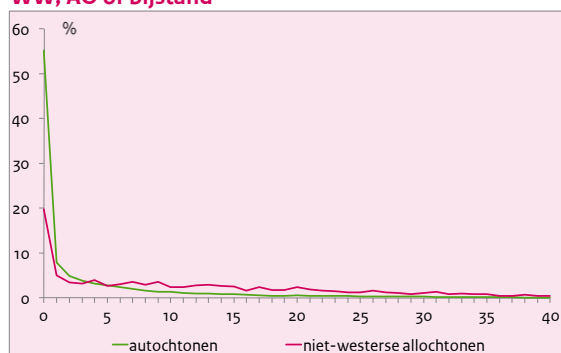
In figuur 3.8 is de frequentie weergegeven van de inkomensduur per bron. Opvallend is de veel grotere spreiding van de duur van het arbeidsinkomen bij niet-westerse allochtonen.

Figuur 3.8 Duur inkomensbron, 15-64 jaar, naar herkomst

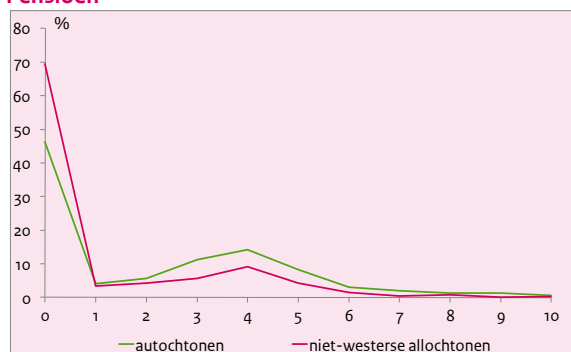
Loon of winst

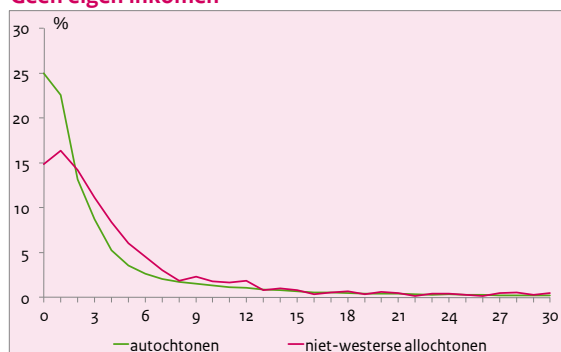
WW, AO of bijstand

Pensioen

Geen eigen inkomen

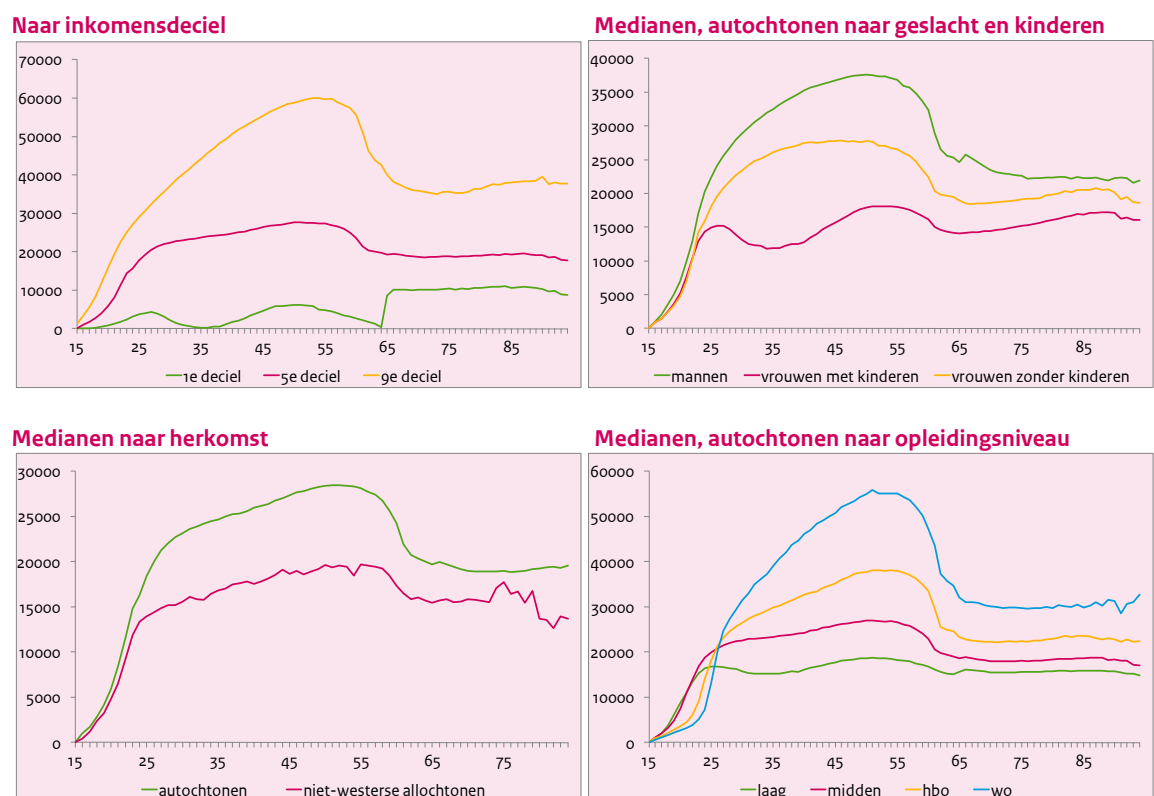
4 Inkomen gedurende de levensloop

4.1 Totale inkomen naar leeftijd, geslacht, herkomst en opleiding

De analyse van de inkomens gedurende de levensloop betreft niet alleen het (werkzame) leven tot 65 jaar, maar tot overlijden of emigratie. Figuur 4.1 geeft een indruk van de bandbreedte van de totale fiscale inkomens gedurende de levensloop. Het fiscale inkomen is het inkomen (loon, winst, uitkering vanwege werkloosheid, arbeidsongeschiktheid of bijstand, AOW en aanvullend pensioen) na aftrek van premies voor aanvullend pensioen en voor werknemersverzekeringen inzake werkloosheid en arbeidsongeschiktheid.

Het inkomen van het eerste deciel is nagenoeg nul, omdat er gedurende bijna geen enkele week per jaar inkomen wordt genoten. Het inkomen van het vijfde respectievelijk het negende deciel stijgt tot een leeftijd van ongeveer 55 jaar naar bijna 30 000 respectievelijk ruim 60 000 euro en neemt daarna licht af. De betreffende personen ontvangen wel gedurende (nagenoeg) het gehele jaar inkomen. Rond 65 jaar daalt het fiscale inkomen, met name bij mannen en bij hogeropgeleiden, doordat zij stoppen met werken. Bij vrouwen die kinderen hebben gehad stijgt het inkomen na 65 jaar, doordat zij voor 65 jaar meestal in deeltijd werken en na 65 jaar of later dikwijls in aanmerking komen voor nabestaandenpensioen.

Figuur 4.1 Inkomen gedurende de levensloop, in euro per jaar

Mannen hebben in doorsnee een hoger inkomen dan vrouwen en vrouwen zonder kinderen hoger dan vrouwen met kinderen. Dit verschil is in ieder geval deels te verklaren doordat mannen gemiddeld meer werken dan vrouwen en vrouwen zonder kinderen gemiddeld meer dan vrouwen met kinderen.¹⁹

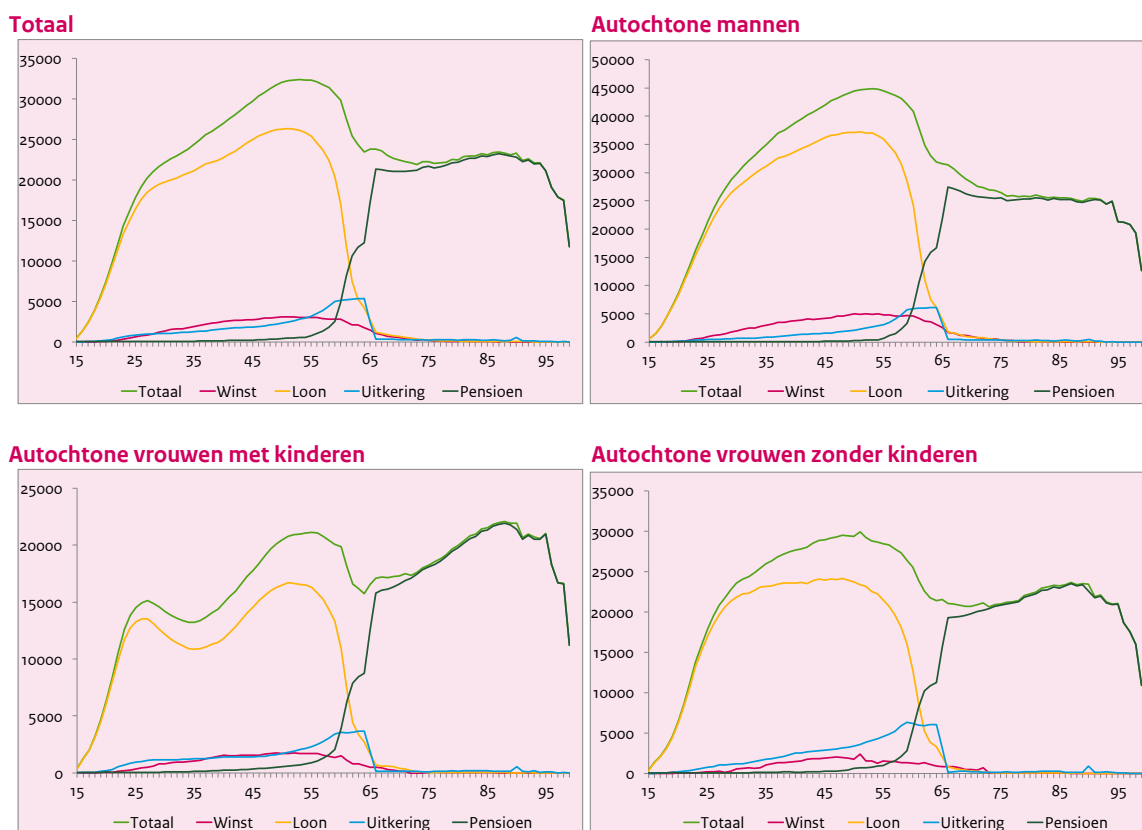
Niet-westerse allochtonen hebben gemiddeld een lager inkomen dan autochtonen en westerse allochtonen. Dit is in ieder geval deels te verklaren door een gemiddeld lager opleidingsniveau en een relatief hoog beroep op sociale zekerheid.

Tussen 15 en 25 jaar hebben lager en middelbaar opgeleiden meestal een hoger inkomen dan (toekomstige) hoger opgeleiden, doordat lager opgeleiden meer werken. Boven de 25 jaar hebben hoogopgeleiden meestal een hoger inkomen.

4.2 Inkomenssamenstelling

Het gemiddelde inkomen bestaat tot de leeftijd van 55 jaar vooral uit looninkomen; na 65 jaar is dit vooral pensioen (inclusief AOW).²⁰ Tussen 55 en 65 jaar is een overgangsfase, waarin naast loon en pensioen ook uitkeringen een relatief groot aandeel hebben. Winst en uitkeringen zijn gemiddeld nogal laag, omdat relatief weinig mensen inkomen uit deze bronnen hebben (zie figuur 4.2).

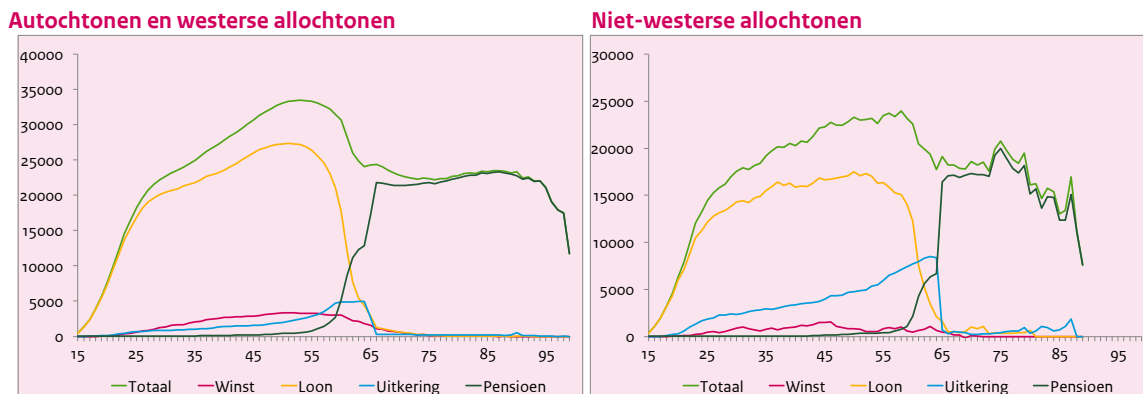
Figuur 4.2 Opbouw gemiddelde inkomen naar bron, autochtonen naar geslacht en met/zonder kinderen

¹⁹ Een deel van de verklaring is ook dat het gemiddelde opleidingsniveau van vrouwen met kind lager is dan bij vrouwen zonder kind, zie tabel 3.4.

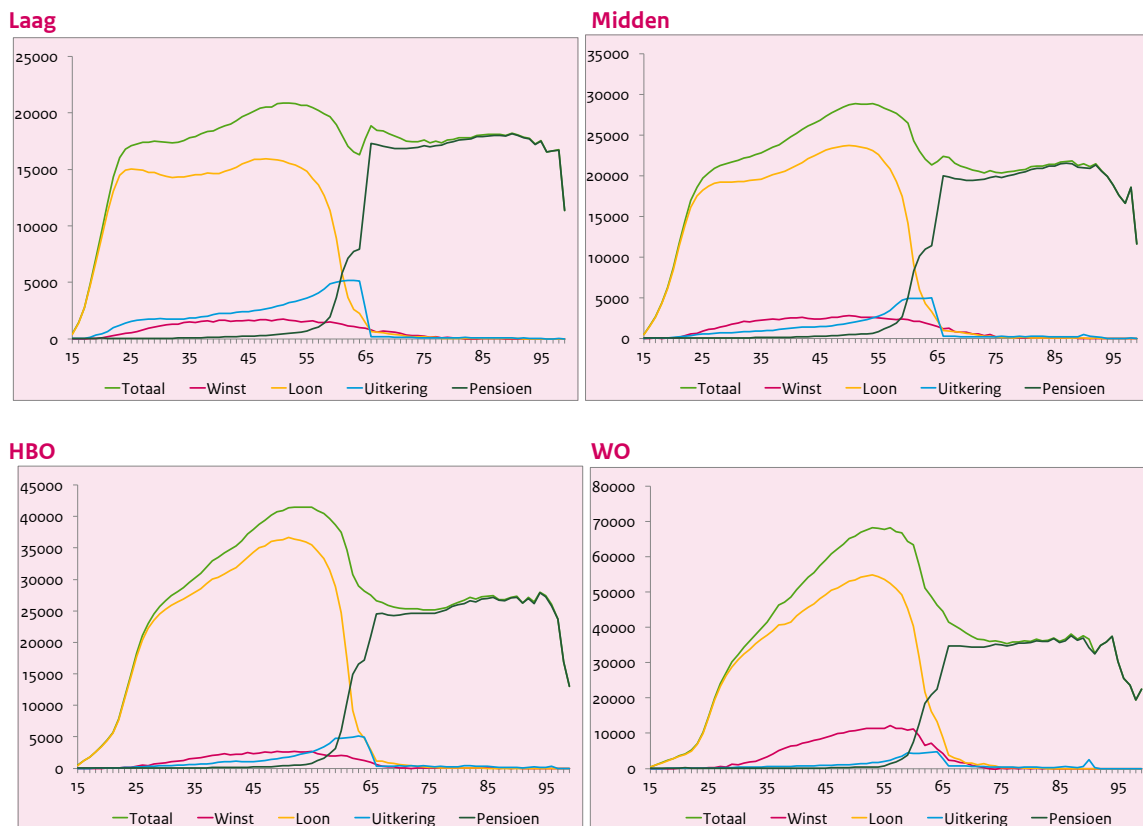
²⁰ Het aanvullende arbeidsgerelateerde pensioen is geconstrueerd op basis van het eerdere arbeidsverleden uit de levensloop, conform het middelloonstelsel met een opbouwpercentage van 2% per arbeidsjaar. De in de figuur getoonde daling van het gemiddelde pensioen aan het eind van de levensloop is het gevolg van de toenemende weging van pensioenen die door overlijden gedurende het jaar worden beëindigd en dan gemiddeld de helft bedragen van die van het jaar daarvoor. Het stijgende pensioenverloop bij vrouwen berust op het nabestaandenpensioen bij overlijden van de partner (naast een hogere AOW alleenstaanden-uitkering) en is af te leiden uit de brondata.

Figuur 4.3 Opbouw gemiddelde inkomen naar bron, naar herkomst

Bij vrouwen met kinderen en bij laagopgeleiden is het inkomen vanaf 65 jaar ongeveer even hoog of zelfs hoger dan daarvoor. Bij autochtone mannen en bij hoogopgeleiden is het fiscale inkomen vanaf 65 jaar gemiddeld veel lager dan daarvoor. Het verschil in netto inkomen is waarschijnlijk veel kleiner, omdat vanaf 65 jaar geen AOW-premie verschuldigd is.²¹

Figuur 4.4 Opbouw gemiddelde inkomen naar bron, autochtonen naar opleidingsniveau

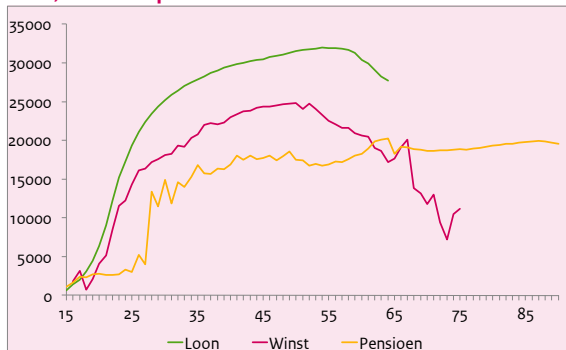
²¹ Een zeer gering deel van de allochtonen (zie de overlevingscurve rond de leeftijd van 89 jaar in figuur 4.14 links onder) heeft een gering bedrag aan overige (buiten de WW, AO en bijstand) vallende uitkeringen.

4.3 Mediane inkomens per bron

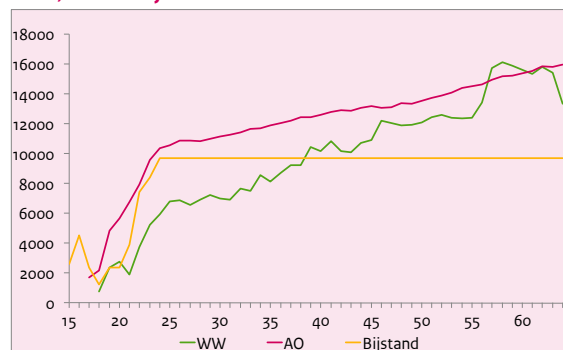
Bij de opbouw van de gemiddelde inkomens naar inkomensbron vallen winst en uitkeringen nogal laag uit, omdat relatief weinig mensen inkomens uit deze bron hebben. Loon (voor 55 jaar) en pensioen (na 65 jaar) vallen hoog uit, doordat relatief veel mensen van deze leeftijd inkomens uit deze bronnen hebben. Een alternatief is om de mediane inkomens per bron te bepalen en hierbij alleen te kijken naar de mensen voor wie die bron ook de belangrijkste is. Dan blijkt dat het mediane loon hoger is dan de mediane winst en het mediane pensioen (inclusief AOW) en dat de mediane uitkeringen voor AO hoger zijn die die voor WW en bijstand.

Figuur 4.5 Mediane inkomens naar bron, autochtonen

Loon, winst en pensioen

WW, AO en bijstand

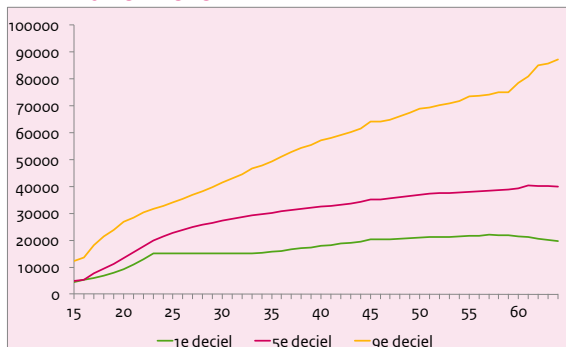

4.4 Inkomens van werknemers

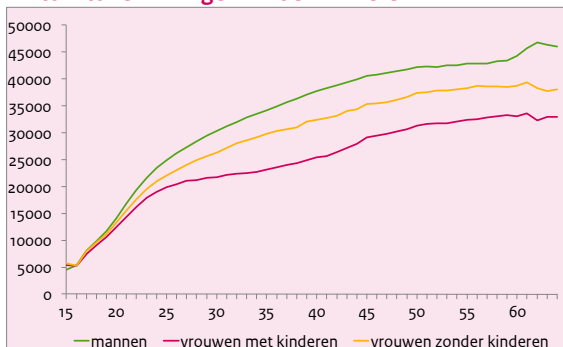
De inkomens van werknemers omgerekend naar een voltijds dienstverband vertonen tot de leeftijd van 65 jaar gemiddeld nauwelijks of geen daling. De daling in de feitelijke inkomens boven 55 jaar resulteert door een afname in het aantal gewerkte uren en een toenemend beroep op sociale zekerheid. Bij het eerste deciel is de relatief sterke stijging tot de leeftijd van 23 jaar te verklaren uit de oploep van de minimumjeugdlonen. Boven 23 jaar is het inkomensprofiel voor laagbetaalden en voor laagopgeleiden tamelijk vlak, terwijl het voor hoogbetaalden en hoogopgeleiden tot op hoge leeftijd blijft stijgen.²²

Figuur 4.6 Inkomens werknemers omgerekend naar voltijd gedurende de levensloop, in euro per jaar

Naar inkomensdeciel

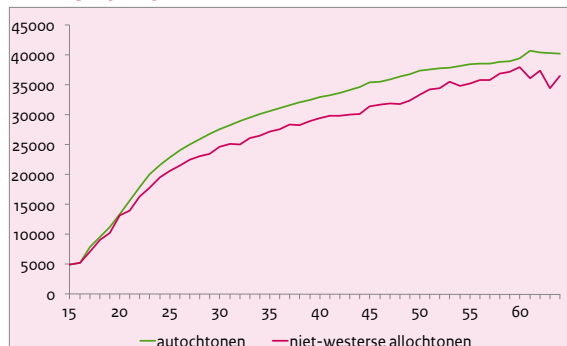

Autochtonen naar geslacht en kinderen

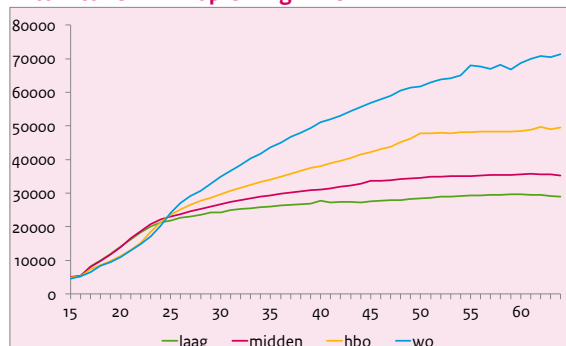

²² De toename van het voltijdloon in het 6e deciel vanaf 60-jarige leeftijd is een indicatie dat vooral de hoogste inkomens dan in deeltijd gaan werken.

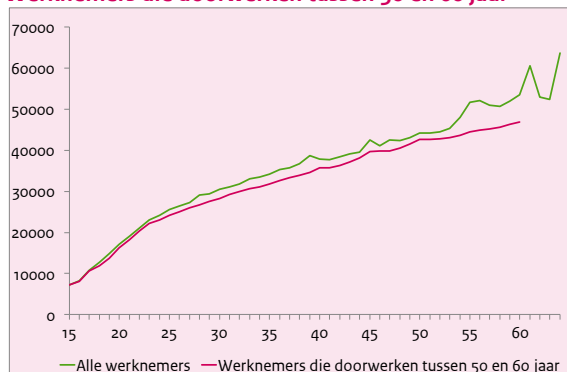
Naar herkomst

Autochtonen naar opleidingsniveau

Werknemers die doorwerken tussen 50 en 60 jaar

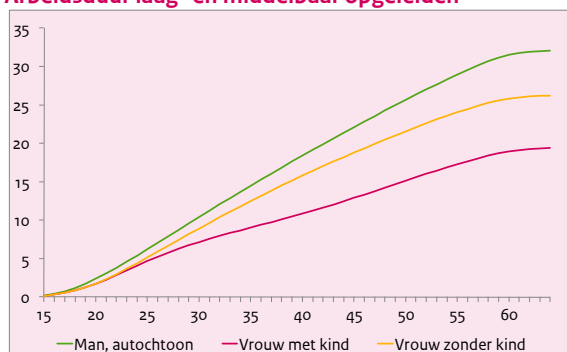
De oploep van het gemiddelde loon van oudere werknemers is deels te wijten aan selectie-effecten. Hoger opgeleiden werken langer door dan lager opgeleiden, zodat de samenstelling van de werkende populatie verandert. Het leeftijdsbeloningsprofiel van oudere werknemers wordt minder steil, indien de samenstelling meer constant wordt gehouden door mensen die tussen 50 en 60 jaar stoppen met werken hierin niet mee te nemen.

4.5 Cumulatieve arbeidsduur en cumulatief loon

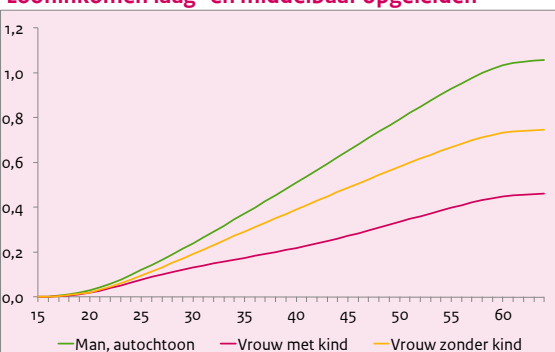
De cumulatieve arbeidsduur en het cumulatieve loon gedurende de levensloop, uitgesplitst naar opleidingsniveau, geslacht en herkomst, zijn weergegeven in figuur 4.7.

Figuur 4.7 Gemiddelde cumulatieve arbeidsduur (in jaren voltijd) en cumulatief loon (in mln euro)

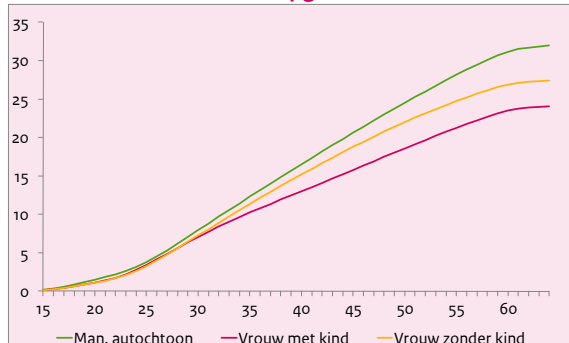
Arbeidsduur laag- en middelbaar opgeleiden

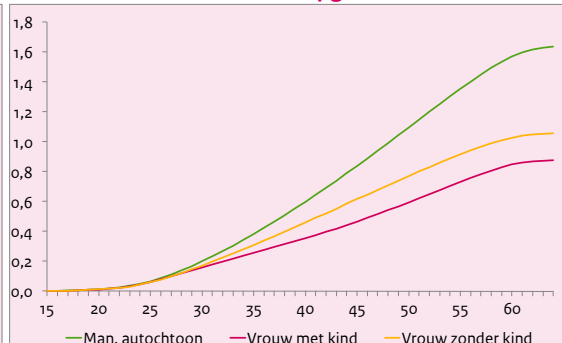
Looninkomen laag- en middelbaar opgeleiden

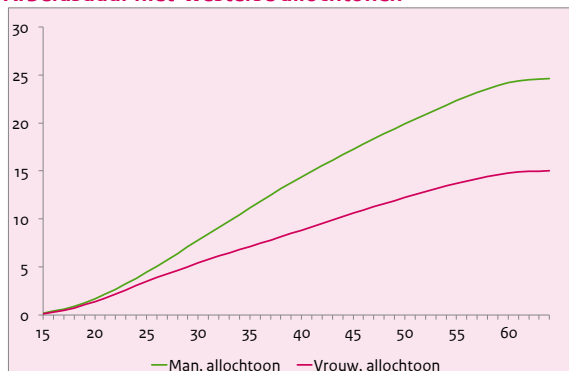
Arbeidsduur HBO- en WO-opgeleiden

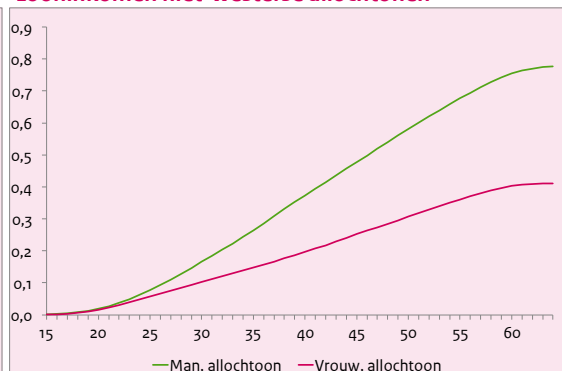
Looninkomen HBO- en WO-opgeleiden

Arbeidsduur niet-westerse allochtonen

Looninkomen niet-westerse allochtonen

4.6 Levensloopinkomen

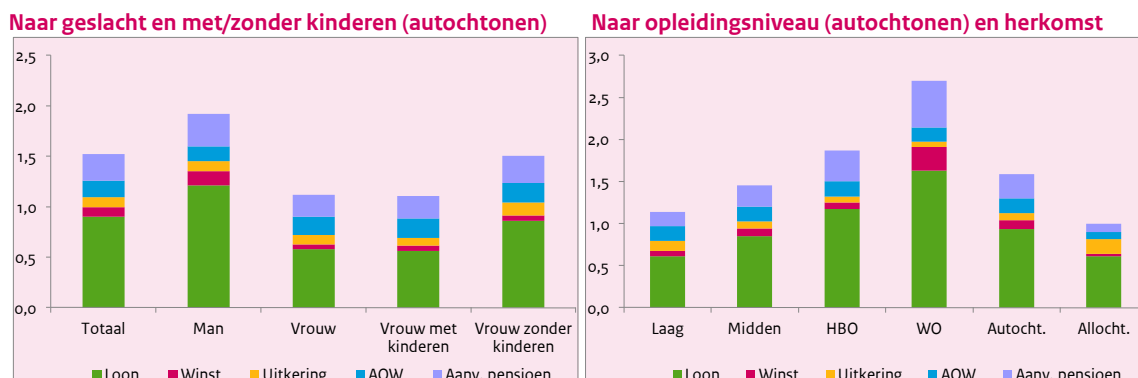
Het totale fiscale inkomen gedurende de levensloop bedraagt gemiddeld 1,5 mln euro (inkomensniveau van 2005). Het levensinkomen loopt uiteen van 1,1 mln euro voor laagopgeleiden tot 2,6 mln euro voor hoogopgeleiden; zie figuur 4.8.²³ Vrouwen ontvangen gedurende de levensloop relatief veel inkomen uit AOW en pensioen (0,4 mln euro) in vergelijking tot hun looninkomen (0,6 mln euro).²⁴ Niet-westerse allochtonen ontvangen relatief veel inkomen uit sociale zekerheid voor 65 jaar, maar relatief weinig AOW. Dit komt deels door onvolledige AOW-opbouw, maar vooral door het relatief hoge aandeel van emigratie of overlijden bij niet-westerse allochtonen. De emigratie boven 65 jaar is bij niet-westerse allochtonen hoger dan bij autochtonen en westerse allochtonen. De totale AOW over de levensloop bij niet-westerse allochtonen is waarschijnlijk enigszins neerwaarts vertekend, doordat ontvangst van AOW in het buitenland niet wordt waargenomen.

²³ Het levensloopinkomen heeft, tenzij anders vermeld, betrekking op de gesommeerde inkomens vanaf 15-jarige leeftijd tot overlijden.

²⁴ Voor autochtone vrouwen geldt dat vrouwen met kinderen (VMK, 88% van de autochtone vrouwen) 0,3 mln euro *minder* looninkomen en 0,05 mln euro *minder* aanvullend pensioen hebben dan vrouwen zonder kinderen (VZK). Voor autochtone mannen geldt dat mannen met kinderen (MMK, 82% van de autochtone mannen) 0,3 mln euro *meer* looninkomen en 0,1 mln euro *meer* aanvullend pensioen en 0,04 mln *minder* uitkeringen hebben dan mannen zonder kinderen (MZK). Hieraan ten grondslag ligt hun hogere opleiding (78% met opleiding HAVO/VWO/MBO of hoger versus 72% bij MZK), hun hogere arbeidsparticipatie (7%-punt) dan bij MZK en een hoger loon met een steiler loonprofiel dan bij MZK. Het levensinkomen voor MMK bedraagt 2,1 mln euro en voor MZK 1,6 mln euro. VMK delen in de regel het huishouden met MMK. Het gemiddelde gecombineerde inkomen van MMK+VMK bedraagt 1,59 mln euro. Dit wijkt nauwelijks af van het gemiddelde inkomen van MZK+VZK (1,56 mln euro).

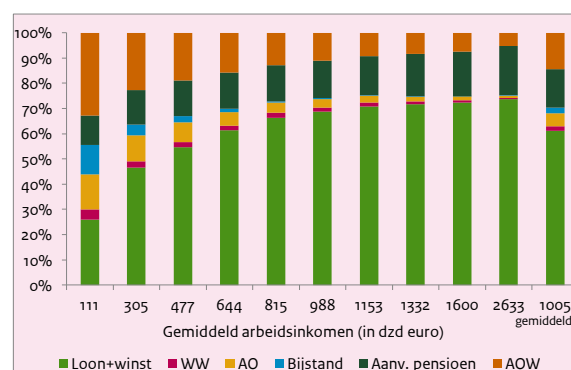
De genoemde karakteristieken komen overeen met recente studies, zie Keizer(2010) die vindt dat MMK, gecorrigeerd voor opleiding, leeftijd en partnerstatus 4 à 8% meer verdienen dan MZK (voor onderzoek terzake is in 2011 een EUR Fellowship toegekend). De arbeidsparticipatiepercentages binnen de EU zijn voor mannen en vrouwen naar kindertal gepubliceerd door EUROSTAT(2011).

Figuur 4.8 Levensloopinkomen, in mln euro

De samenstelling van het levensloopinkomen verschilt duidelijk voor mensen met lage en hoge inkomens uit arbeid gedurende de levensloop; zie figuur 4.9. Personen in de laagste decielen van het arbeidsinkomen ontvangen relatief veel WW, AO, bijstand en AOW; personen in de hoogste decielen van het arbeidsinkomen ontvangen relatief weinig van deze uitkeringen.

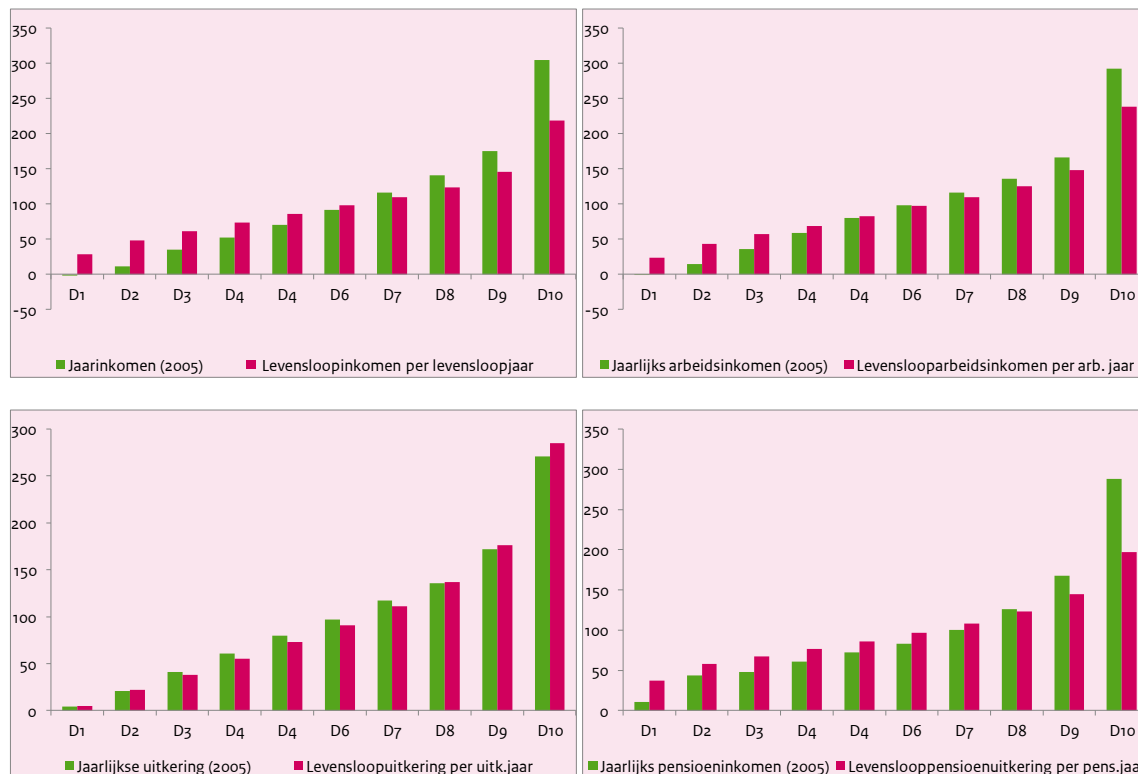
Figuur 4.9 Samenstelling individueel levensloopinkomen per decielklasse van het arbeidsinkomen

De ongelijkheid van de inkomens binnen een jaar is groter dan die van de gemiddelde levensloopinkomens per levensloopjaar. Dit geldt vooral voor de twee laagste en de twee hoogste decielen; zie figuur 4.10. Het eerste deciel heeft over 2005 gemiddeld een licht negatief inkomen, het hoogste deciel verdient gemiddeld ruim driemaal het gemiddelde fiscale inkomen (22.300 euro in 2005). Gemiddeld over de levensloop heeft het eerste deciel een inkomen van bijna 30% van het gemiddelde en het hoogste deciel ruim tweemaal het gemiddelde inkomen per levensloopjaar (23.000 euro in euro's 2005). In een bepaald jaar kunnen de inkomens gemakkelijk nul of negatief zijn door bijvoorbeeld studie of verlies uit onderneming, of juist heel hoog door winst uit onderneming of ontvangst van een bonus of ontslagvergoeding. Meestal staan hier andere jaren met hogere of juist lagere inkomens tegenover, waardoor de verschillen over de levensloop gezien gemiddeld kleiner zijn. De Gini-coëfficiënt, een maatstaf voor de inkomensongelijkheid, is 0,48 voor de jaarinkomens in 2005 en 0,26 voor de gemiddelde levensloopinkomens per levensloopjaar.²⁵ Merk op dat de Gini-coëfficiënt hier is bepaald op individueel niveau; deze uitkomsten zijn niet direct vergelijkbaar met de meer gebruikelijke cijfers op huishoudniveau.

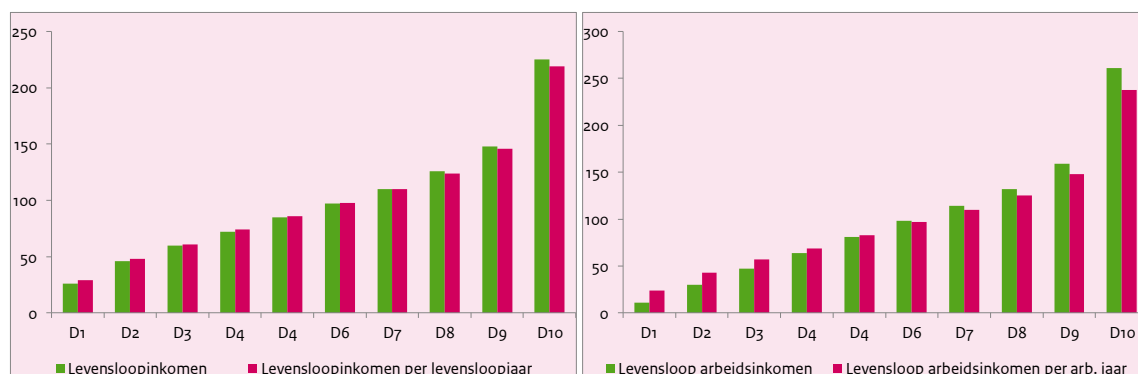
²⁵ In geval van volkomen inkomensgelijkheid is de Gini-coëfficiënt gelijk aan 0. Bij volkomen inkomensongelijkheid (alle inkomens geconcentreerd bij één lid van de populatie) is de coëfficiënt gelijk aan 1. In figuur 4.10 links boven is de ongelijkheid in het levensloopinkomen 46% lager dan die van het cross sectie inkomen. Dit is in lijn met internationaal onderzoek: Aaberge (2012) vindt voor Noorwegen 47%, de SHB-studie (Bovenberg et al., 2006) vinden 43% voor Denemarken, L. Hendricks (2006) vindt 32% voor de Verenigde Staten en M. Baldini (2001) verwijst naar studies met de volgende percentages 31% (VS, 1974), 34% (Zweden, 1993), 47% (Canada, 1984), 42% (UK, 1985), 36% (Australië, 1993), 45% (Italië, 2001). Voor de overige inkomens in figuur 4.10 gelden de volgende Gini-coëfficiënten voor het cross sectie en het levensloopinkomen: voor het arbeidsinkomen 0,45 en 0,32; voor uitkeringen 0,42 en 0,44 en voor pensioenen 0,43 en 0,24.

Figuur 4.10 Inkomen per jaar en per levensloopjaar naar inkomensdeciel (gemiddelde inkomen = 100)

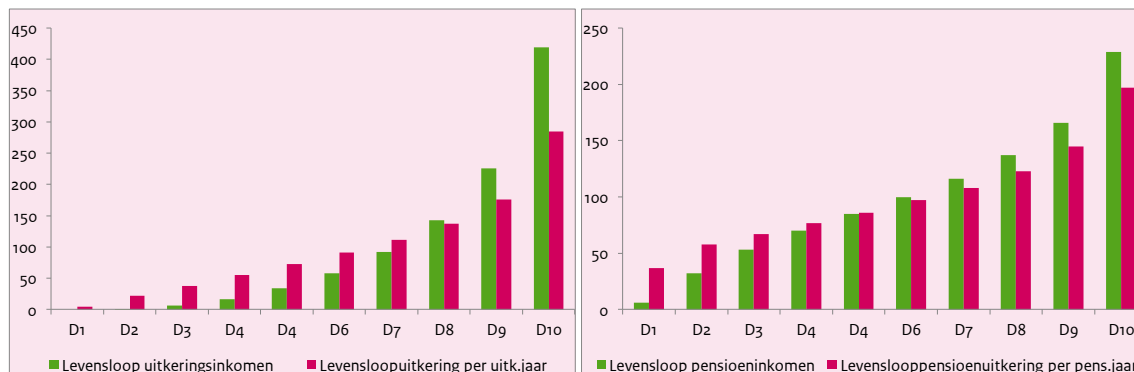
Figuur 4.11 toont dat de ongelijkheid van de levensloopinkomens (totaal of apart uit arbeid, uitkering of pensioen) groter wordt (met name voor uitkeringen en pensioenen) als niet gecorrigeerd wordt voor het aantal jaar waarop de inkomens betrekking hebben (jaren waarin het betreffende inkomen de belangrijkste bron van inkomen is).²⁶

Figuur 4.11 Inkomen over gehele levensloop en gemiddeld per levensloopjaar naar inkomensdeciel (gemiddelde inkomen = 100)

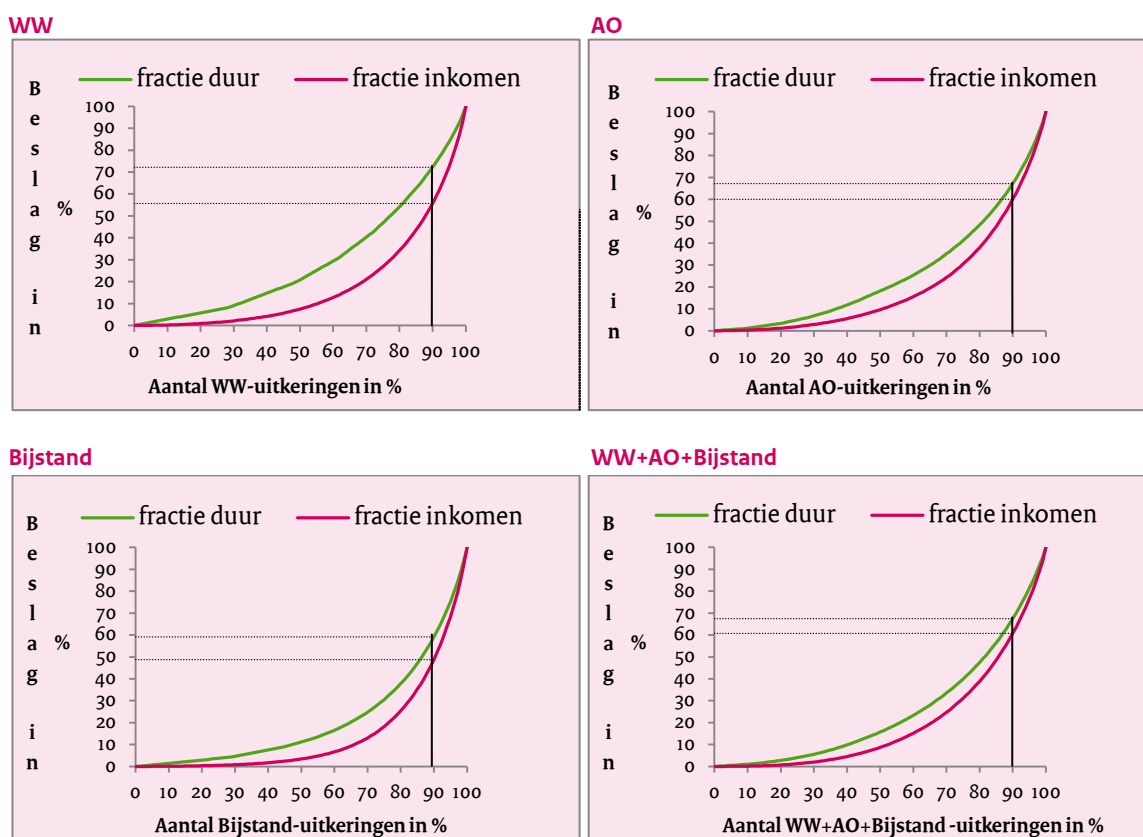
²⁶ Er gelden de volgende Gini-coëfficiënten voor de levensloopinkomens: voor het totale inkomen 0,27 (gecorrigeerd 0,26) ; voor het arbeidsinkomen 0,38 (gecorrigeerd 0,32); voor de uitkeringen 0,64 (gecorrigeerd 0,44); voor de pensioenen 0,37 (gecorrigeerd 0,24). Mensen met hoge inkomens per levensjaar leven kennelijk gemiddeld langer dan mensen met lage inkomens per levensloopjaar. Dit spoort met recent onderzoek (Knoops en Van den Brakel, 2010), waaruit naar voren komt dat een lagere sociaaleconomische status vaker gepaard gaat met een ongezond leefpatroon. Voorts geldt dat mensen die een hoog inkomen uit arbeid per arbeidsjaar hebben kennelijk meer jaren werken dan mensen die een laag inkomen per arbeidsjaar hebben. Dit is in overeenstemming met een langere arbeidsduur voor hoger opgeleiden (zie tabel 3.8). Het aantal jaren waarin een uitkering wordt ontvangen blijkt behoorlijk scheef verdeeld; de scheefheid bij het totale levensloopinkomen en het levensloop arbeidsinkomen of levensloop pensioeninkomen is aanmerkelijk kleiner.

Figuur 4.11 vervolg

De mate van concentratie in het gebruik van sociale zekerheid is geïllustreerd met behulp van Lorenzcurven²⁷; zie figuur 4.12 en tabel 4.1.

Figuur 4.12 Lorenzcurven van gebruik van WW, AO en Bijstand

²⁷ De Lorenzcurven illustreren hier op welke fractie (in percentages) van de totale uitkeringssom beslag wordt gelegd door een op de x-as weergegeven percentage van laagste uitkeringen (oplopend gesorteerd naar uitkeringshoogte). Analoog voor de uitkeringsduur. In geval van identieke uitkeringen voor alle uitkeringstrekkers is de Lorenzcurve een rechte lijn, lopend van linksonder naar rechtsboven. Hoe meer de lijn 'doorzakt' hoe geconcentreerder de uitkeringen bij een kleine groep met de hoogste uitkeringen zijn. De uitkeringsduren zijn wat gelijkjer verdeeld dan de uitkeringen. Er is een sterke samenhang tussen inkomen en duur (zie ook figuur 5.10). Voor WW+AO+Bijstand geldt het volgende. De 20% hoogste inkomens behoren voor 80% tot de hoogste 20% uitkeringsduren (v.v. geldt dit ook voor de uitkeringsduren in relatie tot inkomens). De correlatie tussen inkomen en duur is 0,85 en volgens een regressie van inkomen op duur wordt 71% van de variatie in inkomen door de uitkeringsduur verklaard.

De resultaten bevestigen het beeld uit een eerder onderzoek door De Koning et al. van SEOR dat een betrekkelijk kleine groep verantwoordelijk is voor een substantieel deel van het gebruik van sociale zekerheid. De 10% van de uitkeringsgerechtigden met het hoogste uitkeringsbeslag heeft een aandeel van 33% in de totale uitkeringsduur en van 39% in het totale inkomen uit uitkering ingevolge WW, AO of bijstand (zie de horizontale lijnen bij 67% en bij 61%). De mate van concentratie is het grootste bij de bijstand. Bij alle uitkeringstypen is de concentratie qua inkomen groter dan qua duur.

Tabel 4.1 Gebruik WW, AO en bijstand bij 10% van de gebruikers hiervan met het hoogste beslag

	Duur vlg. CPB(d)	Duur vlg. SEOR	Inkomen vlg. CPB(d)	Inkomen vlg. SEOR(c)
Aandeel in totaal in % (a)				
WW	27	36 à 38	42	47
AO	33	25	40	30
Bijstand	41	34	51	40
Totaal (b)	33	30 à 36	39	39

(a) De duur van WW en totaal zijn door SEOR gesimuleerd; de duur van AO, bijstand en de inkomensandelen zijn ontleend aan IPO 1989-2000. (b) Bij SEOR zijn de cijfers voor totaal inclusief VUT en ziektewet. (c) Bij SEOR berusten inkomens op IPO 1989-2000. (d) Alleen Totaalcijfers zijn inclusief niet-westers allochtonen.

De verschillende inkomensbronnen zijn van uiteenlopend belang gedurende verschillende periodes tijdens de levensloop. In figuur 4.13 is het gemiddelde *individuele* procentuele aandeel van de uitkeringen (en daarmee het arbeidsinkomen plus prepensioenen) in het totale inkomen te zien dat wordt verworven tijdens de levensperiode van 15 tot en met 64 jaar, onderverdeeld in 4 fases: 15 tot en met 24 jaar, 25 tot en met 39 jaar, 40 tot en met 54 jaar en 55 tot en met 64 jaar. Aan de rechterzijde van de figuur is het aandeel van jaren zonder inkomen weergegeven.

Opvallend is de forse toename van de arbeidsongeschiktheid boven de 40 jaar. Voor laag opgeleiden is de instroom in de WW dan ook fors, waarna deze afneemt en overgaat in die naar bijstand en arbeidsongeschiktheid. De instroom in bijstand op zich is relatief laag gedurende alle jaren. Bij vrouwen zonder kinderen is in de latere jaren een grote toename van de arbeidsongeschiktheid waar te nemen. Daarnaast blijkt dat het verschil in het beroep op uitkeringen tussen middel en laag opgeleiden in de loop van de tijd kleiner wordt, evenals dat tussen mannen en vrouwen.

Wat betreft het aandeel van jaren zonder inkomen (rechterzijde) valt op te merken dat dit aanvankelijk ongeveer voor alle groepen gelijk is: in de periode 15 tot en met 24 jaar is dit voor hoger opgeleiden de scholingsfase. Vrouwen met kinderen hebben zo'n 10 à 15 % van de tijd geen inkomen, terwijl mannen bijna altijd inkomen hebben.

Voor allochtonen is er geen onderverdeling naar uitkeringscategorieën beschikbaar. Wel kunnen bij hen dezelfde patronen worden waargenomen, al is de instroom in uitkeringen op latere leeftijd bij hen aanzienlijk hoger. Voor mannen geldt dat het inkomensaandeel van uitkeringen toeneemt van zo'n 4% in de periode 15 tot en met 24 jaar, naar 35% in de periode 55 tot en met 64 jaar. Voor vrouwen bedragen deze percentages 17% en 66%.²⁸

²⁸ Bij laag opgeleide allochtonen zijn deze percentages 24% en 67%, bij middelbaar en hoger opgeleiden 1% en 38%. Van de allochtone mannen is 27% laag opgeleid, van de allochtone vrouwen is dit 46%. Er is ook gekeken naar correlaties tussen de inkomensandelen uit de verschillende periodes. Daaruit resulteren alleen wat robustere correlaties (tussen 50 à 80%) tussen 2 aaneensluitende periodes binnen de uitkeringen met een langere duur, zoals bijstand en arbeidsongeschiktheid. Dit geldt ook voor de periodes zonder werk. Daarbij blijkt dat deze correlaties hoger worden na de leeftijd van 40 jaar.

Figuur 4.13 Individuele verdeling naar inkomensbronnen en jaren zonder inkomen gedurende de levensfase 15 tot en met 64 jaar, voor autochtonen

Verdeling van individueel inkomen naar inkomensbron

Individueel % van jaren zonder inkomen

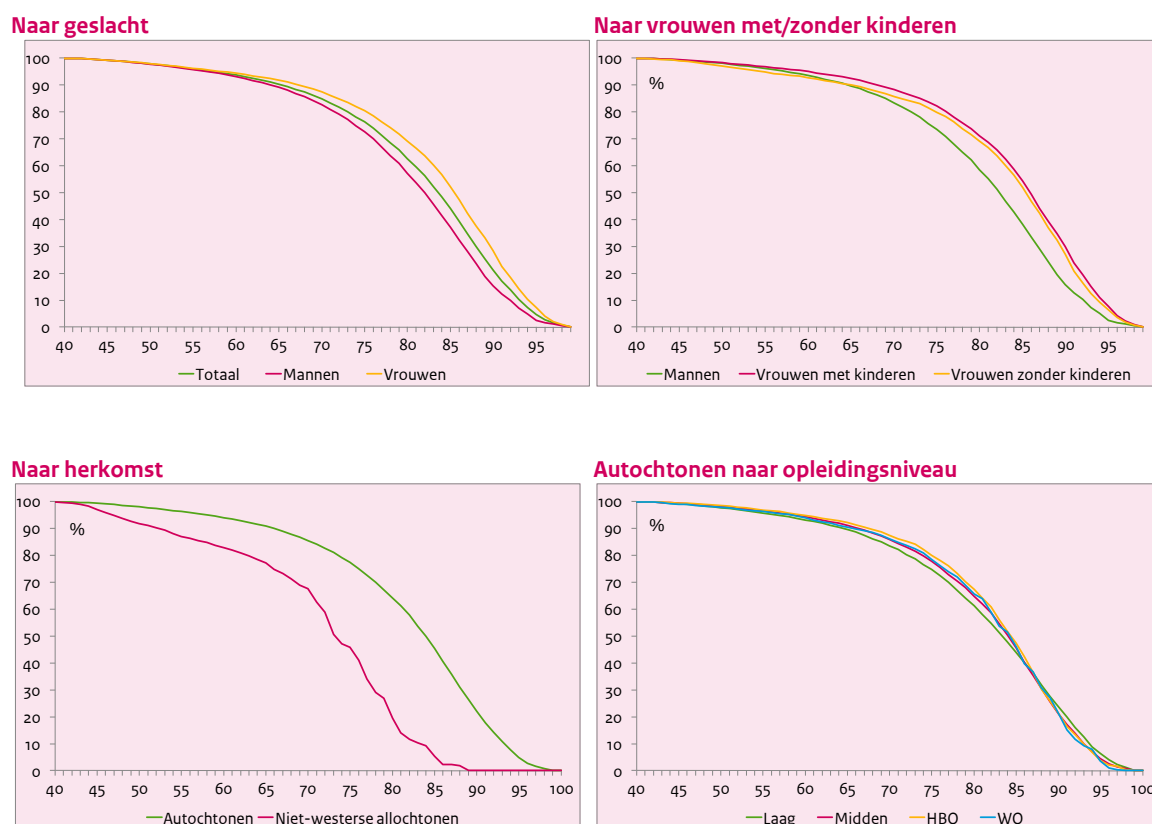

4.7 Overlevingskansen

Het aandeel van de bevolking dat overleeft en niet emigreert is weergegeven in figuur 4.14. De overlevingscurve is afgebeeld vanaf een leeftijd van 40 jaar, omdat er in de geconstrueerde levenslopen geen sterfte of emigratie plaatsvindt tussen 15 en 39 jaar. De levenslopen zijn namelijk opgebouwd vanuit de centrale cohorten van 39 tot en met 45 jaar en verlengd met gegevens van jongere (en oudere) personen. Door deze wijze van constructie zijn er geen levenslopen die voor de leeftijd van 39 jaar eindigen.

In de figuur is goed te zien dat vrouwen gemiddeld langer leven dan mannen.²⁹ Hoogopgeleiden leven gemiddeld langer dan laagopgeleiden, maar dit is niet duidelijk te zien in de figuur. Dit komt doordat de laagopgeleiden meer dan gemiddeld vaak vrouw zijn en de hoogopgeleiden meer dan gemiddeld vaak man. De niet-westerse allochtonen bereiken gemiddeld een minder hoge leeftijd dan de autochtonen en de westerse allochtonen, maar dit is deels te verklaren uit de hogere (r)emigratie van de eerste groep. Gedurende de resterende levensloop na de centrale cohorten van 39 tot en met 45 jaar is de verhouding (r)emigratie versus overlijden bij niet-westerse allochtonen zo'n 21/79 en bij autochtonen 3,5/96,5. Bovendien zijn deze gegevens mogelijk minder representatief, omdat de allochtonen die in 1999-2005 in Nederland verbleven veelal nog niet zo oud zijn, waardoor er in deze groep nog weinig sterfte plaatsvindt. De oudere niet-westerse allochtonen in Nederland zijn veelal in de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw op jonge leeftijd naar Nederland toegekomen. Doordat er voor die tijd weinig 'gastarbeiders' naar Nederland kwamen, zijn er weinig allochtonen met leeftijden boven de 80 jaar.

Figuur 4.14 Aandeel bevolking van 40 jaar en ouder dat overleeft en niet emigreert

²⁹De gebruikte wegingsprocedure maakt een herweging van het bestand mogelijk naar toekomstige langere levensduren.

5 Beroep op sociale zekerheid gedurende de levensloop

5.1 Inleiding

Het beroep op sociale zekerheid gedurende de levensloop is niet gelijkmatig over de bevolking verdeeld. Het doel van dit hoofdstuk is om te bepalen welke groepen (bijvoorbeeld naar opleiding, geslacht en herkomst) relatief veel of weinig gebruik maken van de verschillende vormen van sociale zekerheid (WW, AO, bijstand en AOW). Tevens wordt bepaald hoe de uitkeringen zich verhouden tot de premiebetaling, zodat duidelijk wordt wie netto ontvangers en netto betalers zijn. Voor de bijstand bestaan geen specifieke premies. De AOW-premie is aan een wettelijk maximum gebonden en lang niet lastendekkend. Hiervoor wordt verondersteld dat de uitgaven, voor zover niet gedekt door specifieke premies, betaald worden uit een deel van de loonbelasting en van de indirecte belastingen.

5.2 Ontvangen uitkeringen gedurende de levensloop

De uitkeringen gedurende de levensloop bedragen gemiddeld zo'n 250.000 euro (zie figuur 5.1). De totale uitkering aan AOW (169.000 euro) is veel hoger dan de uitkeringen inzake werkloosheid (17.000 euro), arbeidsongeschiktheid (48.000 euro) en bijstand (16.000 euro). Hoogopgeleide mannen ontvangen het minst aan uitkeringen, laagopgeleide vrouwen het meest. De cijfers in dit hoofdstuk naar opleidingsniveau en naar vrouwen met/zonder kinderen hebben alleen betrekking op autochtonen en westerse allochtonen, omdat bij niet-westerse allochtonen geen uitsplitsing naar deze subgroepen beschikbaar is.

Mannen ontvangen gedurende de levensloop gemiddeld meer uitkeringen voor werkloosheid en arbeidsongeschiktheid dan vrouwen. Dit komt doordat mannen een hogere arbeidsparticipatie hebben dan vrouwen. Vrouwen ontvangen gedurende de levensloop echter meer bijstand dan mannen. Laagopgeleiden ontvangen substantieel meer uitkering wegens arbeidsongeschiktheid of bijstand dan hoogopgeleiden; de totale uitkeringen wegens werkloosheid gedurende de levensloop verschillen relatief weinig naar opleidingsniveau. Niet-westerse allochtonen ontvangen gedurende de levensloop gemiddeld zo'n 156.000 euro aan WW, AO en bijstand, autochtonen en westerse allochtonen gemiddeld 70.000 euro. Het verschil zit vooral bij de uitkeringen wegens werkloosheid en bijstand; de uitkeringen wegens arbeidsongeschiktheid vertonen weinig verschil naar herkomst.³⁰

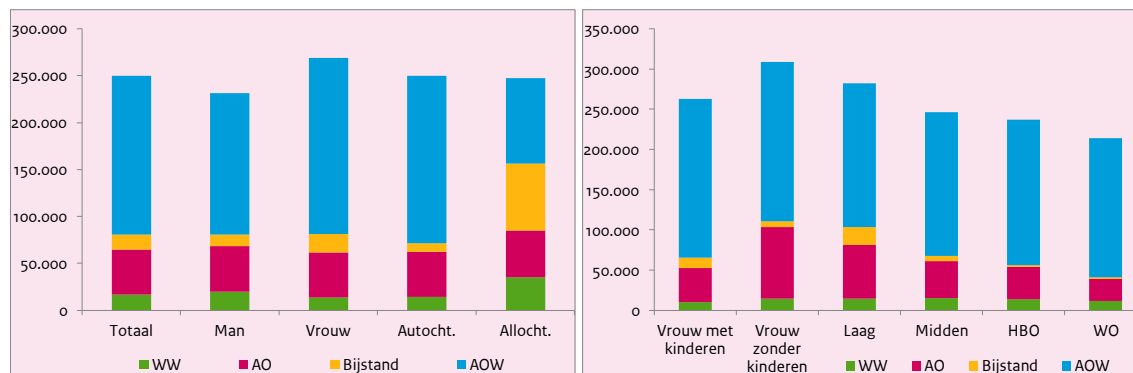
Vrouwen ontvangen gedurende de levensloop gemiddeld substantieel meer AOW dan mannen, doordat vrouwen gemiddeld langer leven. De ontvangen AOW-uitkeringen van niet-westerse allochtonen zijn neerwaarts vertekend, als gevolg van (r)emigratie.³¹ De ontvangen uitkeringen in het buitenland zijn niet opgenomen in het CBSP9905. Het ontbreken van waarnemingen speelt uiteraard ook bij autochtonen en westerse allochtonen die in het buitenland verblijven, maar dat komt bij die groep veel minder voor. Bovendien is de leeftijd van overlijden van niet-westerse

³⁰ Om de dekkende premies voor de afzonderlijke uitkeringscategorieën te kunnen bepalen zijn de uitkeringen voor de niet-westerse allochtonen verdeeld over WW, AO en bijstand, conform hun aandelen in de brondata.

³¹ De gerapporteerde lagere AOW-uitkering gedurende de levensloop bij niet-westerse allochtonen is niet te verklaren door onvolledige AOW-opbouw. De waargenomen pensioenen vanaf 65 jaar zijn gesplitst in een AOW-deel en een aanvullend pensioendeel. Hierbij is gerekend met de wettelijke AOW-bedragen voor alleenstaanden en gehuwden/samenwonenden bij volledige opbouw. De verblijfsduur tussen 15 en 65 jaar is niet waargenomen. Bovendien beginnen de geconstrueerde levenslopen bij 15 jaar; hierbij past geen onvolledige AOW-opbouw.

allochtonen niet nauwkeurig te bepalen, door het geringe aantal beschikbare waarnemingen van oudere niet-westerse allochtonen.

Figuur 5.1 Ontvangen uitkeringen gedurende de levensloop naar geslacht, herkomst en opleiding

5.3 Betaalde premies gedurende de levensloop

De premies en de uitkeringen voor de werknemersverzekeringen inzake werkloosheid en arbeidsongeschiktheid lopen niet precies met elkaar in de pas. In het verleden lagen de premies soms boven lastendeckend niveau, soms eronder. Op lange termijn zijn de premies naar verwachting wel lastendeckend. Voor een vergelijking van de betaalde premies en ontvangen uitkeringen over de levensloop gaan we daarom uit van lastendeckende premies. De grondslag voor de premies werknemersverzekeringen is het premieplichtige inkomen tot de maximum premie-inkomensgrens; voor de WW geldt bovendien een franchise. Er is gerekend met een franchise op jaarbasis, zoals geldt sinds de Wet Financiering Sociale Verzekeringen in 2006; voor die tijd bestond er een franchise op dagbasis. In de berekeningen wordt geen onderscheid gemaakt tussen werknemerspremie en werkgeverspremie. Voor deze premies geldt dezelfde grondslag. Zeker op lange termijn is het theoretisch gezien irrelevant of de premie betaald wordt door werkgevers of werknemers. Een verschuiving van de premies kan immers gecompenseerd worden door een hoger of lager brutoloon, zodat de loonkosten voor de werkgever en het nettoloon voor de werknemer gelijk blijven.

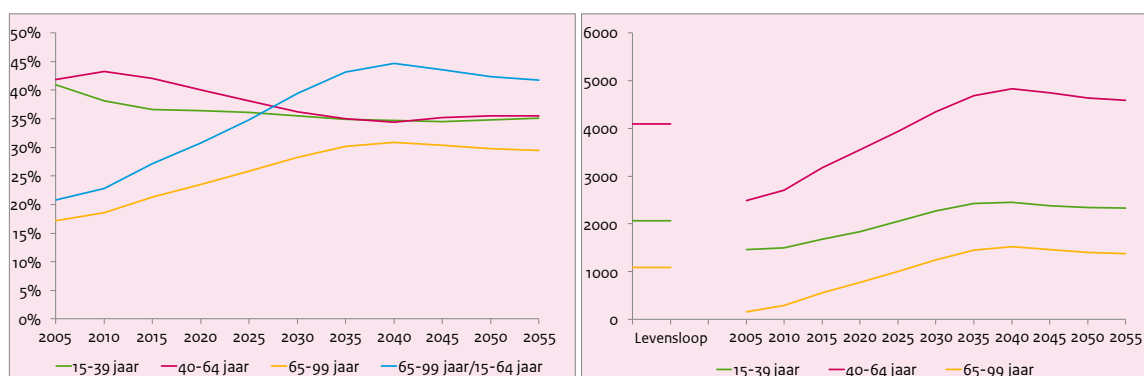
De AOW wordt deels gefinancierd via de AOW-premie van 17,9% over het belastbaar inkomen in de eerste en de tweede schijf. De verschuldigde loonheffing wordt verminderd met de algemene heffingskorting en eventueel de arbeidskorting. De heffingskortingen komen naar rato van hun aandeel in het tarief van de eerste schijf in mindering op de opbrengsten. Het restant van de AOW-uitgaven (dus AOW-uitgaven minus AOW-premie) en de bijstand worden gefinancierd uit een fractie van de algemene middelen. De algemene middelen worden in deze studie gelijk gesteld aan de som van de loon- en inkomstenbelasting en de indirecte belastingen.

De loonbelasting wordt, evenals de AOW-premie, gecorrigeerd voor de heffingskortingen. De indirecte belasting (btw, accijns, lokale belastingen) wordt benaderd als 18% van het netto inkomen. Feitelijk wordt de consumptie in plaats van het inkomen belast, maar gegevens over consumptie zijn niet beschikbaar. De hoogte van het tarief is gekozen op basis van cijfers over consumptie en opbrengsten van indirecte belastingen opgebracht door huishoudens. Caminada en De Kam (2007) rekenen, uitgaande van cijfers van Pommer en Jonker (2003), met een gemiddelde druk over het bruto inkomen van zo'n 12%. Dit correspondeert ongeveer met een tarief van 16% over het netto inkomen. Caminada en De Kam rapporteren dat de belastingdruk op goederen ten opzichte van het bruto inkomen tamelijk vlak is, maar voor de eerste twee inkomensdecilen hoger en voor het hoogste inkomensdecil lager is. Indien de lastendruk ten opzichte van het bruto inkomen wordt omgerekend naar een lastendruk ten opzichte van het netto inkomen, wordt het verschil al kleiner. Bovendien valt de lastendruk voor de laagste inkomens mede zo hoog uit, doordat zij meer consumeren dan zij netto verdienen; de lastendruk voor de hoogste inkomens valt mede laag uit, doordat zij aanmerkelijk minder consumeren dan zij netto verdienen. Het laagste inkomensdecil bevat veel studenten, waarvan het inkomen niet volledig wordt waargenomen door het ontbreken van de ouderlijke bijdrage. Het tweede inkomensdecil bevat veel gepensioneerden, die wellicht interen op hun eerder opgebouwde vermogen. Aangezien de verschillen tussen netto

inkomen en consumptie over de levensloop gezien waarschijnlijk kleiner zijn dan in een individueel jaar, zijn de drukverschillen over de levensloop waarschijnlijk niet groot.

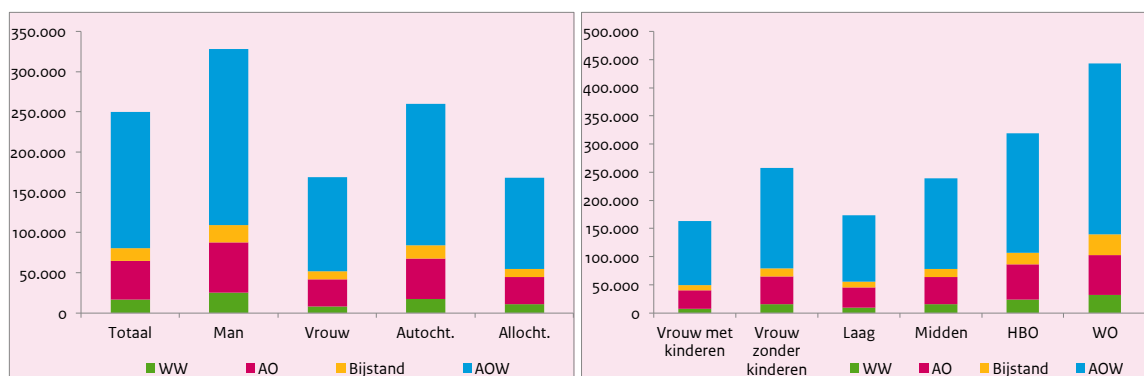
De lastendeckende premie over de premieplichtige grondslag bedraagt voor werkloosheid 5,1% en voor arbeidsongeschiktheid 6,35%. De financiering van de bijstand vergt 4,3% van de opbrengst loonbelasting en indirecte belasting; de resterende financiering van de AOW vergt 22,7% van de opbrengst loonbelasting en indirecte belasting. Merk op dat de AOW-uitgaven in werkelijkheid op dit moment relatief laag zijn, doordat de bestaande cohorten van 65-plussers al sinds hun geboorte relatief klein van omvang zijn. De AOW-uitgaven in deze studie zijn substantieel hoger doordat alle cohorten bij geboorte even groot zijn. De grijze druk in deze studie correspondeert min of meer met de situatie die te verwachten valt over enkele decennia. In figuur 5.2 is zowel de premiedruk per leeftijdsklasse van de levenslopen in voorliggende studie weergegeven, als de toekomstig te verwachten premiedruk bij weging van de afzonderlijke levensloop-leeftijdsklassen conform de percentages in het linkerdeel van de figuur.

Figuur 5.2 Aandelen leeftijdsgroepen en premies AOW in de periode 2005-2050 bij weging levenslopen

De betaalde premies gedurende de levensloop bedragen gemiddeld 17.000 euro voor werkloosheid, 48.000 euro voor arbeidsongeschiktheid, conform de gemiddelde uitkeringen; zie figuur 5.3. De bijdragen voor de bijstand komt op gemiddeld 16.000 euro en die voor de AOW op 169.000 euro. Mannen betalen gemiddeld meer premie dan vrouwen, hoogopgeleiden betalen meer dan laagopgeleiden en autochtonen en westerse allochtonen meer dan niet-westerse allochtonen. Laagopgeleide vrouwen betalen gemiddeld zo'n 29.000 euro gedurende de levensloop voor de werknemersverzekeringen, hoogopgeleide mannen gemiddeld zo'n 118.000 euro. Laagopgeleide vrouwen betalen gemiddeld vooral weinig premie voor werkloosheid, doordat zij relatief vaak een jaarloon hebben dat weinig of niet boven de franchise ligt. Mannen betalen, als alle cohorten bij geboorte even groot zijn, gedurende hun leven 219.000 euro aan de AOW; vrouwen 118.000 euro. De totale bijdrage aan de financiering van WW, AO, bijstand en AOW loopt uiteen van 103.000 euro voor laagopgeleide vrouwen tot 490.000 euro voor academisch geschoolde mannen.

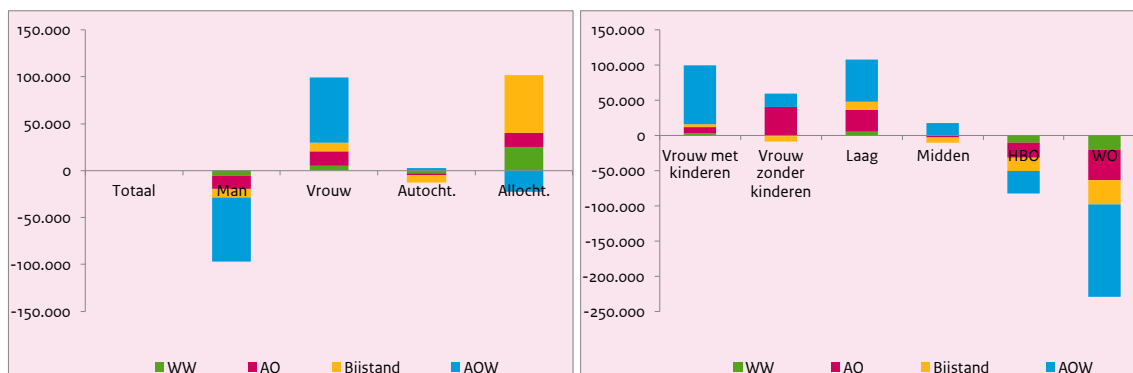
Figuur 5.3 Betaalde premies gedurende de levensloop naar geslacht, herkomst en opleiding, in euro

5.4 Uitkeringen minus premies gedurende de levensloop

Hoewel de premies en de uitkeringen op macroniveau (bij constructie) aan elkaar gelijk zijn, is dit voor subgroepen in het algemeen niet zo. Gemiddeld genomen ontvangen laagopgeleiden, vrouwen en niet-westerse allochtonen gedurende de levensloop meer aan werkloosheid-, arbeidsongeschiktheid- en bijstand-uitkeringen dan ze aan premie betalen; het omgekeerde geldt voor hoogopgeleiden (zie figuur 5.4).

Figuur 5.4 Uitkeringen minus premies gedurende de levensloop naar geslacht, herkomst en opleiding, in euro

Gemiddeld genomen ontvangen laagopgeleiden, vrouwen en niet-westerse allochtonen gedurende de levensloop meer aan uitkeringen wegens werkloosheid, arbeidsongeschiktheid en bijstand dan ze aan premie of toegerekende belasting betalen. Hoogopgeleiden, mannen en autochtonen en westerse allochtonen zijn gemiddeld nettobetalers (zie figuur 5.4). Mannen betalen over de levensloop gemiddeld 100.000 euro meer aan WW, AO, bijstand en AOW dan dat ze ontvangen (zie tabel 5.1). Vrouwen ontvangen gemiddeld zo'n 100.000 euro meer aan uitkeringen dan dat ze bijdragen aan de financiering ervan. Vrouwen ontvangen relatief veel AOW dankzij een lange levensduur, maar dragen relatief weinig hieraan bij door werken in deeltijd.³² Aangezien jongere cohorten vrouwen meer werken dan oudere, zal dit verschil in de loop van de tijd wellicht afnemen.³³ Academisch geschoolde autochtonen betalen zo'n 230.000 euro meer dan zij ontvangen, laagopgeleide autochtonen ontvangen zo'n 110.000 euro meer dan zij betalen.³⁴ Niet-westerse allochtonen, die gemiddeld een laag opleidingsniveau hebben, ontvangen gemiddeld 100.000 euro meer aan WW, AO en bijstand dan dat ze hieraan bijdragen.³⁵ Hier staat mogelijk tegenover dat allochtonen meer aan de AOW betalen dan zij ontvangen, maar dit resultaat is minder betrouwbaar. Het beroep van niet-westerse allochtonen op de bijstand is afgelopen jaren gedaald (zie CBS, 2012), waardoor het netto profijt wellicht is afgenomen.

³² Het grootste profijt-verschil tussen mannen en vrouwen (inclusief allochtonen) heeft betrekking op de AOW: vrouwen hebben een netto-profiyt van 69.000 euro, waarvan 51.000 euro (74%) het gevolg is van minder dan gemiddelde premiebetalingen en 18.000 euro (26%) het gevolg is van meer dan gemiddelde ontvangsten van uitkeringen; deze zelfde percentages liggen ten grondslag aan het netto-nadeel voor mannen (dit geldt ook na discontering, zie tabel 5.2). Als Δ de langere levensduur voor groep 2 ten opzichte van groep 1 is, met U de AOW uitkering, P_2 de premiebetalingen van groep 2, ΣP de totale premiebetalingen van de 2 groepen en n_2 het aantal personen van groep 2, dan is het netto profijt van groep 2 als gevolg van de langere levensduur: $\Pi = (1 - n_2 * P_2 / (\Sigma P - n_2 * \Delta * U)) * \Delta * U$. Dit is minder dan $\Delta * U$ omdat de premiebetalingen voor beide groepen stijgen (groep 2 betaalt mee aan zijn eigen langere levensduur).

³³ Rekening houdend met het netto profijt voor mannen met en zonder kinderen (zie voetnoot tabel 5.1) geldt het volgende: personen met kinderen hebben gemiddeld een netto profijt van +6 dzd euro voor AOW en -18 dzd euro voor WW+AO+Bijstand (dus per huishouden met 2 ouders gemiddeld zo'n +12 dzd euro voor AOW en -36 dzd euro voor WW+AO+Bijstand). Personen zonder kinderen hebben gemiddeld een netto profijt van -10 dzd voor AOW en +20 dzd euro voor WW+AO+Bijstand.

³⁴ Bij autochtonen kan voor de AOW het netto profijt nadeel voor de hoogste 2 opleidingen ten opzichte van de lagere opleidingen volledig worden toegeschreven aan de meer (minder) dan gemiddelde premiebetalingen van de hoger (lager) opgeleiden; voor de som van WW+AO+Bijstand geldt dat het netto-nadeel voor hoger opgeleiden voor 58% betrekking heeft op meer dan gemiddelde premiebetalingen en voor 42% op minder dan gemiddelde ontvangsten van uitkeringen.

³⁵ Bij allochtonen is 73% van het netto profijt voor WW+AO+Bijstand het gevolg van meer dan gemiddelde uitkeringen en 27% van minder dan gemiddelde premiebetalingen. Gestandaardiseerd naar het opleidingsniveau van autochtonen zou het netto profijt 10% lager uitvallen.

De contante waarde van de netto kosten van immigratie van niet-westerse allochtonen op 25-jarige leeftijd worden in Roodenburg, Euwals en Ter Rele (2003) geschat op 43.000 euro en in Van der Geest en Dietvorst (2010) op 54.800 euro. De uitkomsten zijn niet direct vergelijkbaar, doordat die eerdere studies zich niet beperken tot sociale zekerheid, maar ook andere overheidsuitgaven omvatten. De contante waarde van het netto profijt voor niet-westerse allochtonen bedraagt, bij een discontovoet van 2%, ruim 12 % van de loonkosten ofwel 36.000 euro (zie tabel 5.2. De bijdragen van de van het gemiddelde afwijkende uitkeringen (73%) en premies (27%) aan het netto profijt blijft gelijk).

De groepen die netto betalen hebben gemiddeld een hoog inkomen en de groepen die netto ontvangen gemiddeld een laag inkomen; zie tabel 5.2.

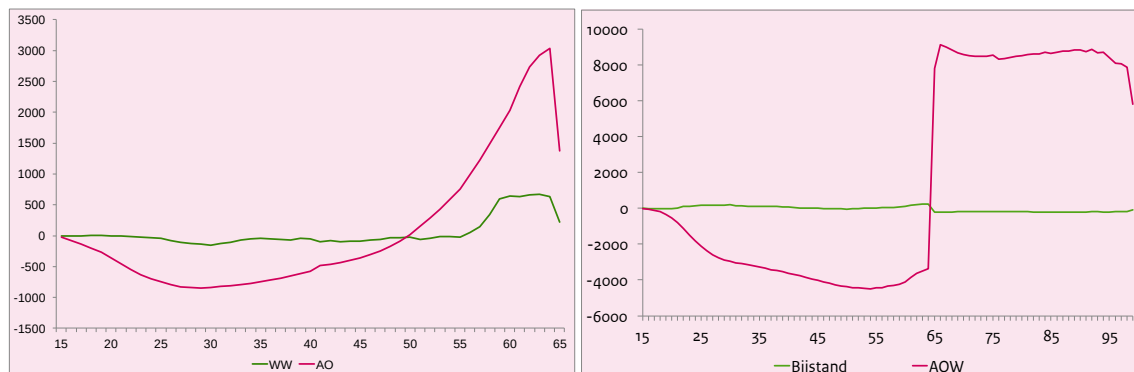
Tabel 5.1 Uitkeringen en premies over de levensloop naar geslacht, herkomst en opleiding

	WW	AO	Bijstand	AOW	Totaal
Uitkeringen in dzd euro over levensloop					
Totaal	18	48	16	169	251
Man	22	49	13	151	231
Vrouw	15	48	19	187	270
Autochtoon	16	48	9	178	252
Allochtoon	35	50	71	91	248
Vrouw met kinderen (a)	12	42	13	197	264
Vrouw zonder kinderen	17	88	8	197	309
Opleiding laag (a)	17	66	22	179	284
Opleiding midden	17	46	6	179	249
Opleiding HBO	16	40	2	181	239
Opleiding WO	13	27	2	173	215
Premie					
Totaal	18	48	16	169	251
Man	28	63	22	219	331
Vrouw	9	33	10	118	170
Autochtoon	19	50	17	176	261
Allochtoon	12	34	10	115	171
Vrouw met kinderen	8	33	10	114	164
Vrouw zonder kinderen	17	49	14	177	258
Opleiding laag	10	36	10	118	174
Opleiding midden	17	48	14	161	240
Opleiding HBO	27	62	21	213	322
Opleiding WO	35	71	37	305	449
Uitkering - premie					
Totaal	0	0	0	0	0
Man	-6	-14	-9	-68	-97
Vrouw	6	15	9	70	100
Autochtoon	-3	-2	-8	3	-9
Allochtoon	23	15	62	-24	77
Vrouw met kinderen	4	9	3	84	100
Vrouw zonder kinderen	-1	39	-7	20	52
Opleiding laag	7	31	12	60	110
Opleiding midden	0	-2	-8	18	8
Opleiding HBO	-11	-22	-18	-32	-84
Opleiding WO	-22	-44	-34	-133	-233
a) Vrouw met/zonder kinderen en opleiding betreft autochtonen en westerse allochtonen. Voor autochtone en westerse allochtone mannen geldt het volgende netto profijt van WW+AO+Bijstand. Voor mannen met kinderen (MMK): -55, voor mannen zonder kinderen (MZK): 13; netto profijt AOW MMK: -78, MZK: -30.					

Tabel 5.2 Premies, uitkeringen en netto profijt sociale zekerheid, in % loonkosten

	Totaal	Man	Vrouw	Aut. vrouw met kind	Aut. vrouw zonder kind	Autochtonen	Allochtonen
Loon (in dzd euro)	964	1298	621	603	926	1002	653
Premie WW, AO, bijstand	8,4	8,4	8,3	8,3	8,6	8,4	8,4
Premie AOW	17,5	16,8	18,9	18,8	19,2	17,5	17,4
Premie totaal	25,9	25,3	27,3	27,1	27,8	25,9	25,8
Uitk. WW, AO, bijstand	8,4	6,2	13,1	10,9	12	7,1	24
Uitkering AOW	17,5	11,6	30,2	32,7	21,3	17,8	14
Uitkering totaal	25,9	17,8	43,3	43,6	33,3	24,9	37,9
Netto profijt in %	0	-7,5	16	16,5	5,5	-1	12,1
Idem na discontering naar begin levensloop							
Loon (in dzd euro)	424	567	277	269	415	440	292
Premie WW, AO, bijstand	7,3	7,4	7	6,9	7,3	7,3	7,2
Premie AOW	8,9	8,7	9,4	9,3	9,7	8,9	9
Premie totaal	16,2	16,1	16,4	16,2	17	16,2	16,1
Uitk. WW, AO, bijstand	7,3	5,2	11,6	9,6	10,1	6,1	21
Uitkering AOW	8,9	6,1	15	16,1	10,5	9,1	7,5
Uitkering totaal	16,2	11,3	26,5	25,7	20,7	15,2	28,6
Netto profijt in %	0	-4,8	10,2	9,6	3,7	-1	12,4
	Autochtonen				Inclusief Nw Allochtonen		
	Laag	Midden	HBO	WO	Laag	Niet laag	
Loon (in dzd euro)	659	913	1258	1734	612	1091	
Premie WW, AO, bijstand	8,4	8,5	8,5	8	8,4	8,4	
Premie AOW	18	17,6	16,9	17,5	18,3	17,4	
Premie totaal	26,4	26,2	25,4	25,6	26,7	25,7	
Uitk. WW, AO, bijstand	15,7	7,4	4,5	2,4	19,4	6,2	
Uitkering AOW	27,1	19,6	14,3	10	27,2	15,5	
Uitkering totaal	42,8	27	18,8	12,3	46,6	21,7	
Netto profijt in %	16,4	0,8	-6,5	-13,2	20	-4	
Idem na discontering naar begin levensloop							
Loon (in dzd euro)	303	409	540	720	283	475	
Premie WW, AO, bijstand	7,1	7,3	7,4	7,2	7,1	7,3	
Premie AOW	9	8,9	8,7	9,2	9,1	8,9	
Premie totaal	16,1	16,2	16,1	16,4	16,2	16,2	
Uitk. WW, AO, bijstand	13,6	6,1	3,7	2	16,9	5,2	
Uitkering AOW	13,1	9,8	7,5	5,4	13,2	8	
Uitkering totaal	26,8	15,9	11,2	7,4	30,1	13,2	
Netto profijt in %	10,6	-0,4	-4,9	-9	13,9	-3	
	Effect van uitkering en premieheffing %-mutatie						
	Gini	VC	R80/20	Gini	VC	R80/20	
Loon (Totaal inkomen)	0,372 (0,333)	2,69 (2,34)	7,60 (5,82)	-23 (-21)	-23 (-21)	-51 (-44)	
idem gediscoteerd	0,350 (0,319)	2,51 (2,23)	8,19 (6,77)	-18 (-18)	-18 (-17)	-40 (-38)	

Figuur 5.5 Uitkeringen minus premies gedurende de levensloop naar leeftijd, in euro per jaar

Het verschil tussen ontvangen uitkeringen en betaalde premies verandert gedurende de levensloop; zie figuur 5.5. Bij jongeren (ouderen) is, gemiddeld genomen, de betaalde premie voor werkloosheid en arbeidsongeschiktheid hoger (lager) dan de ontvangen uitkeringen. Bij de WW geldt dit vanaf 57 jaar, bij de AO vanaf 51 jaar. Bij de bijstand is het netto profijt voor 65 jaar positief en daarna negatief; bij de AOW is dit andersom.

Het effect van de gemiddelde premies, uitkeringen en netto profijt van sociale zekerheid kan tevens worden uitgedrukt als percentage van de loonkosten (hier benaderd als fiscaal loon inclusief premies WW en AO).

Teneinde de resultaten te kunnen vergelijken met die van een eerdere studie van Ter Rele (2007) zijn tevens de corresponderende cijfers inclusief discontering naar nuljarige leeftijd vermeld; zie tabel 5.2. Met name bij de AOW vallen de premie en de uitkeringen na discontering substantieel lager uit, aangezien de uitkeringen laat in het leven plaatsvinden en de premie navenant is verlaagd (zodat premie en uitkeringen over de gehele populatie bezien aan elkaar gelijk zijn). Het netto profijt na discontering tegen 2% loopt uiteen van -9% van de loonkosten voor academici tot +11% voor laag-opgeleiden. De bandbreedte is kleiner dan die gevonden door Ter Rele (2007), maar zijn studie had betrekking op alle overheidsuitgaven, niet alleen op de sociale zekerheid.

De onderste 2 regels van de tabel laten het netto effect van heffingen en uitkeringen zien op de nominale verdeling van loon plus uitkering en idem bij discontering (tegen 2%). Hierbij zijn 3 ongelijkheidsmaatstaven gebruikt: GINI : de Gini-coëfficiënt, VC: de variatiecoëfficiënt (standaardafwijking/gemiddelde) en R80/20 : de verhouding van het gemiddelde van de bovenste 2/het gemiddelde van de onderste 2 decielen van de loonverdeling.

De variatiecoëfficiënt VC is opgenomen omdat hij wat gemakkelijker te interpreteren is dan de GINI-coëfficiënt en in de literatuur omtrent inkomensverdeling ook vaak voorkomt.³⁶ Merk op dat de mutaties van GINI en de VC gelijk zijn. De ratio R80/20 van het gemiddelde van de bovenste 20% van het loon ten opzichte van het gemiddelde van de onderste 20% is opgenomen, omdat deze een beter inzicht geeft in de effecten van overdrachten van hoge naar lage inkomens dan de GINI coëfficiënt, die wat minder gevoelig is voor veranderingen in de staarten van de verdeling en vooral gevoelig is voor veranderingen rond het gemiddelde. GINI en R80/20 vullen elkaar daarom goed aan.³⁷

Naast deze effecten zijn ook de effecten van heffingen en uitkeringen op het nominale en gediscoteerde totale inkomen exclusief de uitkeringen (dus inkomen uit arbeid plus het aanvullend pensioen) vermeld. Niet alleen is de verdeling van het totale inkomen minder ongelijk (lagere waarden voor GINI-coëfficiënten, VC en R80/20), ook zijn de effecten van sociale zekerheid op de inkomensverdeling kleiner (de mutatie in GINI-coëfficiënt, VC en de R80/20-ratio is nu zo'n 90% van die bij het loon).

³⁶ Voor een lognormale verdeling van y geldt: $GINI = 2\Phi(\sigma/\sqrt{2}) - 1$ waarbij σ de standaardafwijking van $\log(y)$ is en Φ de standaardnormale verdelingsfunctie is. Bovendien geldt dan: $\sigma^2 = \log(1 + VC^2)$ waarbij VC de variatiecoëfficiënt van y is. Zie: J. Aitchison and J.A.C. Brown (1963), *The lognormal distribution*, Cambridge University Press.

³⁷ M. van den Brakel-Hofmans (2007), *De ongelijkheid van inkomens in Nederland*, Sociaal Economische trends, 3e kwartaal 2007, CBS, Den Haag.

De in tabel 5.2 vermelde Gini-coëfficiënt na discontering en de mutatie hiervan als gevolg van uitkering en premieheffing zijn in lijn met de eerder door Nelissen (1998) gevonden resultaten.³⁸

Merk verder op dat de premie- en uitkeringspercentages, behoudens die van de AOW-uitkering, na discontering redelijk overeenkomen met de niet-gedisconteerde percentages. Bij de AOW is het disconteringseffect op de uitkeringen veel groter dan bij WW, AO en bijstand, omdat de uitkeringen aan het eind van de levensloop liggen.

5.5 Netto ontvangers en netto betalers gedurende levensloop

Op individueel niveau zijn ontvangen uitkeringen en betaalde premies over de levensloop in het algemeen niet aan elkaar gelijk. Indien dit wel zo was, dan zouden de uitkeringen op individueel niveau gefinancierd kunnen worden uit de betaalde premies.

De netto ontvangers van WW, AO en bijstand samen, ruim eenderde van de bevolking, ontvangen gemiddeld zo'n 200.000 euro aan uitkeringen, waarvan zo'n 150.000 euro van anderen (zie tabel 5.3). Het aandeel zelfbetaalde uitkeringen (sfb, 'self financed benefits') gedurende de levensloop is voor deze groep gemiddeld dus ongeveer een kwart. De netto betalers, bijna tweederde van de bevolking, betalen netto gemiddeld zo'n 80.000 euro. Voor de totale bevolking geldt dat 36% van het totaal van WW, AO en bijstand zelf wordt betaald. De WW, AO en bijstand leiden dus vooral tot een herverdeling tussen personen (inter-personeel) en minder tot een herverdeling over de levensloop (intra-personeel). De geringe mate van zelffinanciering komt mede doordat een groot deel van de mensen gedurende de levensloop niet of slechts kortdurend de betreffende uitkering ontvangt. Zij betalen wel premie, maar ontvangen weinig of geen uitkering.

De netto ontvangers van de AOW, de helft van de populatie, ontvangen gemiddeld zo'n 229.000 euro aan AOW. Gemiddeld betalen zij deze ongeveer voor de helft zelf; de andere helft betalen anderen. Voor de totale bevolking geldt dat 68% van de AOW zelf gefinancierd wordt. De AOW leidt dus tot een beperktere inter-personele herverdeling dan de WW, AO en bijstand.

³⁸ J. Nelissen (1998), Annual versus lifetime income redistribution by social security, *Journal of Public Economics* 68, p. 246. Op basis van dynamische microsimulatie op cross-sectionele data vindt hij voor de cohorten met geboortjaar 1930 en 1950 een bruto loon Gini-coëfficiënt van 0,345 met een mutatie van -19% (1930) en 0,30 met een mutatie van -10% (1950). Ook de daar vermelde verdeling van uitkeringen en premies over decielassen van het voor huishoudsamenstelling gecorrigeerde (equivalente) fiscale levensinkomen is in lijn met de door ons gevonden resultaten: van de uitkeringen gaat ca. 21% naar het laagste vintiel (bij ons 29%) en 17% naar het hoogste vintiel (bij ons 14%), van de premies komt 9% uit het laagste vintiel (bij ons 8%) en 28% uit het hoogste vintiel (bij ons 36%). Deze resultaten zijn gebaseerd op een wat uitgebreider pakket van uitkeringen en premies (w.o. kinderbijslag en ZFW) dan bij ons, een dynamische demografie en voor huishoudsamenstelling gecorrigeerde inkomens (bij ons zonder een dergelijke correctie en een vaste demografie conform de situatie in 2005).

Tabel 5.3 Uitkering en uitkering-premie WW, AO, bijstand en AOW gedurende de levensloop naar netto ontvangers en netto betalers (gemiddelde bedragen)

		Autochtonen		Nw Allochtonen		Autochtonen		Nw Allochtonen	
	Totaal	Man	Vrouw	Man	Vrouw	Man	Vrouw	Man	Vrouw
WW+AO+bijstand									
Uitkering, netto ontvangers, in dzd euro					Aandeel in populatie in %				
opl=1 (a)	204	239	168	245	227	4	7	1	2
opl=2-4	198	221	181	204	196	7	9	2	2
Totaal	201	228	175	219	213	11	16	4	4
Uitkering - premie, netto ontvangers, in dzd euro (a)									
opl=1	168	177	141	207	211				
opl=2-4	139	138	133	152	156				
Totaal	151	153	136	171	187				
Uitkering, netto betalers, in dzd euro					Aandeel in populatie in %				
opl=1	19	28	10	34	11	6	6	0	0
opl=2-4	19	22	13	28	30	28	22	2	1
Totaal	19	23	12	29	27	34	28	2	1
Uitkering - premie, netto betalers, in dzd euro (a)									
opl=1	-50	-75	-27	-55	-18				
opl=2-4	-85	-110	-55	-82	-48				
Totaal	-78	-104	-49	-78	-44				
AOW									
Uitkering, netto ontvangers, in dzd euro					Aandeel in populatie in %				
opl=1	220	232	233	158	136	4	11	1	2
opl=2-4	233	237	239	134	153	9	22	1	1
Totaal	229	235	237	145	143	13	32	1	3
Uitkering - premie, netto ontvangers, in dzd euro (b)									
opl=1	129	81	158	65	85				
opl=2-4	101	66	119	48	64				
Totaal	110	71	131	56	76				
Uitkering, netto betalers, in dzd euro					Aandeel in populatie in %				
opl=1	73	96	39	50	26	6	2	1	1
opl=2-4	118	136	98	66	62	26	1	4	2
Totaal	109	129	87	62	52	32	12	5	2
Uitkering - premie, netto betalers, in dzd euro (b)									
opl=1	-74	-90	-50	-61	-31				
opl=2-4	-118	-135	-84	-98	-72				
Totaal	-109	-127	-78	-90	-60				
(a) opl=1: laag opgeleid (VMBO en lager); opl=2-4: niet-laag opgeleid									
(b) Financiering AOW (naast AOW-premie) en bijstand uit loon- en inkomstenbelasting en indirecte belastingen.									

Tabel 5.4 Inkomen, totale uitkeringen en uitkeringen-premies gedurende de levensloop naar netto ontvangers en netto betalers (gemiddelde bedragen)

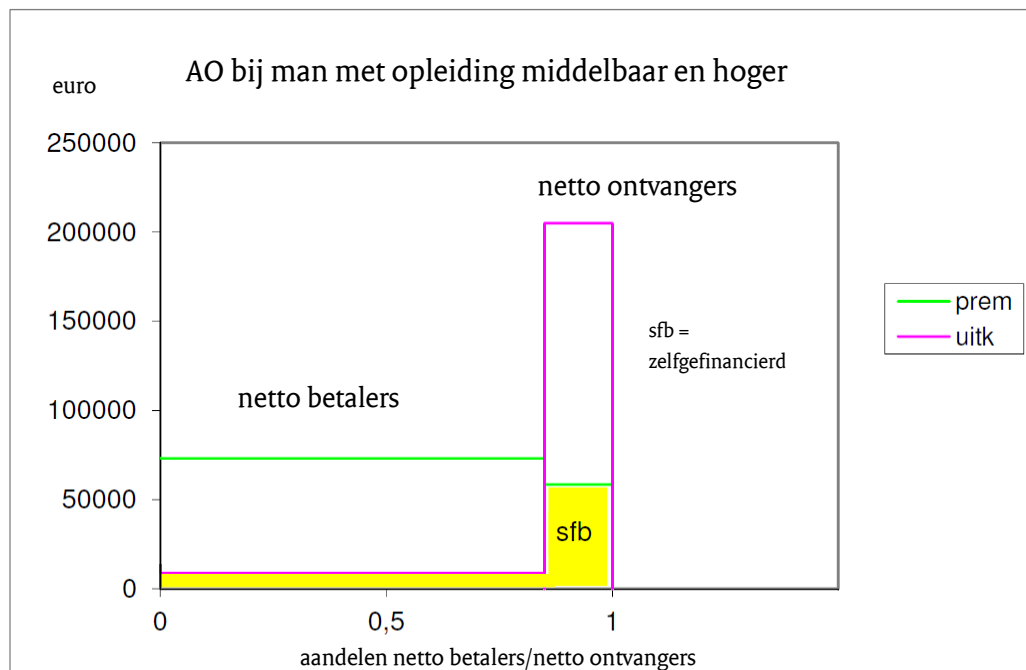
	Autochtonen			Nw Allochtonen		Autochtonen		Nw Allochtonen	
Totaal	Man	Vrouw	Man	Vrouw	Man	Vrouw	Man	Vrouw	
Netto ontvangers, Inkomen werknemers plus zelfstandigen, in dzd euro						Aandeel in populatie in %			
opl=1	420	720	355	419	169	4	11	1	2
opl=2-4	614	845	555	536	406	7	20	2	2
Totaal	540	799	483	492	273	12	31	3	4
Uitkering totaal, netto ontvangers, in dzd euro									
opl=1	343	399	322	356	330				
opl=2-4	328	373	317	300	295				
Totaal	334	383	319	321	315				
Uitkering - premie totaal, netto ontvangers, in dzd euro									
opl=1	222	204	220	233	264				
opl=2-4	158	148	161	157	170				
Totaal	182	169	182	186	223				
Netto betalers, Inkomen werknemers plus zelfstandigen, in dzd euro						Aandeel in populatie in %			
opl=1	1116	1269	686	932	477	6	2	0	0
opl=2-4	1496	1705	1093	1258	969	28	12	2	1
Totaal	1438	1632	1043	1205	917	33	13	3	1
Uitkering totaal, netto betalers, in dzd euro									
opl=1	149	167	95	136	69				
opl=2-4	171	182	157	122	136				
Totaal	168	180	150	124	129				
Uitkering - premie totaal, netto betalers, in dzd euro									
opl=1	-118	-137	-67	-90	-44				
opl=2-4	-189	-223	-119	-176	-106				
Totaal	-178	-208	-113	-162	-99				

Conform de verwachting kan in tabel 5.4 worden geconstateerd dat de netto betalers gedurende de levensloop gemiddeld substantieel hogere inkomens uit betaalde arbeid hebben dan de netto ontvangers van sociale zekerheid.

De netto ontvangers van het totaal aan uitkeringen van WW, AO, bijstand en AOW, de helft van de populatie, ontvangen gemiddeld zo'n 330.000 euro, waarvan 180.000 euro betaald door anderen. Voor de totale bevolking geldt dat 64% van de uitkeringen aan WW, AO, bijstand en AOW zelf gefinancierd wordt (waarvan 3/4 binnen de levensloop wordt herverdeeld, zie tabel 5.5). Dit komt redelijk overeen met SHB (2006, tabel 5) die uitkomen op een zelffinancieringspercentage van 74% voor een wat breder pakket aan uitkeringen.³⁹

³⁹ Hun studie omvat ook uitkeringen aan huursubsidie, VUT, schoolgelden en beurzen, kinderbijslag en ouderschapsverlof. Zowel de bijdragen hiervoor als de uitkeringen zijn over een groter deel van de bevolking gespreid, zodat ook het zelffinancieringspercentage hoger ligt, evenals het deel hiervan dat in dezelfde jaren wordt betaald als waarin de uitkeringen worden ontvangen (42%).

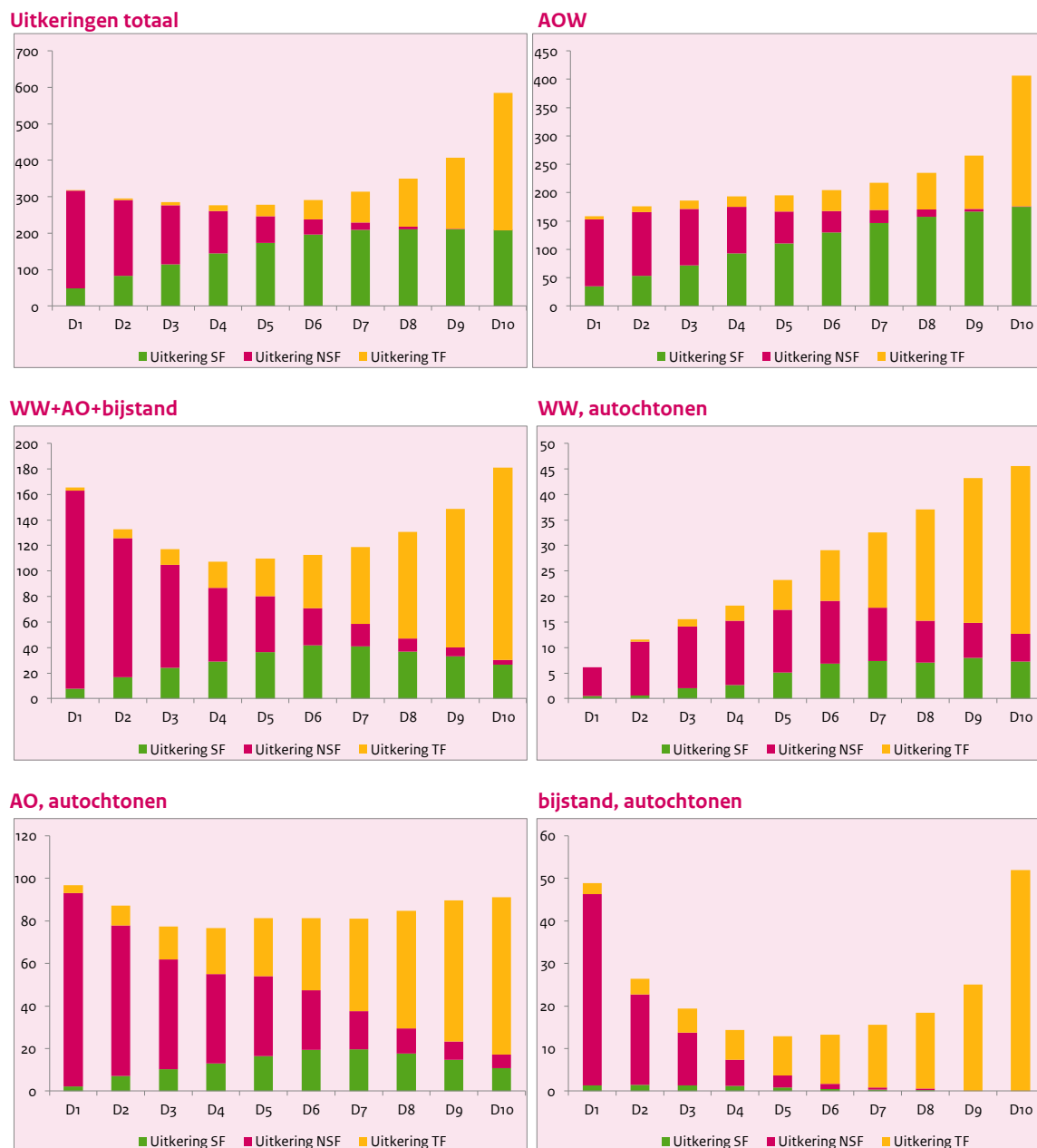
Figuur 5.6 Uitkering en premie AO, netto ontvangers en betalers, in euro

De mate waarin een sociaaleconomische groep profijt heeft van een regeling kan weergegeven worden via het saldo van betaalde premie en ontvangen uitkeringen en via het aandeel zelfbetaalde uitkeringen (sfb, 'self financed benefits'). De uitkomsten voor deze twee maatstaven lijken soms met elkaar in tegenspraak. Een betalingsoverschot voor een gehele groep kan samengaan met een relatief klein aandeel van zelfgefinancierde uitkeringen, zoals figuur 5.6 laat zien. Middelbaar tot hoger opgeleide autochtone mannen betalen meer premie (oppervlak onder groene lijn) dan zij aan uitkeringen wegens AO ontvangen (oppervlak onder rode lijn). Toch is het aandeel zelfgefinancierde uitkeringen relatief laag (geel gekleurd oppervlak ten opzichte van oppervlak onder rode lijn). Dit komt doordat een groot deel van deze groep weinig of geen uitkering ontvangt en relatief veel premie betaalt; hier staat tegenover dat een klein deel van deze groep juist een hoge uitkering ontvangt, die de door hen betaalde premie ruimschoots overtreft.

De mate waarin mensen hun eigen sociale zekerheid financieren is per deciel van het *arbeidsinkomen* geïllustreerd in figuur 5.7. De groene vakjes geven aan in welke mate mensen hun eigen sociale zekerheid financieren (SF: Self Financed), de rode vakjes de mate waarin zij een uitkering krijgen die door anderen gefinancierd (NSF: Non Self Financed) is en de gele vakjes de mate waarin zij de uitkering van anderen financieren (TF: Transferred). De som van de rode en groene vakjes is de totale uitkering, de som van de gele en groene vakjes is de totale premie. Uit de figuur blijkt dat mensen in de laagste decielen van het arbeidsinkomen relatief veel uitkering gefinancierd door anderen ontvangen en mensen in de hoogste decielen relatief veel premie voor de sociale zekerheid van anderen betalen. Dit beeld wordt bevestigd door de cijfers in tabel 5.5.

Figuur 5.7 Financiering en gebruik sociale zekerheid per decielklasse van het arbeidsinkomen, in dzt euro

Bij discontering naar het begin van de levensloop reduceren de AOW-uitkeringen tot zo'n 1/5 en de overige uitkeringen tot 2/5 van hun nominale waarden (zie tabel 5.2). Gedisconteerd zal het verloop voor de totale uitkeringen in figuur 5.7 dan meer het beeld van de overige uitkeringen laten zien.

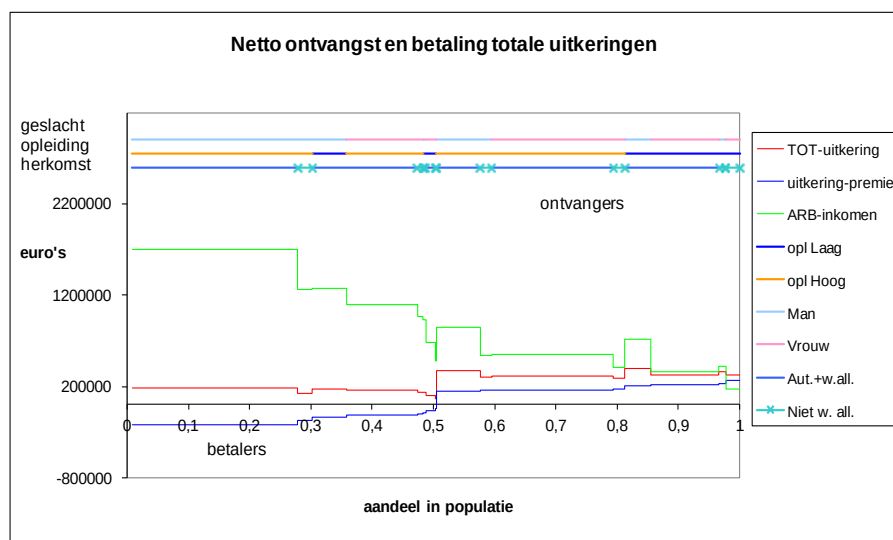
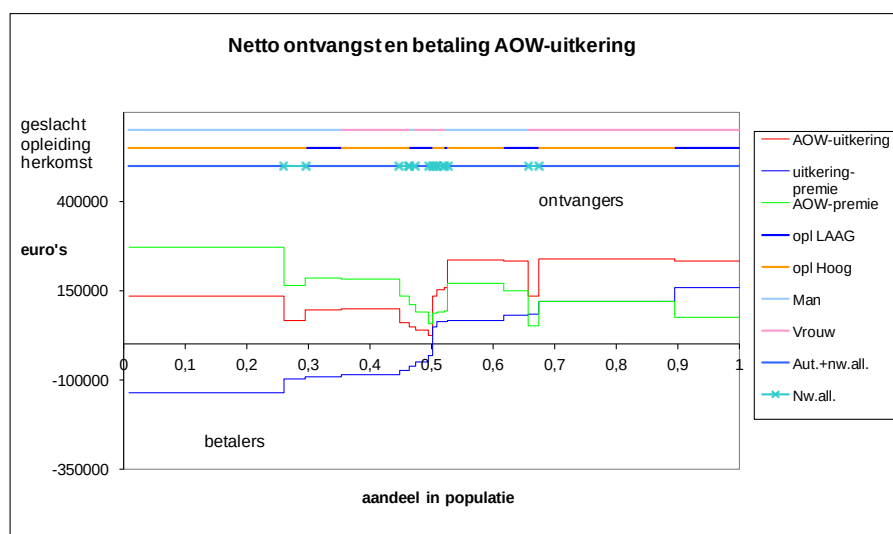
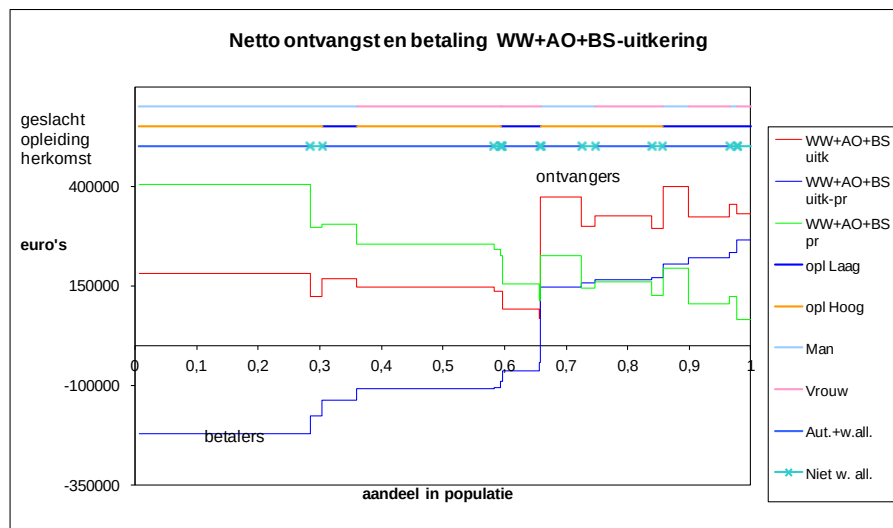
Tabel 5.5 Financiering van sociale zekerheid naar decielklasse, in dzd euro

Deciel van arbeidsinkomen	D1	D2	D3	D4	D5	D6	D7	D8	D9	D10	Gemidd
Gemiddeld arb.inkomen	107	295	464	629	799	972	1140	1322	1591	2630	995
Totale uitkeringen											
Uitk-premie-ontvangers	284	232	191	149	118	95	76	70	62	73	182
sf Uitk-ontvangers (a)	52	89	127	166	212	259	308	349	400	519	151
w.v. in zelfde jaar	33	37	41	44	51	61	71	81	95	161	45
Uitk-premie-betalers	-19	-40	-61	-72	-83	-95	-114	-148	-202	-380	-178
sf Uitk-betalers	7	27	43	71	108	146	177	193	202	204	168
w.v. in zelfde jaar	1	5	9	13	20	27	33	38	43	52	35
aantal ontvangers in %	9,5	9,0	8,4	7,8	6,2	4,4	2,5	1,1	0,4	0,1	49,4
aantal betalers in %	0,6	1,0	1,5	2,2	3,7	5,5	7,5	8,9	9,5	9,9	50,6
AOW											
Uitk-premie-ontvangers	153	148	134	114	91	71	57	46	38	27	110
sf Uitk-ontvangers	42	65	88	113	141	171	199	227	260	300	118
w.v. in zelfde jaar	12	15	17	20	22	24	26	31	37	43	20
Uitk-premie-betalers	-24	-41	-58	-65	-74	-79	-81	-89	-107	-233	-109
sf Uitk-betalers	8	16	24	41	59	82	110	131	154	174	109
w.v. in zelfde jaar	1	1	2	3	6	9	12	17	24	38	17
aantal ontvangers in %	7,8	7,6	7,4	7,2	6,2	5,3	4,1	2,8	1,2	0,1	49,7
aantal betalers in %	2,3	2,4	2,6	2,8	3,8	4,6	5,9	7,2	8,8	9,9	50,3
WW+AO+bijstand											
Uitk-premie-ontvangers	221	176	149	131	119	101	89	86	85	87	151
sf Uitk-ontvangers	11	24	38	52	68	86	104	122	138	163	50
w.v. in zelfde jaar	3	4	6	7	9	11	12	13	15	18	7
Uitk-premie-betalers	-8	-18	-27	-37	-47	-59	-75	-95	-118	-157	-78
sf Uitk-betalers	2	5	8	11	17	23	25	25	24	21	19
w.v. in zelfde jaar	0	1	1	2	3	4	4	5	4	4	3
aantal ontvangers in %	7,1	6,2	5,4	4,4	3,7	2,9	2,0	1,2	0,8	0,4	34,1
aantal betalers in %	3,0	3,8	4,6	5,6	6,3	7,1	8,0	8,8	9,1	9,6	65,9
(a) Sf Uitk zijn de zelfgefinancierde uitkeringen, deels betrekking hebbend op dezelfde jaren als waarin de uitkeringen worden ontvangen.											

Tabel 5.5 Financiering van sociale zekerheid naar decielklasse, in dzd euro (vervolg)

Deciel van arbeidsinkomen	D1	D2	D3	D4	D5	D6	D7	D8	D9	D10	Gemidd
Gemiddeld arb.inkomen	107	295	464	629	799	972	1140	1322	1591	2630	995
WW (autochtonen)											
Uitk-premie-ontvangers	13	21	26	33	37	43	47	50	50	49	32
sf Uitk-ontvangers	0	1	3	6	11	16	22	28	33	33	10
w.v. in zelfde jaar	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1	0
Uitk-premie-betalers	0	-1	-3	-5	-9	-14	-19	-26	-33	-37	-19
sf Uitk-betalers	0	0	1	1	2	3	3	3	4	4	2
w.v. in zelfde jaar	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
aantal ontvangers in % (a)	4,4	6,1	5,7	4,7	4,1	3,3	2,6	1,8	1,5	1,2	35,4
aantal betalers in %	3,7	3,6	4,4	5,5	6,2	6,8	7,7	8,4	8,9	9,4	64,6
AO (autochtonen)											
Uitk-premie-ontvangers	230	180	156	147	139	114	99	93	93	96	150
sf Uitk-ontvangers	7	17	27	36	45	55	64	73	79	82	39
w.v. in zelfde jaar	1	2	2	4	4	6	7	7	7	7	4
Uitk-premie-betalers	-6	-15	-23	-30	-37	-45	-53	-63	-73	-79	-47
sf Uitk-betalers	0	1	3	4	6	8	10	10	8	5	6
w.v. in zelfde jaar	0	0	0	1	1	1	2	2	1	1	1
aantal ontvangers in %	3,1	3,8	3,2	2,9	2,8	2,5	1,9	1,3	1,0	0,7	23,1
aantal betalers in %	5,0	6,0	6,8	7,2	7,5	7,6	8,5	8,9	9,4	9,9	76,9
Bijstand (autochtonen)											
Uitk-premie-ontvangers	128	82	67	48	36	31	29	39	26	34	79
sf Uitk-ontvangers	4	6	7	9	11	13	16	21	27	51	7
w.v. in zelfde jaar	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3	1
Uitk-premie-betalers	-4	-5	-7	-8	-10	-12	-15	-18	-25	-53	-17
sf Uitk-betalers	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
w.v. in zelfde jaar	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
aantal ontvangers in %	2,8	2,4	1,9	1,4	0,9	0,4	0,2	0,1	0,0	0,0	10,2
aantal betalers in %	5,3	7,3	8,2	8,8	9,3	9,7	10,1	10,1	10,4	10,5	89,8
(a) Het aandeel ontvangers en betalers bij WW, AO en bijstand per deciel sommeert niet precies tot 10%-punt, aangezien de indeling in decielen is gebaseerd op de totale bevolking en de cijfers voor deze uitkeringen apart alleen betrekking hebben op autochtonen en westerse allochtonen. Deze zijn ondervertegenwoordigd in de laagste decielen en oververtegenwoordigd in de hoogste decielen.											

Figuur 5.8 Uitkeringen en premies gedurende de levensloop naar geslacht, herkomst en opleiding, in euro

Uitkering-premie, gerangschikt naar hoogte (blauwe lijn), voor netto ontvangers en netto betalers is weergegeven in figuur 5.8. De omvang van de groepen is af te lezen op de horizontale as; de ontvangen uitkeringen, de betaalde premie en het verschil hiertussen voor de verschillende groepen zijn af te lezen op de verticale as. De kleur van de lijnen boven in de grafiek geeft geslacht (man of vrouw), opleiding (laag of hoger) en herkomst (autochtoon of niet-westerse allochtoon) aan. In de onderste grafiek is bovendien de relatie met het arbeidsinkomen opgenomen (groene lijn: ARB-inkomen). Uit de grafieken valt op te maken dat de grootste netto betalers (linker deel van blauwe lijn, volgens de horizontale as zo'n 28% van de bevolking) behoren tot de autochtonen+westers allochtonen (zie herkomstindicator bovenaan), hoog opgeleid zijn (zie opleidingsindicator bovenaan) en mannen zijn (zie geslachtsindicator bovenaan). De 3 indicatorlijnen bepalen hoe de premies, uitkeringen en het netto profijt verdeeld zijn over de populatie: relatief veel laag opgeleiden, vrouwen en allochtonen (en hun combinaties) behoren tot de grootste netto ontvangers (rechter deel van blauwe lijn, vanaf 0,8 op de horizontale as ofwel zo'n 20% van de bevolking). Ook geven deze lijnen aan dat alle bevolkingsgroepen zowel onder netto ontvangers als netto betalers vertegenwoordigd zijn.

Het verschil tussen de gemiddeld ontvangen uitkeringen en gemiddeld betaalde premies over de levensloop, dat was weergegeven in figuur 5.5, kan ook apart worden bepaald voor netto ontvangers en netto betalers. De uitkomsten hiervan zijn weergegeven in figuur 5.9. De figuur betreffende WW, AO en bijstand betreft alleen autochtonen en westerse allochtonen; voor niet-westerse allochtonen is geen uitsplitsing naar netto ontvangers en netto betalers van deze uitkeringen beschikbaar.

Figuur 5.9 Uitkering min premies naar leeftijd, netto ontvangers en betalers, in euro

Tabel 5.6 Gemiddelde macro en individueel zelfgefinancierde uitkeringspercentages voor uitkeringstrekkers

	voor uitkeringsdecielen 1-10 (alle uitkeringen)								voor decielen 1-8							
	WW ₁	WWT	WAB ₁	WABT	AOW ₁	AOWT	UIT ₁	UITT	WW ₁	WWT	WAB ₁	WABT	AOW ₁	AOWT	UIT ₁	UITT
Macro	25	34	25	36	52	68	45	64	32	51	47	67	56	75	54	77
weging	88	100	86	100	67	100	66	100	72	100	62	100	57	100	51	100
Micro	27	56	36	71	53	74	49	74	30	64	50	83	56	79	53	80
weging	60	100	46	100	56	100	51	100	50	100	32	100	48	100	42	100

WAB = WW+AO+bijstand UIT = WW+AO+bijstand+AOW 1=netto ontvangers, T=Totaal; %-zelffinanciering van netto betalers is 100.
De resultaten voor alle uitkeringen binnen een categorie zijn vet weergegeven.

Tot nu toe hebben zelffinancieringsgemiddelden en -percentages betrekking gehad op uitkeringstotalen van bevolkingsgroepen (ingedeeld naar bijvoorbeeld geslacht of naar decielklasse van het arbeidsinkomen). Dit is nodig om een vergelijking met resultaten uit andere studies mogelijk te maken (bijvoorbeeld met SHB (2008) of met ter Rele

(2007)). Het gaat dan om een 'macro' benadering. Daarnaast is een 'micro' benadering belangrijk, waarbij wordt uitgegaan van het gemiddelde van de *individuele* zelffinancieringspercentages.

In tabel 5.6 worden de macro en micro zelffinancierings-(SFB, 'self financed benefits') percentages getoond, voor de totale uitkeringen en de eerste 8 decielen per uitkeringscategorie. Macro is het zelffinancieringspercentage van het totaal van WW, AO, bijstand en AOW 64% (bovenste regel onder 'UITT'). Micro bedraagt dit percentage 74% (derde regel onder 'UITT' linkerzijde). In de tabel zijn beide percentages zowel voor netto ontvangende als voor het totaal van uitkeringstrekkers gegeven (het zelffinancieringspercentage van netto betalende is 100%), met hun weging (in %). Het verschil tussen macro en micro bestaat erin dat bij micro uitsluitend naar personen wordt gewogen (een uitkering met lage zelffinanciering telt even zwaar als een met hoge zelffinanciering) en bij macro met de hoogte van de uitkeringsbedragen wordt gewogen.

De zelffinanciering van het totaal aan WW, AO en bijstand bedraagt gemiddeld macro 36% en micro 71%.⁴⁰ Het lage zelffinancieringspercentage van de groep uitkeringstrekkers als geheel wordt deels gedekt door de netto betalende uitkeringstrekkers, maar vooral door de grote groep netto betalende niet-uitkeringstrekkers (niet opgenomen in tabel 5.6), die alleen premie betalen. Gemeten naar de bedragen van de financieringsbronnen (in macro termen) geldt dat de WW, AO en bijstand dus vooral tot een herverdeling tussen personen (inter-personeel) leiden en slechts in beperkte mate tot zelffinanciering. Voor het zelfgefinancierde deel geldt dat grotendeels sprake is van herverdeling gedurende de levensloop (intra-personeel).⁴¹ Voor de AOW en daarmee voor de totale uitkeringen (gezien de omvang van deze uitkering), zijn de verschillen tussen macro en micro veel kleiner.

Als de 20% hoogste uitkeringen (decielen 9 en 10), met een relatief lage zelffinanciering, buiten beschouwing worden gelaten, worden met name de macro zelffinancieringspercentages (met weging naar bedragen) aanmerkelijk hoger (rechterdeel van tabel 5.6). Ook micro neemt de gemiddelde zelffinanciering toe: 2/3 van de WW wordt dan zelfgefinancierd, voor de overige uitkeringen is dat zo'n 80%. Deze effecten zijn zowel het gevolg van de grotere aandelen netto betalende (met 100% zelffinanciering), als van de hogere zelffinanciering van de netto ontvangers. De hoge mate van zelffinanciering is in het verleden aanleiding geweest een mogelijke vorm van spaar-WW te beschouwen, waarbij een groot deel van de uitkeringen uit individuele besparingen wordt gefinancierd.

Alvorens we daar in de volgende paragraaf verder op ingaan, onderwerpen we de afzonderlijke uitkeringen aan een nadere analyse, waaronder de relatie met het looninkomen. Waar eerder de nadruk lag op herverdeling van het netto profijt van sociale zekerheid tussen bevolkingsgroepen (zoals in figuur 5.7), waarbij discontering minder bepalend voor het resultaat was, is discontering wél van belang vanuit de individuele besparingsoptiek, zodat in het vervolg wordt uitgegaan van gedisconteerde bedragen voor inkomens en premies (en dit vermeld wordt, zoals in de figuren 5.10 en 5.11 en in de tabellen 5.7 en 5.8).⁴²

De gemiddelde uitkering per *uitkeringsdeciël* blijkt scheef verdeeld; zie figuur 5.10. Een groot deel van de bevolking ontvangt weinig uitkering, met name bij WW, AO en bijstand, een klein deel ontvangt veel uitkering. Het beeld in figuur

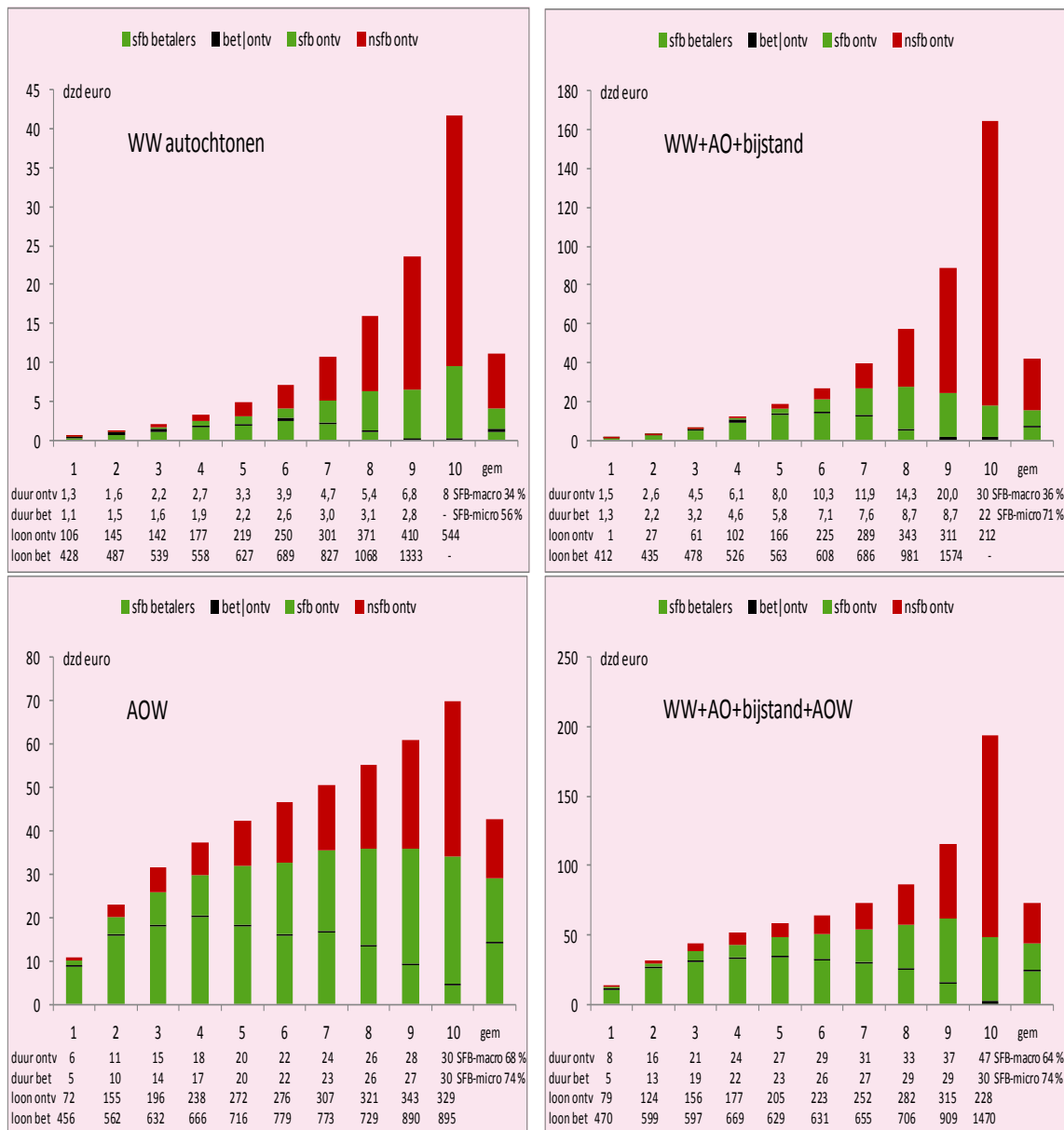
⁴⁰ SFB-macro komt (veel) lager uit dan SFB-micro omdat veelal de hoogste uitkeringsbedragen (waarmee bij macro wordt gewogen) de laagste zelffinanciering hebben, zodat zowel het SFB-percentage voor netto-ontvangende uitkeringstrekkers macro lager uitvalt, als dat het ook een zwaardere weging in het totale SFB-percentage krijgt dan bij micro. Dit geldt met name voor de bijstand en in mindere mate voor WW en AO. Macro geldt bovendien dat de weging van netto-betalende uitkeringstrekkers, met een relatief lage uitkering, veel kleiner is dan op persoonsniveau (micro).

In formule: $SFB\text{-}micro = 1/N \sum (sfb/u)$, met N aantal uitkeringstrekkers en $\sum (sfb/u)$ de som van de individuele zelffinancieringsaandelen. Hiervoor geldt: $SFB\text{-}micro\text{ totaal} = n_1/N \text{ SFB}\text{-}micro_1 + n_2/N \text{ SFB}\text{-}micro_2$, met categorie 1=netto-ontvangende en 2=netto-betalende. $SFB\text{-}macro = \sum sfb / \sum u = \sum q_i (sfb/u)_i$ met $q_i = u_i / \sum u$. Als $q_i \approx 1/N$ (alle uitkeringen ongeveer gelijk) dan geldt $SFB\text{-}micro = SFB\text{-}macro$. Zowel micro als macro geldt: $SFB\text{-}micro_2 = 100\%$. SFB-macro bevolking is gelijk aan SFB-macro uitkeringspopulatie. SFB-micro bevolking: niet gedefinieerd. SFB-macro en SFB-micro op basis van contante waarden verschillen marginaal van die op nominale basis.

⁴¹ De premiebetaling ten behoeve van de eigen uitkering (sfb) vindt deels plaats in jaren waarin de uitkering wordt ontvangen (sfbjr). Het quotiënt van sfbjr-gemiddeld gedeeld door sfb-gemiddeld bedraagt bij WW 0%, bij AO 12%, bij bijstand 0%, bij AOW 16% en bij WW+AO+bijstand+AOW 25% (zie tabel 5.5 laatste kolom, gemiddelde sf in zelfde jaar/gemiddelde sf). Deze quotiënten van gemiddelden maken vergelijking met de SHB-studie mogelijk. Voor het gemiddelde van de *individuele* quotiënten gelden de volgende percentages (achtereenvolgens voor ontvangers, betalende en totaal): voor WW 1, 13, 6 voor AO: 3, 24, 13 voor bijstand: 2, 13, 6 voor WW+AO+bijstand: 5, 32, 4 voor AOW: 8, 15, 11 en voor WW+AO+BS+AOW: 13, 24, 18. Voor de medianen van de individuele quotiënten geldt: voor WW 0, 4, 0 voor AO: 1, 16, 4 voor bijstand: 2, 6, 2 voor WW+AO+bijstand: 3, 22, 3 voor AOW: 7, 12, 9 en voor WW+AO+BS+AOW: 12, 20, 25.

⁴² De gedisconteerde resultaten uit tabel 5.2 geven geen ander beeld over de herverdeling van netto profijt dan hun nominale equivalenten. Zij zijn mede opgenomen om vergelijking met andere studies mogelijk te maken (zie paragraaf 5.4).

Figuur 5.10 Uitkeringen naar financieringsbron (gedisconteerd), lonen (gedisconteerd) en uitkeringsduren, voor netto betalers en netto ontvangers, per decielklasse van de uitkering

5.10 correspondeert met dat van de Lorenzcurven in figuur 4.12. Zowel netto ontvangers als netto betalers ontvangen gemiddeld dezelfde uitkering binnen een decielklasse. De *verhouding* tussen *aantallen* ontvangers en betalers komt overeen met de verhouding van de kolomlengten respectievelijk boven en onder de deelstreep. Het zelfgefinancierde (sfb) deel is met groen aangegeven en het niet-zelfgefinancierde (nsfb) deel met rood: bij de netto betalers is 100% zelfgefinancierd (onderste deel kolom), bij de netto ontvangers (bovenste deel kolom) komt het zelffinancieringspercentage overeen met de verhouding van het groengekleurde deel ten opzichte van de totale kolomlengte boven de deelstreep. De uiterst rechtse kolom (waaronder 'gem' is vermeld) heeft betrekking op de gemiddelden per uitkeringscategorie. Onder deze kolom is de mate van zelffinanciering (SFB) opgenomen, zowel gemiddeld per persoon (micro) als gemiddeld per

uitkering (macro).⁴³ De figuur toont aan dat personen met de hoogste uitkeringen gedurende de levensloop dit slechts voor een zeer beperkt deel zelf financieren.

Waar eerder in tabel 5.2 het percentage netto profijt is bepaald op basis van het quotiënt van het gemiddelde profijt en de gemiddelde loonkosten per groep, is in tabel 5.7 een indruk gegeven van de verdelingen van de *individuele netto profijtquoties* (contante waarde netto profijt/contante waarde loonkosten per individu).⁴⁴ Omdat nu het netto profijt door het individuele loon wordt gedeeld, vindt er een weging plaats van de individuele netto profijtbedragen met de reciproque van het individuele loon, zodat bijvoorbeeld de gemiddelde individuele netto profijt percentages voor mannen en vrouwen niet meer hoeven te sommen tot nul.⁴⁵ In de tabel zijn de netto profijtpercentages afzonderlijk voor netto ontvangers en netto betalers weergegeven, omdat de verdelingen voor netto ontvangers (gewoonlijk met laag loon) veel schever zijn dan voor netto betalers. Voor netto ontvangers zijn zowel de mediaan als de bovenste decielgrens (het 90e percentiel) vermeld en voor netto betalers alleen de mediaan. Voor alle uitkeringen zijn de medianen voor de netto betalers betrekkelijk laag: ca. 7% van het individuele loon wordt overgedragen. Voor de netto ontvangers liggen de percentages die zij per saldo aan uitkeringen ontvangen veel hoger: 50% ontvangt voor WW+AO+bijstand een percentage dat hoger is dan 17% en 10% een percentage dat hoger is dan 156% van het individuele loon (zie kolom Totaal). De genoemde profijtpercentages bedragen bij de AOW 9% en 52% en voor alle uitkeringen tesamen 20% en 165%. Bij laag opgeleiden (w.o. met name allochtonen) bedragen de percentages grofweg het dubbele hiervan (30% en 288% voor WW+AO+bijstand, 36%-327% voor alle uitkeringen tesamen: zie kolom Laag).

⁴³ Binnen een deciel zijn de uitkeringen min of meer gelijk, zodat dan geldt: SFB-micro $\approx$ SFB-macro. Voorts zijn de uitkeringsduren (aantal jaar waarin enig bedrag aan uitkering is ontvangen) en lonen aangegeven voor de netto-betalende en netto-ontvangende uitkeringstrekkers. Het aandeel van de 20% hoogste uitkeringen in het uitkeringstotaal van de gehele populatie bedraagt voor WW, WW+AO+bijstand, AOW en het totaal aan uitkeringen respectievelijk 65%, 63%, 32% en 50%. Dit kan berekend worden op basis van: (uitkering ge deciel - uitkering 10e deciel)/(10x gemiddelde uitkering). Analoog voor het aandeel van de 10% hoogste uitkeringen. Dit komt overeen met de aandelen van de hoogste 10% uitkeringen als weergegeven middels de Lorenzcurve (zie paragraaf 4.6).

⁴⁴ Zoals al eerder werd geconstateerd (zie voetnoot 40) kan het quotiënt van 2 gemiddelden aanzienlijk afwijken van het gemiddelde van quotiënten (bekend als 'fallacy of averages'). Uit de waarschijnlijkheidsrekening is bekend dat als x en y verdelingen zijn met verwachting (gemiddelde) $E_x = \mu_x$ en $E_y = \mu_y$ en standaardafwijkingen σ_x en σ_y en correlatiecoëfficiënt ρ , dan bij benadering geldt: $E(y/x) = E_y/E_x \cdot (1 + (\sigma_x/\mu_x)^2 - \rho \cdot \sigma_x/\mu_x \cdot \sigma_y/\mu_y)$. De term tussen haakjes is dan de correctiefactor. Voorwaarden zijn dat de verwachting en de variantie van y/x eindig zijn en dat σ_x/μ_x klein is (zeg $\leq 1/3$). Zie W.R. van Zwet (1961), Kansverdelingen van quotiënten van stochastische grootheden, CWI report S 287/61, Stichting Mathematisch Centrum Amsterdam. De verdeling van individuele (netto profijt)/loonkosten is zeer scheef voor netto ontvangers, met name door lage lonen (w.o. uitbijters) die een grote impact op het gemiddelde hebben (bovendien is ρ - correlatie tussen profijt en loon - voor hen negatief, waardoor de correctiefactor nog groter wordt). Daarom is de voorkeur gegeven aan de weergave van medianen en Pgo in plaats van gemiddelden.

⁴⁵ Zoals het volgende voorbeeld met de combinaties (netto profijt; inkomen) laat zien: $\text{man}(-100; 100000)$, $\text{man}(10; 100)$, vrouw $(100, 1000)$ en vrouw $(-10; 1000)$ geeft een gemiddeld profijt van 0, maar een gemiddeld profijtpercentage van $(-0,1+10+10-1)/4 = 4,7\%$.

Tabel 5.7 Procentuele individuele verhouding netto profijt/loon: medianen en P90 van betalers en ontvangers, gedisconteerd

		Totaal	Man	Vrouw	Aut. vrouw met kind	Aut. vrouw zonder kind	Autochtoon	Allocht.
WW								
Netto ontvangers.:	Loon (L)*	316	449	223	212	320	316	
	Uit-prem (U-P)*	12	15	9	9	12	12	
	(U-P)/L : P50- P90	3-11	3-10	3-13	3-13	3-11	3-11	
	populatie-%	29	12	17	15	2	29	
Netto betalers.:	Loon (L)*	503	643	331	311	463	505	
	Uit-prem (U-P)*	-7	-10	-4	-3	-7	-7	
	(U-P)/L : P50	-1	-2	-1	-1	-1	-1	
	populatie-%	61	34	27	23	4	61	
WW+AO+bijstand								
Netto ontvangers.:	Loon (L)*	260	349	205	202	348	280	181
	Uit-prem (U-P)*	59	60	59	51	74	56	71
	(U-P)/L : P50- P90	17-156	12-87	20-226	20-226	13-139	13-124	45-458
	populatie-%	34	13	21	14	2	27	7
Netto betalers.:	Loon (L)*	517	659	325	305	494	520	465
	Uitk-prem (U-P)*	-30	-39	-18	-17	-26	-31	-23
	(U-P)/L : P50	-6	-7	-6	-6	-6	-6	-5
	populatie-%	66	37	29	25	3	63	3
Autochtonen								
		Laag	Midden	HBO	WO	Laag	Niet laag	
WW								
Netto ontvangers.:	Loon (L)*	242	320	426	510	242	357	
	Uit-prem (U-P)*	10	12	14	14	10	12	
	(U-P)/L : P50- P90	3-14	3-11	2-10	2-9	3-14	3-10	
	populatie-%	11	15	4	2	11	21	
Netto betalers.:	Loon (L)*	360	455	573	760	360	540	
	Uit-prem (U-P)*	-4	-6	-9	-11	-4	-8	
	(U-P)/L : P50	-1	-1	-2	-2	-1	-1	
	populatie-%	14	30	14	10	14	54	
WW+AO+bijstand								
Netto ontvangers.:	Loon (L)*	230	285	373	463	202	304	
	Uit-prem (U-P)*	63	54	50	34	69	52	
	(U-P)/L : P50- P90	20-188	11-94	8-51	6-34	30-288	11-76	
	populatie-%	11	12	3	1	15	19	
Netto betalers.:	Loon (L)*	386	457	588	778	386	547	
	Uit-prem (U-P)*	-20	-26	-36	-49	-20	-33	
	(U-P)/L : P50	-6	-6	-7	-7	-6	-6	
	populatie-%	12	29	14	9	12	54	
* Gemiddelde contante waarde in dzd euro; alle resultaten voor WW en vrouwen met en zonder kinderen zijn exclusief allochtonen.								

Tabel 5.7 vervolg

		Totaal	Man	Vrouw	Aut. vrouw met kind	Aut. vrouw zonder kind	Autocht	Allocht.
AOW								
Netto-ontvang.:	Loon (L)*	285	408	234	233	365	297	162
	Uitk.-prem. (U-P)*	24	14	28	29	21	25	16
	(U-P)/L : P50- P90	9-52	3-18	13-68	14-64	5-32	8-49	15-109
	populatie-%	51	14	36	30	3	46	5
Netto betalers.:	Loon (L)*	581	651	384	379	514	608	359
	Uitk.-prem. (U-P)*	-25	-27	-19	-19	-23	-26	-17
	(U-P)/L : P50	-4	-4	-5	-5	-4	-4	-5
	populatie-%	49	36	14	9	2	44	5
WW+AO+bijstand+AOW								
Netto-ontvang.:	Loon (L)*	235	324	202	201	323	247	170
	Uitk.-prem. (U-P)*	58	61	57	51	74	56	74
	(U-P)/L : P50- P90	20-165	13-96	22-187	21-142	13-169	17-124	49-530
	populatie-%	47	13	35	27	3	40	7
Netto betalers.:	Loon (L)*	604	670	439	418	542	610	502
	Uitk.-prem. (U-P)*	-52	-61	-32	-31	-37	-53	-42
	(U-P)/L : P50	-8	-9	-6	-6	-6	-8	-8
	populatie-%	53	37	15	12	2	50	3
		Autochtonen				Inclusief Nw Allochtonen		
		Laag	Midden	HBO	WO	Laag	Niet laag	
AOW								
Netto-ontvang.:	Loon (L)*	238	304	359	400	218	318	
	Uitk.-prem. (U-P)*	30	24	20	16	28	22	
	(U-P)/L : P50- P90	15-91	8-39	5-23	4-18	17-102	7-34	
	populatie-%	15	23	7	2	17	34	
Netto betalers.:	Loon (L)*	436	540	679	849	401	627	
	Uitk.-prem. (U-P)*	-19	-22	-27	-42	-17	-27	
	(U-P)/L : P50	-4	-4	-4	-5	-5	-4	
	populatie-%	8	18	10	8	10	39	
WW+AO+bijstand+AOW								
Netto-ontvang.:	Loon (L)*	212	255	306	309	193	263	
	Uitk.-prem. (U-P)*	67	50	47	36	73	49	
	(U-P)/L : P50- P90	30-227	15-93	11-55	11-65	36-327	14-87	
	populatie-%	15	19	5	1	19	29	
Netto betalers.:	Loon (L)*	500	546	645	804	498	624	
	Uitk.-prem. (U-P)*	-37	-43	-56	-84	-37	-55	
	(U-P)/L : P50	-7	-8	-8	-10	-7	-9	
	populatie-%	8	22	12	9	8	44	
* Gemiddelde contante waarde in dzd euro								

Tabel 5.8 Procentuele individuele verhouding netto profijt/loon: P50 en P90 van betalers+ontvangers, gediscoteerd

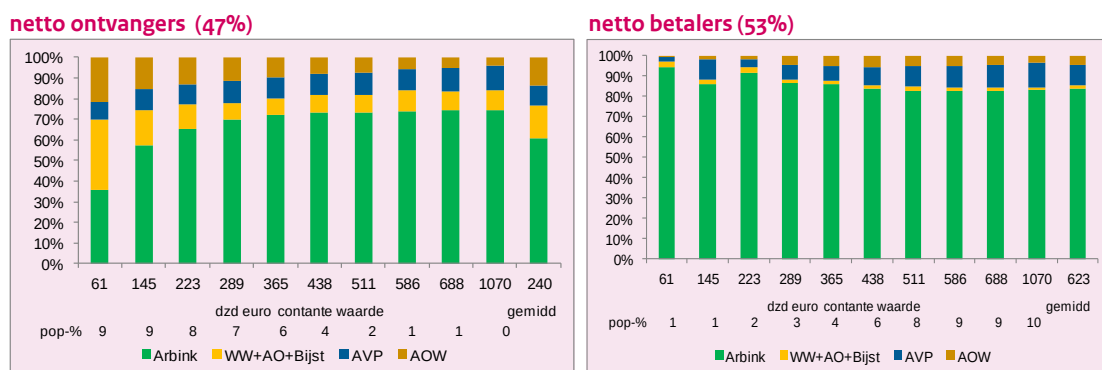
	Totaal	Man	Vrouw	Aut. vrouw met kind	Aut. vrouw zonder kind	Autochtoon	Allochtoon
(Uitkering-Premie)/Loon							
WW	0 +6	-1 +5	0 +7	0 +8	-1 +6	0 +6	
WW+AO+bijstand	-5 +44	-6 +19	-3 +79	-4 +48	-2 +52	-5 +30	+14 +226
AOW	0 +28	-2 +5	+7 +51	+8 +51	+1 +16	0 +27	-1 +42
WW+AO+bijstand+AOW	-1 +72	-7 +23	+10 +123	+10 +98	0 +68	-2 +56	+18 +238
	Autochtonen				Inclusief Nw Allochtonen		
	Laag	Midden	HBO	WO	Laag	Niet laag	
(Uitkering-Premie)/Loon							
WW	0 +9	0 +6	-1 +3	-2 +2	0 +9	-1 +5	
WW+AO+bijstand	-1 +88	-5 +24	-6 +9	-7 -1	+2 +143	-5 +18	
AOW	+4 +55	+1 +24	-1 +13	-4 +4	+4 +64	-1 +19	
WW+AO+bijstand+AOW	+9 +137	-1 +45	-6 +18	-9 +1	+14 +210	-4 +35	
* Alle resultaten voor WW en vrouwen met en zonder kinderen zijn exclusief allochtonen.							

Ook voor netto ontvangers en netto betalers tesamen zijn de verdelingen beneden de mediaan zeer vlak, zodat in tabel 5.8 alleen de medianen en P90 zijn vermeld (de P10-waarden bedragen: -2% voor WW, -8% voor WW+AO+bijstand, -7% voor AOW en -12% voor WW+AO+bijstand+AOW). De mediane en P90-percentages zijn nu veel lager dan in tabel 5.7. Gemeten naar het mediane verschil leveren vrouwen nu 3% minder van hun loon in dan mannen als het gaat om WW+AO+bijstand (mediaan mannen is -6%, mediaan vrouwen is -3%), voor het totaal aan uitkeringen inclusief AOW is het verschil veel groter (-7% voor mannen, +10% voor vrouwen). Vergelijking van laag opgeleiden (inclusief allochtonen) met hoog opgeleiden laten soortgelijke mediane verschillen zien. Gemeten naar *mediaan* verschillen komen de percentages behoorlijk overeen met de verschillen van op basis van groepsgegevens berekende percentages van tabel 5.2. De individuele percentages zullen *gemiddeld* (niet weergegeven) echter behoorlijk afwijken van de overeenkomstige gemiddelde groepspercentages, omdat de uitkeringen voor het merendeel zeer scheef naar rechts verdeeld zijn, zoals de P90-percentages in tabel 5.8 laten zien (de P10-waarden variëren van -2% tot -12%, zie boven).

In figuur 5.11 de samenstelling van het levensloopinkomen voor netto ontvangers en netto betalers van het totaal aan uitkeringen (WW+AO+bijstand+AOW) weergegeven. Bij de netto ontvangers met de laagste arbeidsinkomens (1e deciel) maken de arbeidsinkomens slechts 1/3 van het levensloopinkomen uit en de uitkeringen iets meer dan de helft.⁴⁶ Gemiddeld (kolom 'gemidd' uiterst rechts in linker figuur) is het uitkeringspercentage voor alle netto ontvangers zo'n 29% (waarvan 20% niet zelf is gefinancierd. Voor de netto betalers is het arbeidsinkomen gemiddeld 84%, het uitkeringsinkomen 6% (waarvan 100% zelfgefinancierd is, daarnaast wordt zo'n 6% van het levensloopinkomen overgedragen aan netto betalers) en het aanvullend pensioen 10% van het levensloopinkomen.

⁴⁶ Het overige deel bestaat uit AVP (aanvullend pensioen). Per deciel zijn de aantallen netto ontvangers en netto betalers vermeld, in % van de populatie (pop-%).

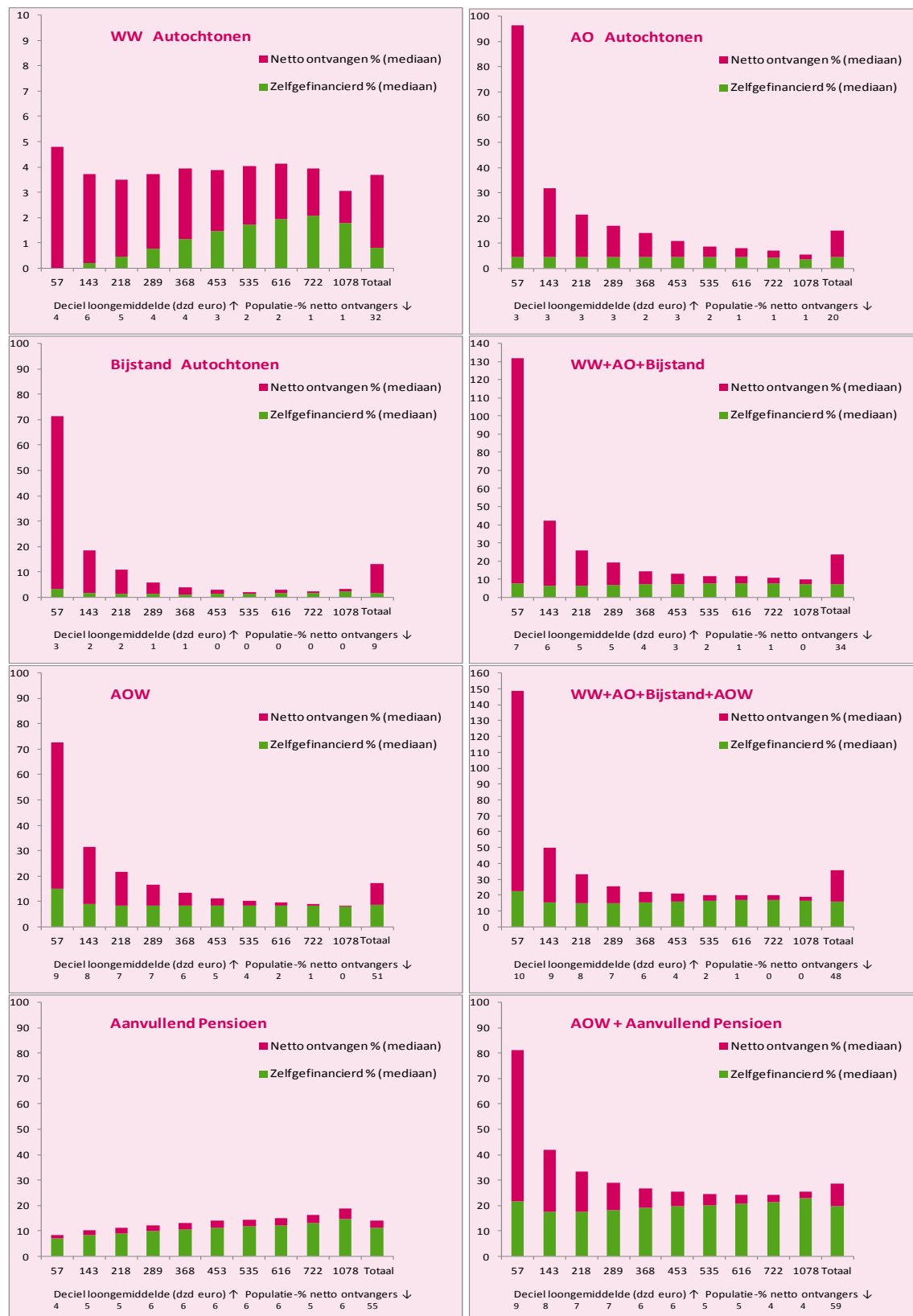
Figuur 5.11 Opbouw individueel levensloopinkomen voor netto ontvangers en netto betalers van alle uitkeringen per deciel van het arbeidsinkomen, gediscoteerd

De ontvangen uitkeringen voor netto ontvangers zijn in figuur 5.12 weergegeven als percentage van het individuele loon (alle bedragen gediscoteerd), nu gerubriceerd naar loondeciel binnen de populatie. Per decielklasse is het gemiddelde gediscoteerde loon vermeld, met daaronder het aantal netto ontvangers binnen de klasse (in procenten van de populatie). De staven geven de ontvangen uitkeringen in verhouding tot het ontvangen loon gedurende de levensloop weer. In de laagste twee loondecielen is bijna iedereen netto ontvanger, zie de figuur voor WW+AO+Bijstand+AOW.⁴⁷ Voor deze groep bedragen de niet zelf gefinancierde uitkeringen in totaal 25 à 125% en de zelf gefinancierde uitkeringen zo'n 15 à 20% van het tijdens de levensloop verdiende loon. Voor alle netto ontvangers van de gesommeerde uitkering van WW+AO+Bijstand+AOW (betrekking hebbend op 48% van de populatie) geldt dat zij bijna de helft van hun uitkering zelf financieren (overeenkomend met zo'n 20% van het loon, zie laatste kolom in de figuur). Voor de WW geldt dat het niet zelf gefinancierde deel van de uitkering veel minder scheef verdeeld is over de loondecielen dan bij de overige uitkeringen, terwijl dit voor het zelfgefinancierde deel juist omgekeerd geldt. Ter vergelijking met de AOW zijn ook voor de netto ontvangers van het arbeidsgerelateerde aanvullend pensioen de financieringsbronnen weergegeven. De groep is iets groter dan die van netto ontvangers van AOW (55% versus 51%), maar het niet-zelfgefinancierde deel is hier veel lager (zo'n 2% van het loon versus 10% bij AOW netto ontvangers).

⁴⁷ De uitkeringspercentages zijn uitgedrukt als percentage van het individuele loon. De mediane percentages hebben betrekking op de uitkeringspercentages van de groep netto ontvangers met een individueel loon binnen de loondeciel-klasse. Omwille van een duidelijke grafische weergave is de schaling van de Y-as niet overal gelijk.

Figuur 5.12 Financiering als % van individueel loon, voor mediane netto ontvangers per loonklasse, gedisconteerd

5.6 Invoering van een spaarvariant bij sociale zekerheid

5.6.1 Netto profijt bij spaar-WW en bij spaar-WW+AO+bijstand

In de vorige paragraaf is geconstateerd dat het saldo van besparingen en uitkeringen ('financieringssaldo') in relatie tot het loon zeer negatief is bij de netto ontvangers met een loon dat tot de laagste 20% behoort (eerste twee decielen van de loonverdeling). Dit geldt voor alle uitkeringscategorieën, uitgezonderd de WW. Een vorm van spaar-WW, een onderwerp van discussie binnen de recente literatuur (zie Jongen en van Vuren, 2009), zou daarom mogelijk ook voor de laagste loondecilen kunnen worden ingevoerd.

Met het voorliggende bestand aan levenslopen kan - afgezien van eventuele gedragseffecten - worden nagegaan wat voor gevolgen dit zou hebben voor netto ontvangers en netto betalers van de WW-uitkering. Vergelijkenderwijs is ook nagegaan wat de effecten zouden zijn bij een ruimere invoering waarbij volgens dezelfde methodiek ook AO en bijstand worden betrokken.

Bij invoering van een spaarsysteem, waarbij geen negatief saldo is toegestaan, zou de spaarpremie substantieel hoger moeten zijn dan de premie voor de huidige WW om een gelijkwaardige uitkering te kunnen financieren. Het benodigde spaartegoed tegen het einde van de loopbaan zou immers op moeten lopen tot zo'n twee jaarsalarissen, om gedurende een periode van bijna drie jaar zo'n 70% van het loon te kunnen financieren. Veel mensen zullen dan achteraf bezien onnodig veel gespaard hebben en het spaarsaldo wellicht deels aanwenden voor vervroegde uittreding. Ingeval een negatief spaarsaldo wel is toegestaan, zou de spaarpremie minder hoog hoeven zijn en bijvoorbeeld ook gelijk gesteld kunnen worden aan de huidige WW-premie. Op 65-jarige leeftijd zou de balans kunnen worden opgemaakt.

Bij een negatief saldo wordt dit kwijtgelaten en gefinancierd uit een belastingheffing ('spaarbelasting') die over het loon van zowel netto ontvangers als netto betalers wordt geheven (de netto ontvangers betalen dus mee en gaan meer betalen als de huidige WW-premie als spaarpremie wordt gehanteerd). Bij een positief saldo wordt dit uitgekeerd aan de betrokkene (het huidige netto-nadeel voor betalers, dat het gevolg is van het financieren van het tekort van de netto ontvangers, vervalt daarmee grotendeels omdat er een relatief lage belastingvoet voor in de plaats komt).⁴⁸

In figuur 5.13 is weergegeven welke effecten er zijn op het netto profijt van de uitkeringen.⁴⁹

Deze lopen voor de WW uiteen van zo'n 8 duizend euro minder tot 5 duizend euro meer profijt (90%-interval). Ingeval van de ruimere variant waarbij ook AO en bijstand zijn betrokken wordt het interval groter: 24 duizend minder tot 22 duizend euro meer profijt. Opvallend is het grote percentage van de bevolking waarvoor invoering van de spaar-WW niet of nauwelijks effect heeft (de bedragen zijn afgerond op 1000 euro). Dit wordt deels veroorzaakt door de franchise bij de premieheffing van de WW.

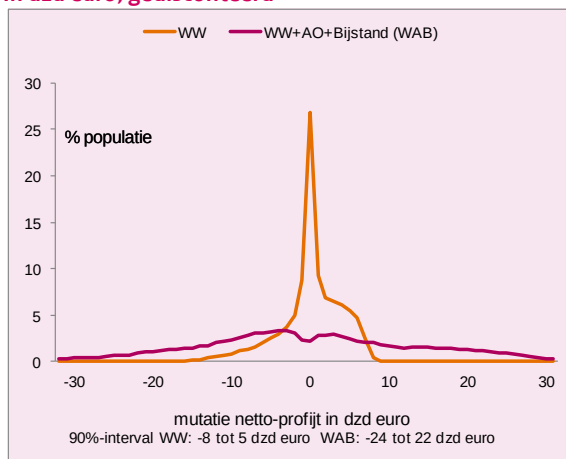
Naast deze effecten zijn ook de effecten berekend in termen van netto profijtmutaties als percentages van het individuele loon. De rechterfiguur laat zien dat de mutaties zich concentreren rond 2 toppen in de verdeling: bij WW rond 0% en rond 0,7% (90%-interval: -1,4% tot 0,8%), bij WW+AO+bijstand rond -4,2% (40%) en rond 2,8% (35%).

⁴⁸ Spaar-AOW is vooralsnog buiten beschouwing gelaten, omdat hier de naheffing (na het overlijden) nogal complex lijkt.

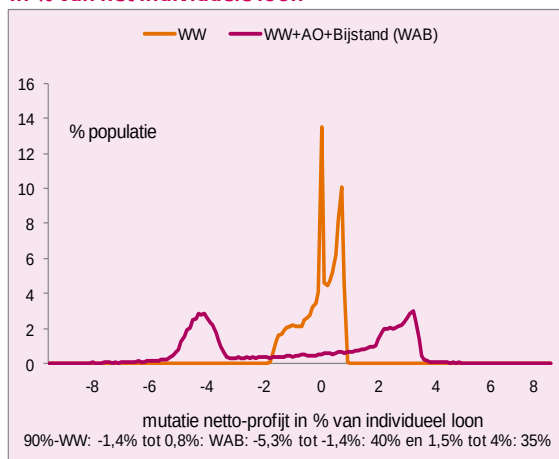
⁴⁹ De 2-toppigheid van de verdelingen heeft betrekking op de 2 populaties van netto ontvangers (met negatieve profijtmutaties) en netto betalers (met positieve profijtmutaties); voor de gemiddelden: zie tabel 5.9. De naheffing wordt verondersteld op dezelfde grondslag te berusten als waarop de premies eerder zijn vastgesteld. De premies voor WW en AO worden berekend over het loon sociale verzekering (met een franchise voor de WW die in 2005 15080 euro bedroeg) en bedragen (na discontering) respectievelijk 5,2% en 5,1%. De premie voor bijstand bedraagt 5,0% van de algemene middelen (loonbelasting en indirecte belasting). De naheffing bij invoering van een spaarvariant voor uitsluitend de WW bedraagt 3,6%. Wordt voor de WW, AO en bijstand tesamen een spaarvariant ingevoerd dan bedraagt de naheffing voor WW en AO respectievelijk 2,6% en 3,3% over het loon sociale verzekering (met een franchise voor de WW conform de huidige) en 3,7% over de algemene middelen. Hierbij zijn alle premies en naheffingen gebaseerd op een sluitende dekking van de gediscnteerde uitkeringen.

Figuur 5.13 Netto profijt-mutaties bij spaarvarianten van WW en WW+AO+Bijstand

In dzd euro, gedisconteerd

In % van het individuele loon

Tabel 5.9 laat zien hoe de profijtmutaties zijn verdeeld over de verschillende bevolkingsgroepen bij invoering van een spaar-WW en een spaar-WAB (WW+AO+bijstand).

De netto ontvangers van WW gaan er gemiddeld 3 duizend euro op achteruit, waarbij vooral mannelijke hoger opgeleiden inleveren (de belasting achteraf wordt geheven over het loon). De netto betalers gaan er in geringe mate op vooruit. Dit effect wordt in belangrijke mate veroorzaakt doordat 1/3 van de netto betalers zelf een uitkering heeft en er op achteruit gaat (kolom Mu nb). De enigen die enigszins profiteren zijn de netto betalers zonder uitkering (kolom rechts Zu nb).

Voor WAB zijn de effecten veel groter: de netto ontvangers gaan er gemiddeld 12 duizend euro op achteruit, de hoger opgeleide netto ontvangers zelfs 17 tot 20 duizend euro. Toch gaan ook hier de netto betalers er niet in gelijke mate op vooruit: de groep netto betalers is tweemaal zo groot als die van de netto ontvangers en 2/3 van de netto betalers zijn in dit geval uitkeringstrekker, waardoor de netto betalers er per saldo 2 duizend euro op vooruitgaan. De netto betalers zonder uitkering gaan er gemiddeld 15 duizend euro op vooruit.

Ook in termen van het individuele loon zijn de effecten van invoering van een spaar-WW veel gematigder dan bij invoering van een spaar-WAB. Netto ontvangers gaan er bij een spaar-WW zo'n 0,7% op achteruit en netto betalers zo'n 0,3% op vooruit.

Bij invoering van een spaar-WAB zijn de effecten voor de netto ontvangers zeer fors en bedragen zo'n -4,8% voor alle bevolkingsgroepen. Ook nu zijn de effecten voor de netto betalers niet spectaculair: zij gaan er gemiddeld zo'n 1% op vooruit. Voor een deel van hen, de netto betalers zonder uitkering, is het effect substantiëler: zij gaan er, als percentage van het loon, gemiddeld 2,8% op vooruit.⁵⁰

De onderste helft van de tabel laat ook de effecten zien per decielklasse van het loon. In de hoogste decielklasse van het loon gaan de netto ontvangers er bij invoering van de spaar-WW gemiddeld 13 duizend euro op achteruit (-1,3% van het loon) en de netto betalers er 4 duizend euro op vooruit (0,4% van het loon). Bij invoering van een spaar-WAB gaan netto-

ontvangers in het eerste deciel er, in % van het loon, het meest op achteruit (-6,2%) en de netto betalers in het hoogste deciel er het meest op vooruit (1,7%).⁵¹

⁵⁰ Om het netto profijtverlies te compenseren zouden netto ontvangers dan grofweg 5% langer moeten werken (zo'n 2 jaar). Hoog opgeleide mannelijke netto betalers zouden 2% minder hoeven werken (kunnen 3 jaar eerder stoppen met werken bij een uitkering van 70% van het gemiddelde loon).

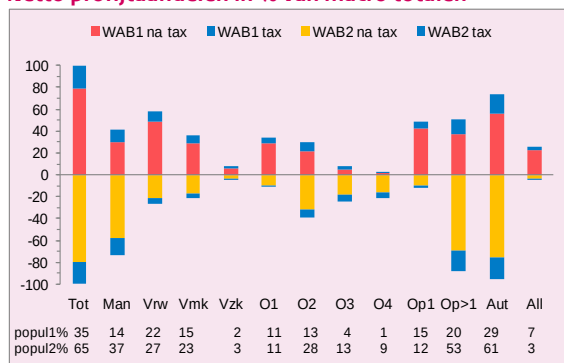
⁵¹ Netto betalers met een uitkering laten over de loondeciel-klassen een vlak U-vormig profiel nabij de x-as zien: bij de laagste en hoogste loondecielen is er enige toename (of de minst kleine afname) van het netto profijt, bij de middenprofielen is er een geringe afname van het netto profijt. Netto betalers met een uitkering gaan erop achteruit als hun huidige netto-betaling lager is dan de naheffing en er op vooruit als deze hoger is. Introductie van een spaar-WW dan wel een spaar-WAB leidt voor de loon+uitkeringsverdeling tot de volgende procentuele mutaties in GINI-coëfficiënten, variatiecoëfficiënten en R80/20-verhoudingen respectievelijk +0,2%, +0,3% en +0,3% voor WW en +2%, +1,7% en +2,2% voor WAB (vergelijk tabel 5.2). In beide gevallen is dus sprake van enige denivellering.

Tabel 5.9 Effect spaarvariant op netto-profijt uitkeringen

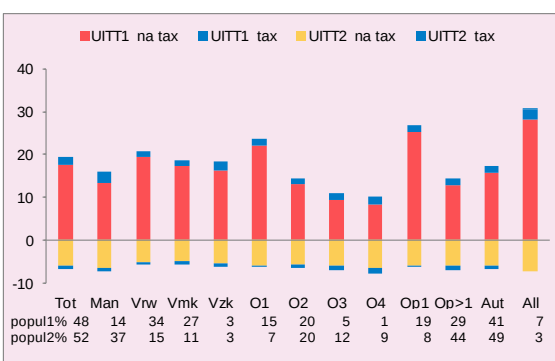
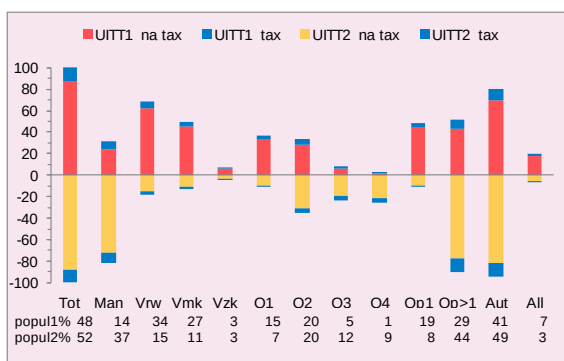
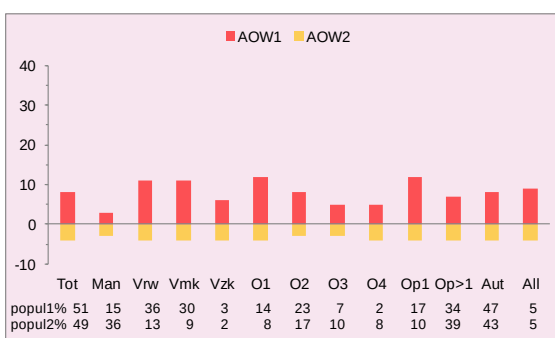
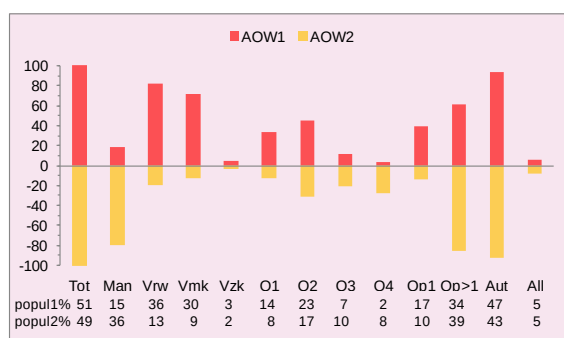
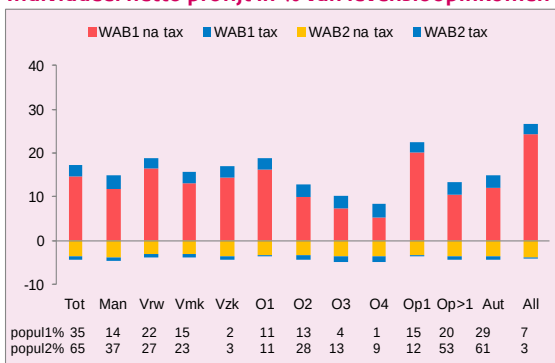
	Aut+All			Autochtoon						Autochtoon+Allochtoon						
	Totaal	Man	Vrw	m/z	kind	opleiding				opleiding	Autocht	Allocht		Mu	Zu	
				Vrmk	Vrz	Laag	Midd	HBO	Univ	Laag	Hoger			no	nb	
															nb	
Mutatie netto-profijt in dzd euro's (contante waarde)																
ΔWW1	-3	-5	-1	-1	-3	-2	-3	-5	-6	-2	-4	-3		-3		
ΔWW2	2	2	1	1	2	1	2	2	3	1	2	2		0	3	
ΔWWt	0	0	0	0	0	0	0	1	1	0	0	0		-3	0	
													pop-%:	35	21	
ΔWAB1	-12	-16	-9	-9	-14	-10	-13	-17	-20	-9	-14	-13	-9	-12	43	
ΔWAB2	6	8	3	3	5	2	5	8	13	2	7	6	2	2	15	
ΔWABt	0	1	-2	-1	-3	-4	0	3	9	-4	1	0	-6	-12	2	
														pop-%:	35	
														42	23	
Idem in % van contante waarde individueel loon																
ΔWW1	-0,7	-1,0	-0,4	-0,4	-0,7	-0,4	-0,7	-1,0	-1,1	-0,4	-0,8	-0,6		-0,6		
ΔWW2	0,3	0,4	0,2	0,2	0,3	0,2	0,3	0,3	0,4	0,2	0,3	0,3		0,0	0,5	
ΔWWt	0,0	0,0	-0,1	-0,1	0,0	-0,1	-0,1	0,0	0,1	-0,1	0,0	0,0		-0,6	0,0	
														0,5		
ΔWAB1	-4,8	-4,6	-4,6	-4,5	-4,8	-4,6	-4,5	-4,7	-4,9	-4,7	-4,5	-4,6	-4,7	-4,6		
ΔWAB2	1,0	1,2	1,0	1,0	0,7	0,7	1,1	1,3	1,5	0,7	1,2	1,1	0,2	0,2	2,8	
ΔWABt	-1,0	-0,5	-1,4	-1,1	-2,6	-2,0	-0,6	0,1	0,8	-2,4	-0,4	-0,7	-3,1	-4,6	0,2	
														2,8		
Idem per decielklasse van loon																
Decielklasse	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Totaal					
Mutatie netto-profijt in dzd euro's (contante waarde)																
ΔWW1	0	0	-1	-1	-3	-5	-7	-9	-11	-13	-3					
ΔWW2	0	0	0	0	1	1	1	2	3	4	2					
ΔWWt	0	0	0	-1	-1	-1	-1	0	1	3	0					
ΔWAB1	-3	-6	-9	-12	-15	-20	-24	-29	-34	-43	-12					
ΔWAB2	1	2	2	2	2	2	4	7	11	17	6					
ΔWABt	-2	-3	-4	-4	-5	-5	-3	2	8	16	0					
Idem in % van contante waarde individueel loon																
ΔWW1	0,0	-0,2	-0,4	-0,5	-0,8	-1,1	-1,3	-1,5	-1,5	-1,3	-0,7					
ΔWW2	0,0	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,4	0,5	0,4	0,3					
ΔWWt	0,0	0,0	-0,1	-0,2	-0,2	-0,2	-0,1	0,0	0,2	0,3	0,0					
ΔWAB1	-6,2	-4,6	-4,4	-4,4	-4,5	-4,6	-4,8	-4,9	-5,0	-4,6	-4,8					
ΔWAB2	1,1	1,1	0,8	0,8	0,7	0,6	0,7	1,1	1,5	1,7	1,0					
ΔWABt	-3,8	-2,3	-2,1	-1,7	-1,5	-1,2	-0,6	0,3	1,1	1,5	-1,0					
Toelichting: 1=netto ontvanger 2=netto-betaler t=totaal; WAB=WW+AO+Bijstand; WW is exclusief allochtonen																
Mu= met uitkering, onderverdeeld in netto-ontvanger (no) en netto-betaler (nb) Zu= zonder uitkering																
pop-%= aandeel in populatie in %; zie tabel 5.7 voor overige populatiepercentages..																

Figuur 5.14 Netto profijt macro en micro vóór en na spaarbelasting op WW+AO+Bijstand⁴⁹

Netto profijtaandelen in % van macro totalen

Individueel netto profijt in % van levensloopinkomen

⁴⁹ Afkortingen: WAB=WW+AO+Bijstand, categorieën: 1=ontvangers, 2=betalers; popul%=procentueel aandeel in de populatie; Tot=totaal; Vrv=vrouw; Vmk=vrouw met kind; Vzk=vrouw zonder kind; O1 t/m O4= Autochtonen+Westers Allochtonen met opleidingsniveau's 1 t/m 4 (respectievelijk VMBO en lager, HAVO/VWO/MBO, HBO, WO); Op1 en Op>1= opleidingsniveau 1 en opleidingsniveau 2 en hoger (inclusief Niet-Westers Allochtonen); Aut=autochtonen; All=Niet-Westers Allochtonen.

Om het netto profijt en het effect van een spaarvariant voor de WAB-uitkeringen in perspectief te plaatsen zijn in figuur 5.14 zowel de netto profijt aandelen van de verschillende bevolkingsgroepen in de macro totalen van netto profijt weergegeven, als per bevolkingsgroep de gemiddelde individuele aandelen van het netto profijt in het levensloopinkomen. Het betreft het netto profijt van de gesommeerde uitkeringen WW+ AO+bijstand, van de AOW en van WW+AO+bijstand+AOW.

In alle kolommen representeren de gele kolommen de overdrachten van de netto betalers aan de netto ontvangers (rode kolommen). De blauwe uiteinden aan de kolommen laten het deel zien dat wegvalt na invoering van een spaar-WAB: zowel de rode kolommen worden korter (minder profijt voor de WAB-netto ontvangers) als de gele (minder overdracht van de WAB-netto betalers).

De AOW-diagrammen zijn weergegeven om de verdeling van netto-AOW-profijs voor de verschillende groepen weer te geven, zonder dat er sprake is van een spaar-variant voor de AOW.

De onderste diagrammen tenslotte demonstreren het netto profijt van WW+AO+bijstand+AOW (UITT), nadat hierin de belastingeffecten met betrekking tot de spaar-WAB zijn verwerkt. Het gaat hier om de oorspronkelijke netto ontvangers en netto betalers van WW+AO+bijstand+AOW, waarbij te zien is hoe een spaar-WAB doorwerkt op hun netto profijt (blauwe uiteinden).⁵²

De aandelen in de populatie van de netto ontvangers (categorie 1) en de netto betalers (categorie 2) zijn onderin de diagrammen vermeld in % (popul1%, popul2%; per bevolkingsgroep blijft de som van netto ontvangers en netto betalers gelijk).

De *linker* diagrammen laten zien hoe de verhouding is tussen de ontvangsten van uitkeringen en de bijdragen aan premies (per saldo het netto profijt) op basis van *macro* totalen. Voor de totale bevolking geldt: som netto ontvangsten = som netto bijdragen = 100%.

Voor WAB vormen de bijdragen van de netto-betalende mannen 75% van alle netto-bijdragen (totale kolom: geel+blauw) en zij ontvangen netto 40% van alle netto-ontvangsten, per saldo dragen zij zo'n 35% bij. Voor vrouwen geldt het omgekeerde: de netto-betalende vrouwen dragen 25% bij en de netto-ontvangende vrouwen leggen beslag op 60% van alle netto-ontvangsten. Per saldo ontvangen autochtone vrouwen met en zonder kinderen, laag opgeleiden (O1 en - met inbegrip van de laag opgeleide allochtonen - Op1) en allochtonen meer dan zij bijdragen (rode kolom langer dan gele kolom). In verhouding tot de bevolkingsomvang is te zien dat sommige groepen relatief veel bijdragen of ontvangen: universitair opgeleiden (O4) maken zo'n 10% (popul1%+popul2%) van de bevolking uit, maar zij nemen 24% van alle bijdragen voor hun rekening, laag opgeleiden (O1) vormen 22% van de bevolking en dragen 11% bij. Dit is het gevolg van premieheffing op basis van loon. Ook vrouwen met kinderen (38% van de bevolking) en allochtonen (10% van de bevolking) leggen relatief veel beslag op de bijdragen van de netto betalers. Naast opleiding is arbeidsparticipatie hiervoor de reden.

Voor de AOW is het beeld soortgelijk, zij het dat de effecten hier en daar extremer zijn, omdat de hoogte van de uitkering niet loon- maar levensduurgebonden is. Hiervan hebben vrouwen voordeel, omdat zij gemiddeld een langere levensduur hebben en een doorgaans lagere participatie laten zien mede vanwege kinderen. Voor allochtonen is het beroep op AOW laag, al kan hier van enige vertekening sprake zijn (zie paragraaf 5.2). Voor het totaal van uitkeringen van WW+AO+bijstand+AOW is het beeld gelijk aan dat van WAB en AOW (sommige effecten worden wat kleiner, omdat de netto betalers hier andere groepen zijn dan de netto betalers bij de onderliggende uitkeringen: zie de samenstelling van de populatiepercentages per groep).

De *rechter* diagrammen tonen dat het *individuele* netto profijt in % van het levensloopinkomen gelijker is verdeeld dan bij de linkerkolommen: de bijdragen van de netto betalers komen bij de verschillende uitkeringen goeddeels overeen en bedragen ongeveer 5% van het levensloopinkomen.

Het belang van het netto profijt voor de netto ontvangers ligt aanzienlijk hoger: gemiddeld 18% voor WAB, 8% voor AOW en 20% voor deze tezamen (de Tot-kolommen). Voor laag opgeleiden (Op1, inclusief allochtonen) en allochtonen bedragen de totale netto-ontvangsten zo'n 25 à 30% van het levensloopinkomen, voor het merendeel bestaande uit netto-ontvangsten uit WAB (ruim 20%).

De blauwe uiteinden in de staven geven aan wat het effect is op het netto profijt van de invoering van een spaar-WAB. Na belastingheffing en premieruggeef aan netto betalers resulteren de niet-blauwe delen van de kolommen (netto ontvangers minder profijt, netto betalers minder bijdragen = meer profijt).

Dit resulteert voor netto-betalende mannen er in dat zij 16%-punt minder bijdragen (diagram linksboven). Voor netto-ontvangende mannen geldt een overeenkomstig percentage aan lagere inkomsten (12%-punt), dat in verhouding tot hun eerdere ontvangsten vóór belasting (rood+blauw = 39%, diagram linksboven) vrij fors is.

Individueel resulteert de belastingheffing in 2,7%-punt minder levensloopinkomen voor de netto-WAB ontvangers (35% van de populatie, bovenste deel van diagram rechtsboven). Voor de netto betalers van het totaal aan uitkeringen (UITT) is er 0,8%-punt meer inkomen (onderste deel van diagram rechtsonder).

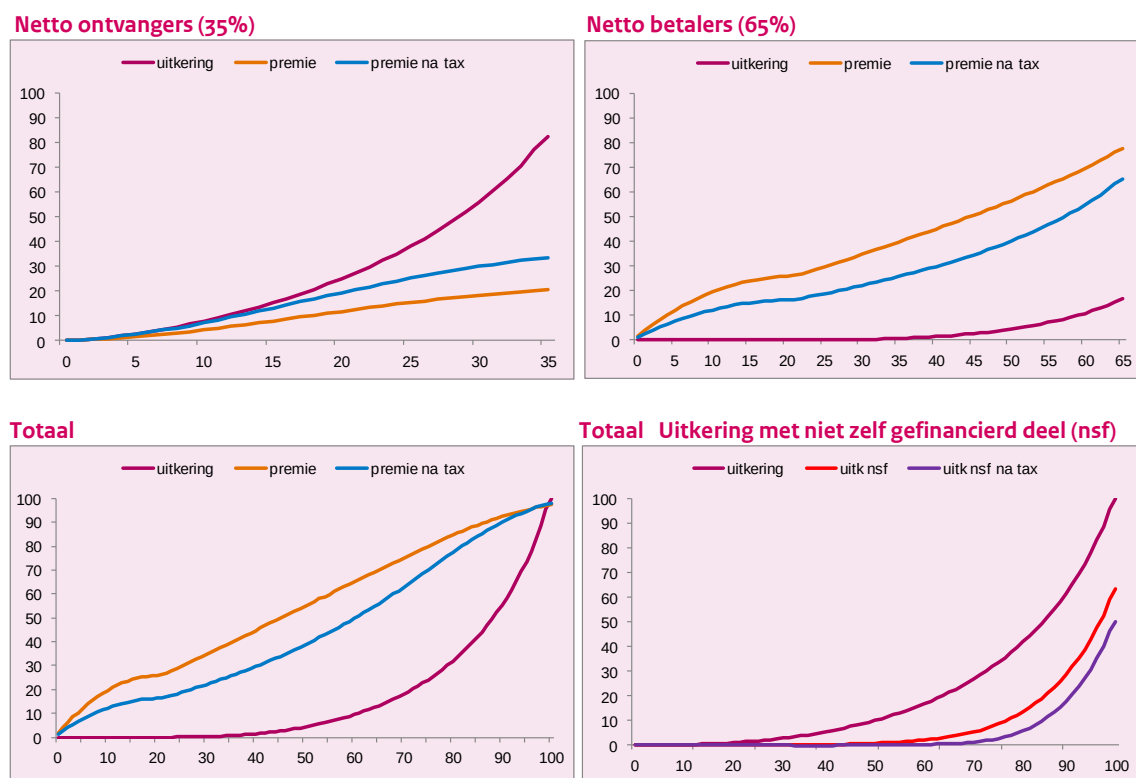
In figuur 5.15 zijn Lorenzcurven weergegeven vóór en na spaarbelasting voor de uitkeringscategorie WW+AO+Bijstand.

⁵² De netto-UITT-ontvangers zijn deels netto-WAB-ontvanger, deels netto-WAB-betaler. Dit geldt ook voor de netto-UITT-betalers.

De populatie is gerangschikt naar uitkeringshoogte: eerst de personen zonder uitkering, met de hoogste premies eerst, daarna de rest van de bevolking, gesorteerd naar oplopend uitkeringsniveau. Bij de netto betalers heeft het linkerdeel van de x-as (23%) betrekking op netto betalers zonder uitkering (tot de 'knik' bij de premiecurve) en tot zo'n 40% is het aandeel in de totale uitkeringen zeer gering. Bij het diagram Totaal worden de netto ontvangers dominant als de uitkeringen harder stijgen dan de premies (vanaf 70%).⁵³

Duidelijk is het effect van de spaarbelasting: werd vóór belasting slechts zo'n 20% van alle premies door ontvangers betaald, na de spaarbelasting is dit ongeveer 30%. Voor de netto betalers geldt het omgekeerde: de premies vóór belasting bedragen ongeveer 80% van alle premies, na belasting is dit nog maar 70%. Het diagram rechtsonder toont dat vóór belasting 64% van het totale uitkeringsbedrag (op macro niveau) niet zelf gefinancierd wordt. Na belasting is dit nog 50%.

Figuur 5.15 Lorenzcurven voor WW+AO+Bijstand, vóór en na spaarbelasting, gedisconteerd

5.6.2 Spaarsysteem voor sociale zekerheid

Het stelsel van sociale zekerheid vermindert de inkomensongelijkheid, maar verzwakt in het algemeen de prikkels voor arbeidsaanbod. De premies voor sociale zekerheid verminderen het netto-inkomen uit werk en de uitkeringen verminderen het inkomensverschil tussen wel en niet werken. Een spaarsysteem voor sociale zekerheid is mogelijk gunstiger, aangezien de verplichte besparingen mogelijk als inkomen worden beschouwd en niet als collectieve last. De prikkel om werk te zoeken is mogelijk sterker indien de uitkering wordt gefinancierd uit het eigen spaartegoed in plaats van uit een fonds. Een spaarsysteem is het meest effectief voor regelingen van sociale zekerheid waarbij sprake is van een grote mate van herverdeling gedurende de levensloop en een beperkte mate van herverdeling tussen personen.

⁵³ Het diagram Totaal in figuur 5.15 laat een licht concaaf verloop voor de premies zien: de hoogste uitkeringtrekkers (en de laagste betalers zonder uitkering) betalen relatief weinig premie.

De uitkeringen inzake arbeidsongeschiktheid en bijstand duren relatief lang. Het totaal ontvangen bedrag aan uitkeringen ligt soms in dezelfde orde van grootte als het looninkomen gedurende de levensloop, vooral bij mensen met een laag looninkomen gedurende hun leven. Deze groep financiert maar een klein gedeelte van de uitkering zelf. De groep die gedurende de levensloop (bijna) geen beroep doet op een uitkering inzake arbeidsongeschiktheid of bijstand is groot. Het merendeel van de mensen bereikt wel de AOW-gerechtigde leeftijd. Vanwege de gemiddeld lange duur van de AOW is ook deze uitkering tamelijk kostbaar, zelfs als deze gediscoteerd wordt om deze te vertalen in euro's van nu. Voor mensen in de laagste decielen van looninkomen gedurende de levensloop lijkt zelf sparen voor de AOW hierdoor ondoenlijk, zelfs als de omzetting van de AOW in een spaarregeling extra arbeidsaanbod zou uitlokken. Voor mensen met hogere looninkomens gedurende de levensloop is zelf sparen voor de oudedagsvoorziening wel haalbaar, maar dat gebeurt ook al via de aanvullende pensioenen.

Uitkeringen ingevolge WW duren gemiddeld veel korter dan uitkeringen vanwege arbeidsongeschiktheid, bijstand en ouderdom. De som van de ontvangen WW-uitkeringen gedurende de levensloop is daardoor maar een beperkt deel van het looninkomen gedurende de levensloop, ook voor mensen die meer uitkering ontvangen dan dat ze aan premie betalen. Uit oogpunt van betaalbaarheid is het daarom begrijpelijk dat in de discussie over de merites van omzetting van sociale zekerheid in een spaarsysteem de meeste aandacht uitgaat naar de WW. Uit de eerder vermelde resultaten blijkt echter dat een aanzienlijk deel van de personen gedurende de levensloop niet werkloos wordt. Bovendien ontvangen vooral laagopgeleiden, met een relatief laag levensloopinkomen, een werkloosheidsuitkering. De mate van herverdeling tussen personen is daarom toch tamelijk fors.

De analyse eerder in dit hoofdstuk toont aan dat sparen in plaats van verzekeren zou leiden tot meer inkomensongelijkheid. Hier staat tegenover dat de prikkels om werk te zoeken en te aanvaarden bij sparen sterker zijn dan bij verzekeren. Aangezien gedragseffecten buiten beschouwing zijn gelaten, biedt de onderhavige studie geen inzicht in de totale welvaartseffecten van sparen versus verzekeren. Het nieuwe kabinet heeft het voornemen om de maximale WW-duur te verkorten en de opbouw van aanvullend pensioen te versoberen. De verkorting van de maximale WW-duur en de verhoging van de pensioenleeftijd versterken reeds de financiële prikkel om na baanverlies snel een nieuwe baan te zoeken en om langer door te werken. De versobering leidt er wellicht toe dat een deel van de werknemers een spaarpotje in eigen beheer opbouwt als aanvulling op de sociale zekerheid. Ingeval opname tijdens het werkzame leven niet nodig is als aanvulling op de WW, kan het spaartegoed gebruikt worden als aanvulling op het aanvullende pensioen.

Referenties

- Aaberge, R. en M. Mogstad, 2012, Inequality in current and lifetime income, Discussion papers 726, Statistics Norway, Research Department, 726.
- Aitchison, J. en J.A.C. Brown, 1963, The lognormal distribution, Cambridge University Press.
- Baldini, M., 2001, Inequality and Redistributions over the Life-Cycle in Italy, an Analysis with a Dynamic Cohort Microsimulation Model, Brazilian Electronic Journal of Economics, Department of Economics, Universidade Federal de Pernambuco, vol. 4 (2), December.
- Boerdam, A., 2003, Veel uitkeringen onder niet-westerse allochtonen, Bevolkingstrends, 1e kwartaal 2003, CBS.
- Bovenberg, A. L., M.I. Hansen en P.B. Sørensen, 2006, Individual accounts and the life-cycle approach to social insurance, EPRU Working Paper Series 2006-3, University of Copenhagen, Denmark, www.econ.ku.dk/epru.
- Bowlus, A.J. en J.M. Robin, 2012, An international comparison of lifetime inequality: How continental Europe resembles North America, Journal of the European Economic Association, 10(6), 1236-1262.
- Brakel-Hofmans, M. van den, 2007, De ongelijkheid van inkomens in Nederland, Sociaal Economische trends, 3e kwartaal 2007, CBS, Den Haag.
- Caminada, C.L.J. en C.A. de Kam, 2007, Sleutelen aan de verdeling van de belastingdruk, in: C.L.J. Caminada et. al., Belasting met beleid, Sdu, Den Haag.
- CBS, 2010, Jaarboek integratie 2010, CBS, Den Haag.
- CBS, 2012, Jaarrapport integratie 2012, www.cbs.nl, CBS, Den Haag.
- Dekkers G. et al., 2009, What are the consequences of the AWG-projections for the adequacy of social security pensions?, Enepri research report 65, www.enepri.org.
- EUROSTAT, 2011, Woman and men in the EU seen through figures, newsrelease 36/2011, 4 march 2011, <http://ec.europa.eu/eurostat>.
- Euwals, R., D. van Vuuren en R. Wolthoff, 2010, Early retirement in the Netherlands: Evidence from a policy reform, De Economist 158 (3), 209-236.
- Geest, L. van der en A.J.F. Dietvorst, 2010, Budgettaire effecten van immigratie van niet-westerse allochtonen, Nijfer, Utrecht.
- Hendricks, L., 2006, Retirement Wealth and Lifetime Earnings, International Economic Review, 48 (2), 421-456.
- Jongen, E.L.W., 2010, Modelling the impact of labour market policies in the Netherlands, PhD thesis 482, Tinbergen Instituut, Amsterdam.
- Jongen, E.L.W. en A.H. van Vuren, 2009, De spaar-WW: mirakel of mythe? Kwartaalschrift Economie, 6 (1), 29-58.
- Keizer, R., (2010), Remaining childless, Causes and consequences from a life course perspective, PhD thesis, Utrecht University.
- Knoops, K. en M. van den Brakel, 2010, Rijke mensen leven lang en gezond, Inkomensgerelateerde verschillen in de gezonde levensverwachting, Tijdschrift voor gezondheidswetenschappen, 88(1), 17-24.

Koning, J. de, H. Kroes en A. van der Steen, 2006, Patronen van werk en gebruik van sociale regelingen, onderzoek uitgevoerd in opdracht van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid door SEOR, Werkdocument 362, Ministerie van SZW, Den Haag.

Nelissen, J.H.M., 1998, Annual Versus Lifetime Redistribution by Social Security, *Journal of Public Economics*, 68, 223-249.

Pommer, E. en J.J. Jonker, 2003, Profijt van de overheid, De personele verdeling van gebonden overheidsuitgaven en -inkomsten in 1999, SCP, Den Haag.

Rele, H. ter, 2007, Measuring the lifetime redistribution achieved by Dutch taxation, cash transfer and non-cash benefits programs, *Review of Income and Wealth*, Series 53, Number 2, 335-362.

Roodenburg, H., R. Euwals en H. ter Rele, 2003, Immigration and the Dutch economy, CPB, Den Haag.

Waaijers, R.J., 2006, Herwegingsprocedure bij het op IPO gebaseerde microsimulatiemodel, CPB Memorandum 146, CPB, Den Haag.

Wong, A., 2012, Describing, explaining and predicting health care expenditures with statistical methods, proefschrift Tilburg University.

Zwet, W.R. van 1961, Kansverdelingen van quotiënten van stochastische grootheden, CWI report S 287/61, Stichting Mathematisch Centrum Amsterdam.